

1757

Мос
Ам

О ЖИТІА ХРИСТОВА
И ДѢЛЪ ЕМУ БЗ КНИ-
НИЩЕТЪ ХРИСТОВЪ.
ИСТИННОЕ ЕГО СМѢ-
ВРЕМЕННІА СЛАВЫ И
БЛЪЗ ХОТАЩИМЪ
РОСЛАВЛАТИ СЕБЕ,
ДѢЛОМЪ. ВСЕГ-
ДЪ НИЖЕ МАЛѢ-
Ш. ІОАН. 5. БЛА-
ГОСМЕРЕНІЕМЪ ПРЕЗ-
ВЪТІА САМАРИТА-
НЪ БЫ ОНЪ СМОЮ
ДАН. И БОЖЕСТВЕН-
СТВО НА БОГА, ПРО-
ГЛАШИ НАЕГО И УКО-
РО, ПРОДАНЪ, СЪВЕР-
ШЕНЪ, ТЕРНІЕМЪ
ОУДЪЖЕНЪ, СЪ БО-
И, АКИ СЛОДѢИ
ПОВѢШЕНЪ БЫЛЪ;
ПОСМѢВЛЕНЪ ЕМУ
ОДЕЖДѢ ЕГО МЕ-
Ю УМИРАЮЩІА НА-
ПО-

МѢСТО, НИЖЕ ЗАКОНЪ, И
ПРЕДАНІА ПРЕПАТІЕ ТВОРАТЪ
ШЕННИМЪ СЪТЬ. КОНЧИНА
БЗ ПРАВДЪ ВСАКОМУ ВЪРОДЪ

ИМА УБО СІЕ ХРИСТІАНИНЪ
ЕСТЬ ПАЧЕ ВСАКАГО ИМЕНИ ВЪ
ГО ЧИНА И ДОСТОИНСТВА, ПА-
МѢТА И ЗАКОНА, ПАЧЕ ВСЕГО
ИСТИННАГО ХРИСТІАНИНА ИМА
ИШОЕ ПАЧЕ ВСАКАГО ИМЕНИ ВЪ
СОКЪ ВЪРА ХРИСТІАНИНА,
СНТЪ; ТОЛЬ ГЛУБОЧАЕ ПАЧЕ ВЪ
СТІАНИНА ЛЮБОЕЪ. ЕЖЕ ДО
ЕГДА СЪЛТОЕ ХРИСТОВО ЖИТІЕ
ШИ. КЪ ФИЛИП. В. И. КОТОРО
ЛО ЛЮБВЫ И БГЪХЪ ДОБРОДѢ

СМОТРИ, КАКЪ ХРИСТО
БОМЪ И СЛЪГОЮ СОТВОРИ
ЦЕМЪ, КОЛЬ КРОТОКЪ ДЪ
ПРІАТЕНЪ ВЪ СЛОВАХЪ, КО
НІАХЪ, КОЛЬ МИЛОСЕРДЪ
ЩИМЪ СОТРАЖАЮЩЫИ, КО
ВЪ ХЪЛНТЕЛЕН, КОЛЬ КРОТО
ИХЪ, КОЛЬ МИЛОСТИЕЪ ГРѢ
НИКОГОЖЕ НЕ ПРЕЗРѢЛЪ,

Kateismusse

Õppetusse Selletus

lillespandud /

Rüüsimiste ja Kostimiste

Sannadega

SUMMARI Quuks

ja nende heaks /

kes

õmma Hinge

Õppetusseks ja parrandamisseks
heal meel püüdwad latemalt mõista / ja
õmma mele tuletada / mis meie Kateis-
musse õppetusse sees lühkiidest
õpetakse.

Rehkateiskümnemal korral trükkis Jakob Joan
Röler, Tallinnas, 1757. Aastal.

52870
and 1777/1778

MAAITSUS.

Urmas Sõbber /

S armolaine Jummal on ma-ilma
algnisest omma targema nou parrast om-
ma tahtmist innimestele teada annud, et se
waene pattune innimenne omma pohjatuma hinge
hadda pididi õppima süddamest tundma, ja se jär-
rele noudma, et temma neist armo andist, mis meie
Issand J. Esus Kristus omma kannatamisse ning
surma läbbi on saatnud, pididi ossa sama. Et nüüd
keikile ei anta aega, ja keik ei sa keik se pühha kirja
läbbikatuda, ja nendatao õppida, mis nende hinge
õnnistusets tarwis lähhäb; siis on taewane Iss-
sa ta murretsenud, et se, mis laiemalt pühhas kirjas
õppetakse, woiks lühhidelt neile teada sada, kes rum-
malad on. Ning sedda õppetakse meie Katelis-
musse ramato sees, kuida innimenne omma patto
hadda peab õppima süddamest tundma, ja õige usso
läbbi ommast patto haddast ärrapeäsmä. Et nüüd
se wägga tarwis on, et innimenne omma patto häd-
da õppib süddamest tundma, sest et sel ep olle õiget
usko, kes ommas süddames hirno ja kartust om-
ma patto parrast ei olle tunnud, separrast õppime
meie I. esimesse peatükki sees omma patto hadda
õiete tundma, sest et kääso läbbi tulleb patto tund-
minne. Rom. III, 20. agga sest ei sa käl, kui kegi
need sannad peast õppib, waid senna jure lähhäb
tarwis, et meie omma süddant kowwaste läbbikatsu-
me, Jumala kääst pühha Waimo tarkust süddamest
pallu-

pallume, ia nenda õppime moistma, et innimenne
 läbbi ja läbbi patta läbbi on rikkutud, et pattud
 ja pattused himmud hirmsad on Jummalamelest,
 ja et meie isse ennast ei woi aidata ommast wäest,
 melest ja tarkussest. Kes sedda diete essimessest peatükist õppib moistma, se tunneb warsti, et ep olle teist
 nou, kuid et temma ennast kui üks waene haige JEsusse omma hinge arsti holeks annab, sest Kristus
 on kasso ots, õigusseks iggaühhele, kes tõeste ussub.
 Rom. X, 4. Kui kass meid saab diete hirmutanud,
 siis hakkab JEsus nisuggused, kes koorma al ja
 waeratud on, rõmustama ja aitama. Agga meie
 rummal meel ja moistus ei moista sedda mitte, se
 pärrast son diget usko tarwis, ja se dige usk on
 Jummalatõ. Ewes. II, 8. Kol. II, 12. Agga usk ep
 olle mitte se tühhine ja paljas mõtte, kui kegi ütleb:
 minna ussun: waid se dige usk mudab meid, ja
 sünnitab meid ueste Jummalast, surretab wanna A-
 dama, teeb meid koggone teiseks innimesseks südda-
 me, mele, ja keige mõttede polest, ja toob sedda
 pühha Waimo ennesega. Ja sesinnatse dige usso
 jure peab meid juhhatama

II. Se teine peatük usso õppetussest; seäl sees
 õppetakse meid, mis Jummalmeile on head teinud,
 ja ikka weel ennam teeb, ja mis meie kõhus
 on tähhele panna ja tehha, kui meie tõeste sure
 Jummalasisse ussume. Agga sest et dige usk on
 Jummalatõ, et meie ei woi ommast wäest omma
 patta hädda, kurjust ja nuhtlust mitte diete tunda,
 egga Jummalasisse uskuda, sepärrast õppetakse

III. Kolmandama peatükki sees, et meie kõhus
 on Jummalat palluda süddamest, ei mitte üks päi-
 nis kelega egga aia-witel's. Agga siis wast on pal-

we Jumala mele pärrast, kui innimenne omia patto hädda tuñeb, ja weel enam pääw päwalt puab tunda, kui ta hakkab moistma, kui palju head Jummal temmale Jeesuse Kristusse läbbi on teinud, ja wõttab sepärrast kadduwad asjad alwaks, ja need kaddumatta ta walikkud annid sureks panna. Nenda pallub sähhärdune õige risti-innimenne suust ja südamest, et Jummal temmale tahhaks armo anda, Jumala saña ja tahtmist pääw päwalt selgeste ja puhtaste õppida ja ka pühhaste sedda mõda ellada, kui Jumala laste koshhus on, et temma woiks! Jumala tahtmist armastada, ja se läbbi kurrati, ma-ilmia, ja omma lihha tahtmisse peäle woimust sada. Se wasto, kui sinna kelega omad palwed lobbised, ja se jures patto sisse jääd, sedda ei arma Jummal mitte palweks, sest nenda prugid sinna Jumala nimme kurjaste, mis Jummal kelab teise kasso sees, ja ahwardab, et teña ei tahha nuhtlematta jätta neid, kes teña nimme kurjaste suhho wõtwad. Et nüüd meie palwe nenda Jumala mele pärrast woiks olla, siis õppetakse meid

IV. Neljandama peatükki sees, kuida Jummal jubba ristnusse läbbi meiega ühhe seädusse teinud, et temma tahhaks meie armas Jummal ja õnnisteggia olla, ja meie piddime sesamma seädusse pärrast kui waggad lapsed tedda südamest kartma, armastama, teña peäle lootma ja teña saña kuulma. Et nüüd se pärris-pat ka need waggad amwatelleb, ja kurrat se läbbineid. Kes pattust pöörnud, ueste kiusab patto wõrgoga kinniweddada, sepärrast õppetakse selgeste, mis ristminne tähhendab, moista sedda, et se wañad Adam, kurri südda ehk pärris-pat peab iggapäwase tahhetsemisse ning pattust-pöör

põõrmise läbbi sama ärraupputud, ja Ja
fusse wäe läbbi ärrasurrema keigo patto ja kuu
ja himmudoga, et se uus inimene, ehk uus mees
ja südda, mis Jummal loob, woits ettetulla, ja
ikka JEsusse abbi läbbi patto peäle woimust sada.

Kes nenda omma ristmisse seadusse järrele püab
ellada, se wõttab ka ilma karmwalusfeta Jummal
käest abbi patto wasto palluda, sest taeware Jessa
annab heal meel pühha Waimo neile, kes tedda
palluwad. Luk. xi. 13.

Kes nüüd usän tahhab olla se järrele noudma,
mis nende nelja peatükki sees õppetakse, se iusteb kõi
warsti, kuida kurrat, ma-ilm ja temma kurri südda
tedda sagedaste hirmutawad, ja püüdwad tedda
arraks tehha ja ärrawässitada, patto wasto woit-
lemast, et temma ei peaks otsani kurja wasto panne-
ma, egga woimust sama. Agga sepärrast ei pea üks
waimolik söddamees mitte kartma egga taggane-
ma, waid tema kohhus on Jumala ja meie Jssanda
JEsusse Kristusse ilmaotsata armo läbbi ennast
kiinitada, julge olla, ja tähhele panna, mis sured hea-
teggemissed Jumal meile on teinud meie Jssanda
Jesusse Kristusse kañatamisse, surma ja üllestous-
misse läbbi, ja kui suurt murret meie armas Snnis-
teggia meie eest on piddanud, et temma ühhe armo-
sõma-ata on seadnud omma waggadele, kes tdeste
ustwad ning temma sanna kuulwad, et nemmad se
jures omma JEsusse suurt waewa, surma, ja imme-
likko rohket armo omma mele piddid tulletama, ja
se läbbi julgust wõtma kurrati, patto ja kurjade
inimeste arwatellemisse wasto panna, ja kan-
natlikud olla keige ihho ja hinge milletsusse sees,
Rom. VIII. 18. Ja sedda peab meid õppetama

V. Se wies peatük pühast õhto = sõma - aiast. Kui sa sedda, mis lühidelt on õõldud, diete tähhele päned, siis nõad sa warsi, et sest ei sa kül, ja et se ei kolba warsi Jeesusse lauale, kes ükspäinist katekismusse sannad peast õppib, ja ei moista, egga kiusa õma ello aiada sedda mõda, mis teina on õppinud: waid et seina jure wägga tarwis lähhab, et sinna Jumalatahtmist diete moistad, ussud, ja süddamest murretsed õma ello aiada sedda mõda, kui need esimestes nelli peatükid sind õppetawad, ja siis woid sinna kui üks õige wõdras sinna, Jssanda Jeesusse laua jure tulla.

Need sinnatsed katekismusse õppetusse selletusse ei te sind ka mitte kolbawaks, kui siina need sannad ükspäinist peast õppid, sest se ep olle ühtegi nou: waid need selletusse on nende himo ja palwe pärrast üllespandud, kes heal meel se läbbi püüdwad meles piddada, mis nemad Jumalala sannast laiemalt on kuulnud ja õppinud. Kui nüüd nisuggused inimessed õiget kasso neist selletussist tahtwad sada, siis peawad nemad keige ennamiste Jumalala kääst armo ja tarkust palluma, et Jumal õma sure armo pärrast neid wõttaks tõe tele juhhatada. Arra mõtle, et se on uus õppetus, sest kes nenda mõtleb, se tunistab sega üles õnima suurt rummalust ehk tiggedust. Sest et meie waene tallopoia suggu ei tahha heal meel Jumalala sanna selgeste õppida ja moista, sepärrast ellab teina keige-enamiste ni sure hirmsa sõggedusse sees. Kui üks perremees himustab head wilja, siis on kül temma koshus Jumalala kääst siggidust palluda ja odata, agga se jures peab teina õma põldo hästi harrima ja head semet wälja külwanima; nenda on ka se luggu innimesse süddame põlloga, sedda pead siina hästi Jumalala sannaga harrima, ja Jumalala
sa u

fannast õppima, mis hea ehk mis kurri on; kurja pead sinna mahhajätma, ja se järrele noudma, mis hea ning Jummal tahtmissesse parrast on, siis anab Jummal sinule tõeste õma siggidust, et siina diete targaks ja wimaks õnsaks woid sada. Agga kuis woib se innimenne Jummal tahtust ennesele sada, kelle südda on ja jääb rummalusse läbbi ühhe sõta-ma sarnatsaks, kes laisk ja holeto on, kes kardab Jummal sanna diete õppides, ja arwab sedda koor-maks, kui tedda õige tele juhhatakse? Meist ütleb JEsus Matt. XIII, 12. Agga kennel ep olle, selle kääst peab ka ärrawoetama mis temmal on. Se parrast ärka ülles ommast rummalussest, kes sa maggad patto unne sees, ja touse ülles surrust, ehk pattussest ellust, siis wõttab Kristus sind walgustada, se on: temma teeb sind targaks. Ewes. V. 14. Olle tru ja ussin esmalt wähhema õppetusse sees, siis annab Jummal sulle ikka suremat armo ja tarkust. Matt. XII, 12. Sest kennel ial on, sellele peab antama, ja temmal peab käl ollema. Meie JEsanda Jeesuse Kristuse Jummal, se au Jesa wõtko teile anda iggaühhele, kes süddamest oma hinge eest murret kañab, tarkusse ja ilmumissesse Waimo, temma tundmisses; ja teie moistusesse walgustud silmad, et teia woiks teada, mis temma kutsmissesse lotus, ja mis temma au parrandusse rikkus on pühha innimeste sees; ja mis temma üpris wägga suur wäggi on meie sees, kes meie ussume temma suurt wäggewater teggemist möda
meie sees,

Ewes. 1, 17. 18. 19.

Se tõe Waim juhhatago meid kelge tõe sisse.

A M E N.

Lies Walwe /

Kui sinna hakkad Jummalala
sanna õppima.

WH! armas taewane Jēsa / anna minu-
nule omma pühha Walino / ja wal-
gusta mind / et minna sinno sanna rēnda
woiksin tādhele panna / et minno sidda se
lābhi woiks parrandatud ja ueste lodud
sada ; peāsta mind sinno kallli sanna lāb-
hi teigest rummalusest / ja anna mu-
le illewelt sedda taewali^{ko} tarust om-
ma Peia Jēst diete runda ja Lemma
lābhi patto / turrati ja teikide kurja in-
nimeste nou peāle woinust sada. On-
nista uendateo minno waese hinge õnnis-
tuseks sinno pühha sanna / sešamma sinno
arimsa Peia Jēusse Kristuse / min-
no kallli õnnistaggia pārrast
A M E N !

NB. Ein Sternchen * deutet in der Erklä-
rung des Catechismi an diejenigen Fragen, wel-
che im Handbuch gestanden.

Meie Kristi-^e Sppetusse
wiis Peätükki.

Esimesse Beatük.

Jummala kümnest Kärsust.

Esimesse Käst.

Sul ei pea mitte teisi Jummalaid ol-
lema minno kõrwas.

Wis se on?

Meie peame Jummalat ülle keige asjade kart-
ma, armastama ja temma peäle lootma.

Teine Käst.

Sinna ei pea mitte Jummalas omma
Isanda ninne ilma-asjat, sühho wõt-
ma; sest Isand ei jätta tedda mihlemat-
ta / kes temma ninne kurjaste prugib.

Wis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armasta-
ma, et meie temma ninne jures mitte ei nea, oi

A s

wan.

wañnu, ei lausu, ei walleta egga petta; waid et
meie sedda feige hädda sees appi hüame, pullume,
Eidame ja tänname.

Kolmas Käst.

Sinna pead pühapäwa pühitsema.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armasta-
ma, et meie jutlust ja temma sanna ei põlga;
waid et meie sedda pühaks peame, heal meel ku-
leme ja õppime.

Neljas Käst.

Sinna pead omna isä ja omma
emna auustama / et sinno käsfi hästi
käib / ning sinna kawa ellad Ma peäl.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armasta-
ma, et meie omnad wannemid ja isfandid ei põlga
egga wihhasta; waid et meie neid auustame, te-
nime, nende sanna kuleme, ja neid armsaste ja
kalliste peame.

Wies Käst.

Sinna ei pea mitte tapma.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armasta-
ma, et meie omma liggimesse ihhule ühtegi kahjo
ehk kurja ei te; waid et meie tedda aitame, ja
temmale head teme feige ihhokädda sees.

Kues Käst.

Sinna ei pea mitte abbiello ärrarisku-
ma.

Mis

Miss se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie kasinaste ja puhtaste ellame kōnnette ja teggude sees, ja et iggaüks peab omma abbikasa armastama ja auustama.

Seitsmes Käst.

Sinna ei pea mitte warrastama.

Miss se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse rahha ehk warra ei wōtta, egga kawala kauba, egga pettise tōga eneste pole ei kisu; waid et meie temma warra ja peatoidust aitame kaswatada ja hoida.

Kahheksas Käst.

Sinna ei pea mitte ülleõhto tunnista-
ma omma liggimesse wasto.

Miss se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse peäle mitte kawala laste ei walleta, tedda mitte ei petta, keelt ei pekka, egga kurje kōnnesid temma peäle ei tōsta; waid et meie temma eest kostame, keit head temmast kōnneleme, ja kei asjad heaks kåname.

ühheksas Käst.

Sinna ei pea mitte hinnustama om-
ma liggimesse kodda.

Miss se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse parrandust ehk kodda kawalussega ei pūa, egga digusse nimmel eneste pole ei kisu; waid et meie tedda aitame, et temma jedda enesele woiks piddada.

Kümnes Käsk.

Sinna ei pea mitte hünnustama om-
ma liggimesse naest / sullast / ümmardajat /
wei / sid / egga mund / mis temma pärralon.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armasta-
ma, et meie omma liggimesse naest, perret ehk
weiksid ärra ei awwatelle, egga wäggise ei wotta;
waid et meie neld maenitseme, et nemmad paigale
jāwad, ja tewad, mis nende kohhus on.

Mis ütleb nüüd Jummal keikist
neistsinnatsist käsudest?

Temma ütleb nenda: Minna se JSand/
sinno Jummal / ollen üs wägga wihta-
ne Jummal / kes wanu matte patto miht-
leb laste kätte kolmandamast ning neljan-
damast põlwest sadik / kes mind wihta-
wad. Agga nelle / kes mind armasta-
wad / ja minno käsud peawad / teen mi-
na head tuhhandest põlwest sadik.

Mis se on?

Jummal ahwardab nuhhelda keik, kes needsin-
natted käsud ülleastwad; sepärrast peame meie
temma wihta kartma, ja mitte nendefinnaste
käsude wasto teggema; agga temma tootab ar-
mo ja keik head keikile, kes need käsud peawad,
sepärrast peame meie tedda ka armastama, tem-
ma peäle lootma, ja hea melega temma käsko
mõda teggema.

Teine Peatük.
Pühhasi Risti-Uksust.
Esimenne Öppetus:

Minna ussun Jummal se Jesa / teige-
n äggewama taewa ning Ma Eoja sisse.

Mis se on?

Minna ussun, et Jummal mind ja keik lo-
mad on lonud, ihho ja hinge, filmad, kõrwad,
ja keik liikmed, moistrust ja keik meled on an-
nud, ja weel hoiab; ja peälegi rided, kingad,
sõmisse ja jomisse, kodda ja maia, naese
ja lapse, põllo, weiksid, ja keik wilja, keik ih-
ho ja ello tarwidust ja toidust rohkest ja igga-
pääw ka annab, ja keige hädda ja kurja eest hoi-
ab ja kaitseb; ja se keik teeb temma isalikkust
jummalikkust armust ja heldussest, ja ei mitte se-
parrast, et minna sedda wäär eht teninud ollen;
se eest on minno kohhus tedda kitta, tännada, te-
nida, ja temma sanna kuulda; se on tõeste tõssi.

Teine Öppetus.

Arwalunnastamissest.

Minna ussun Jesuse Kristuse Jum-
mala atno Poia meie Isanda sisse / kes on
sadud pühhasi Wainust / ilmale todud
nettust Mariast / kannatanud Pontsiuse
Pilatuse al / risti peäle pedud / surnud
ning mahhamaerud / allalainud põrge-
kalt;

hauda / kolmandamal päwal jälle üles-
 tousnud surnust / üleslâinud taewa / is-
 tub Jummal omma kigewâggerana
 Jesa parramal kael / seält temma tulles
 kôhbut moistma ellawatte ja surnutte
 peäle.

Wis se on?

Minna ussun, et JEsus Kristus tõssine Jum-
 mal, kes ommast Jesast iggawest sündinud, ning
 ka tõssine inimenne, kes neitsist Mariast ilmale
 todud, minno Jesand on, kes mind ärrakaddu-
 nud ja hullamoistetud inimest on peâstnud ja
 lunnastanud keikist pattust, surmast, ja kurra-
 ti wâest, ei mitte kulla ehk hõbbedaga, waid omma
 pühha kâli werrega, ning omma ilmasüta kanna-
 tamisse ja surmaga, sepârrast et minna temma
 omma piddin ollema, ja temma rikis temma al-
 ellama, ning tedda tenima iggawesse õigusse, wag-
 gadusse ja õnnistusse sees, nenda kui temma
 on ülestousnud surnust, ellab ning wallitseb igga-
 weste, se on tõeste tõssi.

Kolmas Öppetus :

Pühhitsemissest.

Minna ussun pühha Waino sisse / üht
 pühha risti kôggodust / pühhade õsasa-
 mist / pattude andeks-andmist / lihha üles-
 tousmist ja iggawest ello / Amen.

Wis se on?

Minna ussun, et minna ommast melest ja wâest
 mitte ei woi Jesusse Kristusse omma Jesanda sis-
 se

se uskuda, egga temma jure sada; waid pühha
 Waim on mind Ewangeliummi läbbi kutsnud,
 omma annetega walgustanud, ja õige usso sees
 pühhitsevad ja hoidnud, nenda kui temma keige
 pühha risti-kogodusse Ma peäl kutsub, koggub,
 walgustab, pühhitseb, ning Jesusse Kristusse
 jures õige ja aino usso sees hoiab, sesamma ris-
 ti-kogodusse sees temma minnule ja keikile usklik-
 kudele iggapääw keik pattud rohkest andeks an-
 nab, ja wiimisel päwal mind ja keik surnudülles-
 ärratab, ja minnule keige usklikkudega Kristus-
 se sees iggawest ello annab, se on tõeste tõssi.

Kolmas Beatul.

Pühhasst Issa meie Palwest.

Issa meie / kes sa oled taewas / pühhit-
 setud sago sinno nimmi / tulgo melle
 sinno riit / sinno tahtmine sünd^o kui tae-
 was / nenda ka Ma peäl / meie iggapääwast
 leiba anna meile tänapääw / ja anna
 melle andeks meie wõllad / kui meie an-
 d^oks anname omma wõlglastele / ning ära
 ra sada meid mitte kiusatnuse sisse / waid
 peasta meid ärra sest kurjast; sest sinno pär-
 ralt on se riit / ning se wäggi / ning se au
 iggawest / Amen.

Issa meie / kes sa elled taewas.

Mis se on?

Zummal tahhab meid se lābbi armolikkult kufuda, et meie peame uskma, tedda meie õige Issa ja meid temma õiged lapsed ollewad, et meie julgeste ja kindla lotussega tedda peame palluma, nenda kui armad lapsed omma armsa issa palluwad.

Esimenne Palwe.

Pühhitsetud saago sinno nimmi.

Mis se on?

Zummala nimmi 'on k'ul isse-enneses pūhha; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jures saaks pūhhitsetud.

Kuida sūnnib se?

Kui Zummala sanna selgeste ning puhtaste õppetasse, ja meie ka pūhhaste kui Zummala lapsed sedda mõda ellame, sedda aita meid, armas taewane Issa. Agga kes teist wiisi õppetab, ja eltab, kui Zummala sanna õppetab, se ei pūhhitse mitte meie seas Zummala nimme; se eest hoiameid, armas taewane Issa.

Teine Palwe.

Tulgo mitte sinno riit.

Mis se on?

Zummala riit tulleb k'ul ilma meie palweta isse-ennesest; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jure tulles.

Kuida sūnnib se?

Kui se taewane Issa sinna pūhha Waimo mõle annab, et meie temma pūhha sanna temma armo

mo läbbi ussume, ja Zummala mele pärrast ella-
me siin aialikkult, ja seäl iggawest.

Kolmas Palwe.

Sinno tahtminne sündso kui taewas,
nenda ka Ma peäl.

Mis se on?

Zummala hea armolinne tahtminne sünnib kül-
llma meie palweta; agga meie pallume sesinnatse
palwe sees, et se ka meie jures sünniks.

Kuida sünnib se?

Kui Zummal keige kurja nou ja tahtmissse
riffub ja kelab neid, kes meid ei tahha lasta
Zummala nimme pühhtseda, egga temma riki
meie jure tulla, kui on kurrati, ma-ilma ja meie
lihha tahtminne; waid kinnitab ja hoiab meid
kindlaste omma sanna ja usso sees meie otsani,
se on temma armolinne ja hea tahtminne.

Nelijas Palwe.

Meie iggapäwast leiba anna meile tän-
napäiw.

Mis se on?

Zummal annab iggapäwase leiba kül ilma meie
palweta keikile kurja innimestele; agga meie pallu-
me sesinnatse palwe sees, et temma meile annaks
sedda moista, ja tännoga wastowditta meie ig-
gapäwase leiba.

Mis on iggapäwane leib?

Keik, mis meie ihho toidusseks ja üllespidda-
misses tarwis lähhäb: söminne, jominne, rided,
kingad, kooda, maia, põld, weiksed, rahha, war-
ra, wagga abbikasa, waggad lapsed, wagga perre,
wag-

Waggad ja tru-id üllemad , hea wallitsus , hea ilm, rahho, terwis, aus ello, head sõbrad, tru-id naabred, ja muud nisuggused asjad.

Wies Palwe.

Ja anna meile andeks meie wõllad / kui meie andeks anname õinma wõlglastele.

Wis se on?

Meie pallume sefinnatse palwe sees, et se taewane Jõsa mitte ei tahhaks wadata meie pattude peäle, egga nende parrast meile sedda keelda, mis meie pallume; sest meie ep olle sedda mitte wäart, mis meie pallume, ja ep olle sedda ka mitte teninud; waid temma tahhaks meile sedda keif armust anda, sest et meie iggapääw paljo patto teme, ja selget nuhtlust tenime. Siis tahhame meie ka süddamest andeks anda, ja heal meel head tehha neile, kes meie wasto eksiwad.

Kues Palwe.

Ring ärra sada meid mitte kiusatusse siise.

Wis se on?

Jummal ei kiusa kül leddagi, agga meie pallume sefinnatse palwe sees, et Jummal meid tahhaks hoida ja üllespidada, et kurrat, ma-ilm ja meie lihha meid ei petta, egga sada ebba-usso, kaksipididimõtlemisse, ja monne mu sure patto ja häbbi siise, ja kui meid sega peaks kiusatama, et meie kummatagi wiimselt ärrawoidame, ja woimust same.

Seitsmes Palwe.

Waid peästa meid ärra sest kurjast.

Mis se on?

Meie pallume sesinnatse palwe sees kui ühhel hobil, et se taewane Issa meid, tahhaks päästa keis gesuggusest; ihho = ja hinge =, warrandusse = ja aukajust, ja wimaiks, kui meie surma tunnike tuleb, õnna otsa meile anda, ja armoga sestinnatsest hädda orrust ennese jure taewa wotta, Amen.

Mis on Amen?

Se on, et minna pean kindlaste uskma, et se taewane Issa meie palwed heldeste on wastotnud ja kuulnud; sest et temma isse on meid käsknud nenda palluda, ja tootanud, et temma meid tahhab kuulda. Amen, Amen, se on: jah, jah, se peab tõeste nenda sündima.

Neljäs Beatus. Pühhasi Ristmisest.

Mis on Ristminne?

Ristminne ep olle mitte paljas wessi, waid üks nisuggune wessi, mis Jummalala käskus on seätud, ja Jummalala sannaga ühtepandud.

Mis Jummalala sanna se on?

Kui meie Issand Jeesus Kristus ütleb Matteuse ramats wiimses peatükis: (28, 19.) Minge ja õppetage kõik rahwast, ja ristige neid Jummalala se Issa, ja se Peia, ja se pühha Waimo nimmel.

Mis annab ehk sadab ristminne?

Temma sadab pattude andeks-andmist, peastab ärra surmast ja kurratist, ja annab iggawesse õnnistusse kõikile, kes sedda ussurwad, mis Jummalala sanna ja tootused kuulutawad.

Misfuggused on need Jummalala sannad ja tootused?

Kui meie Issand JEsus Kristus ütleb Mar-
lusse ramato wiimses peatükis : (16 , 16.)
Kes usub , ja kedda ristitakse , se peab õn-
saks sama , agga kes ei ussu , tedda peab huk-
ka moi tetama.

Kuida woib wessi ni sured asjad teha ?

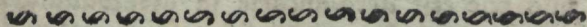
Wessi ei te sedda tõeste mitte , waid Jummalala
sanna , mis weega ja wee jures on , ja usk ,
mis seddasamma Jummalala sanna wee sees us-
sub ; sest ilma Jummalala sannata on wessi paljas
wessi , ja ei mitte ristminne ; agga Jummalala
sannaga on se üks ristminne , se on üks ello wessi
täis armo , ja uesündimisse pöseminne pühha
Waimo läbbi , kui pühha Paulus ütleb Titusse
ramato kolmandamas peatükis : Jummal on
meid õnsaks reinud uesündimise pösemisse ,
ja pühha Waimo uendamisse läbbi , ked-
da temma on wäljawallanud meie peäle roh-
kete JEsusse Kristusse meie Onnisteggia
läbbi , et meie temma armo läbbi õigeks teh-
tud iggawesse ello pärrialks piddime sama
lotusse järrel ; se on üks tõsine sanna.

Mis tähhendab nisuggune wee ristminne ?

Se tähhendab , et wanna Adam (se on meie
pattune südda) peab iggapäwase kahhetsemisse
ja pattustpöõrmisse läbbi meie sees ärra-uppu-
tud sama , ja surema keige patto ja kurja him-
mudega , ja iggapäaw jälle etterullema ja ül-
lestõusma se uus innimenne , kes õigusse ja puh-
hastusse sees Jummalala ees peab iggaweste ella-
ma.

Kus se on kirjotud ?

Pühha Paulus ütles ommas ramatus Roma-
rahwale kirjotud, kuendamas peatükkis: Meie
olleme Kristussega mahhamaetud ristmisse
lääbi surma sisse, et otsego Kristus on ülles-
ärratud surmusest Josa au lääbi, meie ka nenda
da peame udes ellus kääma.

Wies Beatuk / Pühhasi Altari Saakra- mentist.

Mis on Altari Saakrament?

E on meie Issanda Jhesuse Kristusse tössine
ihho ja werri, leiba ja wina al meile risti-
rahwale süa ja juua, Kristussest ennesest seätud.

Kus se on kirjotud ?

Nenda kirjotawad need pühhad Ewangelistid:
Matteus, Markus, Lukas ja se pühha Paulus:

Meie Issand Jhesus Kristus sei õiel /
mil tedda ärra-anti / wottis leiba / täänas /
murdis ja andis omma Jüngerittele /
ja ütles: wotke / söge / se on minno ihho /
mis teie eest antakse / sedda tekke minno
mällestusieks.

Selsaminal kombel wottis temma ka
karrika pärrast õhto-sõma-aega / täänas
ja andis omma Jüngerittele ja ütles: jo-
ge ket. seält seest / seimane karrikas on
se uus seädus minno werre sees / mis teie

ja minne eest ärrawallatakse pattude andeks-andmisses; sedda tehle ni mitto-
 bord / kui teie sest jote minno mäss-stusseks.

Wis kasso on meil sestjuggusest sömissest
 ning jomissest?

Sedda näitwad meile needsinnatsed sannad:
 mis teie eest ärra-antakse ja ärrawallatakse
 pattude andeks-andmisses; se on, et meile
 saakramenti sees pattude andeks-andmist, eko ja
 õnnistust nende sannade läbbi antakse; sest kus
 pattude andeks-andminne on, seal on ka ello ja
 õnnistus.

Kuida woi ihholik söminne ning jominne nisuggused
 sured asjad tehha?

Söminne ja jominne ei te sedda tõeste mitte,
 waid need sannad: mis teie eest ärra-antakse
 ja ärrawallatakse pattude andeks-andmis-
 ses; need sannad on ihholikko sömisses ja jo-
 misses jures, kui üllem assi saakramenti sees, ja
 kes needsammad sannad ussub, sel on, mis nem-
 mad tunnistawad, pattude andeks-andminne.

Kes wottab aufaste seinnatses saakramenti wasto?

Paastma ja ihho polest ennast walmistama,
 on üks kaunis wäljaspidine kombe; agga se on
 diete ja hästi walmistud, kellel usk on nendesin-
 naste sannade peäle: mis teie eest ärra-antakse
 ja ärrawallatakse pattude andeks-andmis-
 ses; agga kes neidsinnatsid sanno ei ussu, ehk
 kaksipiddi mõtleb, se ep olle mitte wäart, egga hästi
 walmistud, sest se sanna: teie eest, tahhab
 selged usklikud süddamed.

Homiko-Palwe.

Önnistago mind Jummal Josa, Poeg ja
pühha Waim, Amen.

Sinna tännan sind / minno armast
taewane Josa / JEsuse Kristusse
sinno armisa Poia meie JEsanda läbbi /
et sinna mind minnewal õfel olled armo-
likkult hoidnud ja kaitnud teige ihho ja
hinge kahjo eest. Minna pallun sind / an-
na mulle armo / et minna woitsin ommad
pattud süddamest tuuda / kahhetseda ja
mahhajatta / ja anna mulle andeks teik
minno pattud ja eksitused / misga min-
na sind ollen wihhastanud ; kaitse ja hoi-
mind selsinnatsel päwal armolikkult tei-
ge patto / kurja ning kahjo eest / et teik min-
no mötte / sanna / teggo ja ello woits sinno
mele pärrast olla. Sest minna annan
omna ihho ja hinge / meie üllema wal-
litseja / ja teik muud üllemad / meie wanne-
mad / suggulased / waenlased / teik ristt-
rahwast / ja teik / mis mul on / sinno ho-
lets ; sinno pühha Waim wallitsego
mind / sinno pühha Ingel olgo minno ju-
res / et se kurri waenlane õhtegi melew-
da minno peäle ei sa / Amen.

Walwed entte Söma-aega.

REt ide silmad lootwad / Jesand / sinno
peale / ja sinna annad nelle nende
roga ommal ajal. Sinna teed lahti om-
mad haleded ja rohled täed / ja täidad leit /
mis ellab / hea melega.

Thu olgo Jummalale Jesale / Potale /
ja pühhale Watmule, Amen.

Jesa meie, kes sa olled taewas. n. t. s.

Jesand Jummal / taewane Jesa / õna
niesta meid ja needsinna sed sinno an-
nid / mis meie sinno rohkest armust was-
towottame Jesuse Kristuse meie Je-
sanda läbbi / Amen.

Kristus ütleb : Jummine et ella üt-
päinis leitwast / waid iggaühhest sannast /
mis Jummalala su läbbi läib / Amen.

Walwed pärrast Söma-aega.

Sünage! Jesandat / see temma on hel-
de / ning temma heldus kestab igga-
west / kes leige lihale roga annab / nelle
weistele nende sömist annab / nelle nore
kaarnaile / kes tedda appi hüüdwad. Tem-
mal ep olle rõmo hobbose wäest / egga me-
lehead ühhegi luist; sel Jesandal on mele-
hea

hõa nelst / kes tedda kartwad, ja temma
armo peäle lootwad.

Au olgo Jummalale Jesale / Potale /
ja pühhale Waimule. Amen.

Jesa meie, kes sa olled taewas. n. t. s.

Mie tänname sind / Jesand Jummal
taewane Jesa, JEsusse Kristusse
meie Jesanda läbbi / keige sinno ande ning
heateggemise eest / kes sinna ellad ning
wallitsed iggaweste / Amen.

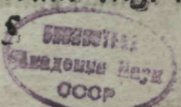
Jummal olgo kidetud ja tännatud sõ-
missse ja joimisse ja temma kalli san-
na eest / temma andko meie eddespiddi
meie iggapäwast leiba / ja õnnistago meid
ka hinge polest JEsusse Kristusse meie
Jesanda läbbi / Amen.

Jesand / sinno suur niimut olgo kidetud
nüüd ja iggaweste / Amen.

Õhto - Walwe.

Õnnistago mind Jummal Jesa, Poeg ja
Pühha Waim, Amen.

Minna tännan sind / minno armas
taewane JEsia / JEsusse Kristusse
sinno armsa Potia meie Jesanda läbbi / et
sinna mind minnewal päwal olled ar-
moikkule holdnud ja kaitseud keige ihho

B S ja

5825

ja hin e kahjo eest. Minna passun sind /
 anna mulle armo / et minna wet'sin om-
 mad pattud süddamest tunda / kahhets da
 ja mahhasätta / ja anna mulle andeks
 keik minno pattud ja e'stussed / mitga
 minna sind ollea wi'hastauud ; kaitse
 ja hoia mind selsinnatiel õsel armolik-
 lult keige patto / kurja ning kahjo eest / et
 keik minno mötte / saana / teggo ja ello
 woit'sinno mele pärräst olla. Eest min-
 ni annan omma ihho ja kinge / mete
 illema walliteja / ja keik muud illemad /
 me e wannemad / süggulased / waenlased
 keik risti-rakwast / ja keik / mis mul on /
 sinno hoi'es ; sinno pühha Wain wallite-
 sego mind / sinno pühha Ingel olgo min-
 no jures / et se kurri wa:nlane ühtegi me-
 len a'da minno peäle et sa / Amen.

Õppetus

Melewallasst pattud andeks anda ja fiinitada.

Wis on pattude andeks-andmisse ja fiinitamisse
 Melewald ?

Pattude andeks-andmisse ja fiinitamisse me-
 lewald on se woimus, mis meie Issand
 Jeesus Kristus Ma peäl armo-õppetusse kuluta-
 misse sees on seädnuud, neile pattustele, kes pat-
 tust pöörwad, pattud andeks anda ; agga neile, kes
 pattust

pattust ei pöra, pattud kinnitada, nenda kui Kristusse sannad tunnistawad.

Kuida siis Issand Kristus ütleb?

Temma ütleb nenda Joannesse ramatus: 20, 21-23. Nenda kui se Josa mind on läkkitanud, nenda läkkitan minna teid ka. Wortke pühha Waimo: Kellele teie ial pattud andeks annate, neile on need andeks antud, kellele teie ial pattud kinnitate, neile on need kinnitud.

Mis lasso sadab se Melewald?

Sedda tunnistawad meile need sannad: Kellele teie pattud andeks annate, neile on need andeks antud; se on, et pattud andeks antakse neile usklikkudele Jesusse Kristusse nimmel, kes sedda omma surma ja werre läbbi on saatnud, et usk kinnitakse ja südda julgust ja rahho tunneb. Sest kui pattud on andeks antud, siis südda usso läbbi rahho tunneb.

Kuida woib Innimeene pattud andeks anda?

Innimeene ei woi pattud andeks anda isfiennesest ehk ommast loast, waid ammeti polest ja Issanda Jesusse Kristusse käskmisse peäl, nenda kui need sannad tunnistawad: Kellele teie pattud andeks annate, neile on need andeks antud: wortke pühha Waimo. Sest otsego Innimesse Noial Ma peäl melewalda on pattud andeks anda, nenda on tenima sedda melewalda Ewangeliummi ehk armo-dypetusse kulumamisse ammetile annud, kui temma ütleb: Kui se Josa mind on läkkitanud, nenda läkkitan minna teid ka. Joah. 20, 21. ja Luk. 10, 16. Kes teid kuleb, se kuleb mind.

Kellele

Kellele peab pattud ande's antama?

Meile, kes omma patto hädäda toeste rundwad, kahhetsewad, ja allandikko ja usklikk: süddamega ülestunnistawad, ja JEsusse Kristusse pär-rast armo ja rõnustamist ihhaldawad; sest nenda ütleb Jssand JEsus selle alwatud wasto: Oll rahhul, minno poeg, sinno pattud on sulle ande's antud. Matt. 9, 2; ja patto kahhetsewa naese wasto: Sinno pattud on sulle ande's antud, sinno usk on sind aitnuo, minne rahhoga. Luk. 8, 48. 7. p. 48. f

Kellele peab pattud linnirama?

Keikile inimestele, kes pattust ei pöra, ja ei ussu, kes meel patto sees jäwad ellama ja keik head maenitsust põlgwad, nenda kui meie Jssand Jesus Kristus dyppetab Matt. 18, 15: Kui sinno wend sinno wasto ekfib, siis minne, ja nomi tedda sinno ja temma keskes ütspäin; kui temma sind kuleb, siis ollid sinna omma wenna kassuks sanud. Agga kui temma sind ei kule, siis wotta weel üks ehk kaks enttejega, et keik assi kahhe ellik kolme tunnistaja suus seisaks; agga kui temma neid ei kule, siis anna koggodussele teada; agga kui temma koggodust ei kule, siis olgo ta sinno melest kui üks paggan ja rõlner.

Misfuggused pattud peab ülestunnistama?

Jummala ees peab inimenne ennast keikipiddi pattuse's tunnistama, ka nende pattude polest, mis temma ei tea egga tunne, nenda kui meie Josa meie palwes teme; agga dyppetaja ees tullewad need pattud ülestunnistada, mis meie teame ja ommas süddames tunneme.

Misfuggused pattud need on ?

Siin pead sinna omma ello läbbikatsuma Jum-
mala kumne kässo järrele, kas sa olled issa, emma,
poeg, tüttar, issand, emmand, perremees, perre-
naene, sullane, tüdruk; kas sa olled olnud sanna-
kuulmatta kas sa kellelegi lled kurja teinud sanna
ehk rõga, kas sa olled warrastanud, holeta ja
wihhane olnud, ebba-usko piddanud, roppus ellus
ellanud ja walletanud, ja kahjo teinud.

Patto Tunnistusse Sannad.

Armas õppetaja, minna pallun sind, et sa
minno patto tunnustust tuled, ja Jummalat
polest pattude andeks-andmist tulutad :

Minna waene pattune innimenne tunnistan
Jummalat ja sinno ees, et ma polle ükspäi-
nis patto sees sündinud ja ilmale tulnud, waid
et ma ka Jummalat kumne kässo wasto sagedas-
te efsinud, Jummalat ja omma liggimest wi-
hastanud, ja ollen sega Jummalat wiha ja ig-
gawest nuhtlust ennese peäle saatnud. Agga min-
na kahhetfen ommad pattud keigest süddamest,
ja ussun Jeesusse Kristusse läbbi õnsaks sada.
Sepärrast tullen minna armo aial, ja pallun sind
Issanda Jeesusse sullast, et sa mulle pattude an-
deks-andmist tulutad, ja minno nõdra usso tin-
nitusseks mind Issanda Jeesusse Kristusse ihho
ja werrega sõdad ja jodad. Minna tahhan
Jummalat armo ja pühha Waimo abbi läbbi
omma

omma pattuse ello parrandada, pattude eest ennast hoida, ning nenda ellada, kui wagga risti-innimesse kohhus on.

Koddo: Öppetis /

Eht monningad pühha kirja tunnistused keigefugguste inimeste maenitsuseseks üllepandud, kuida nemmad peawad omma ammeti üllespidama, ja mis nende kohhus on rehha.

Biskopide eht üllewatajotte ja Öppetajatte kohhus.

Üks koggodusse üllewaatja peab ollema laitmatta, ühhe naese mees, kassin, moistlik, puhtaste ehitud, wõdraste wasto wõtja, kes kõlbab öppetama, ei mitte jodik, ei mitte taplik, ei mitte roppo kasso puüdja, waid kes järrele annab, ei mitte riakas, ei mitte rahha peäle ahne, kes omma maia-rahwa ülle hästi watab, kes ommad lapsed peab sannakuulmisses keige tõsise wiisiga: (sest kui kegi omma ennese maia-rahwa ülle ei märka üllewaatja olla, kuida woib temma Jummalala koggodusse eest hoolt kanda?) ei mitte sesuggune, kes usko hilja wastowõtnud.

Kes kinnipeab sest ustawast sannast minno öppetusse järrele, et ta woiks wõggew olla ni hästi maenitsema terwe öppetusse läbbi, kui ka neid, kes wastorääkiad on, nomima. 1 Tim. 3, 2-6. Tit. 1, 7-9.

Kuuljatte kohhus omma Öppetajatte wasto.

Nenda on ka Jesand seädnuud neile, kes arms-
öppe

Öppetust kulutawad, et nemmad armo-öppetusfest peawad ellama. 1 Korint. 9, 14.

Kedda öppetakse sannaga, se jaggago feif head sellele, kes tedda öppetab. Urge efsige mitte, Jummal ei anna ennast mitte pilkada. Galat. 6, 6. 7.

Neid wannemid, kes omma ammeti hästri üllespiddawad, peab kahewõrra auustusse wäärt petama, keigeennamiste neid, kes tödd tewad sañas ja öppetusfes. Sest kirri ütleb: Sinna ei pea mitte härja suud kinnisidduma, kes pahmast tallab, ja: üks tõteggia on omma palga wäärt. 1 Tim. 5, 17. 18. Luf. 10, 7.

Meie pallume teid, et teie wõttate nisuggusiks, kui nemmad on, neid piddada, kes teie seas tödd teggewad, ja teie üllewatajad on Jesanda sees, ja teid maenitsewad; ja et teie wõttate neid üpris wägga armsaste piddada nende tö parrast. Piddage rahho issekeskis. 1 Tessal. 5, 12. 13.

Kuulge ommad juhhatajad ja wõtk: nende sanna, sest nemmad walwawad teie hingede eest, nenda kui need, kes wastust peawad andma, et nemmad sedda rõmoga tewad, ja ei mitte dhkades: sest teil polle sest mitte kasso. Ebr. 13, 17.

Jmalikko üllematte kohus.

Jgga hing heitko ennast üllematte alla, kellel keigeüllem melewald on; sest üllemaid ep olle muido kui Jummalast: agga kes üllemad on, need on Jummalast seätud. Kes nüüd üllematte wasto panneb, se panneb Jummalast seadmisse wasto: agga kes wastopannewad, need saatwad isse-enneste peäle nuhrlust. Sest ta ei kaäna modka mitte ilma-asjata; sest temma on Jummalast tener,
kät.

Kättemaksija nuhhelda sedda, kes kurja teeb. Rom.
13, 1. 2. 4.

Alamatte kohhus üllematte wasto.

Uudke Keisrile, mis Keisri kohhus, ja Jum-
malale, mis Jummalala kohhus on. Matt.
22, 21.

Sepärrast on tarwis, et teie ennast allahaida-
te, ei mitte ükspäinis nuhtlusse, waid ka südda-
me-tunnistusse pärrast. Sest sepärrast makske
ka maksso, sest nemmad on Jummalala sullased, kes
otse se eest murret kandwad. Siis tassuge nüüd
keikile mis teie kohhus on; maksso, kellele maksso, tolli-
rahha, kellele tollirahha, kartust, kellele kartust,
au, kellele au tulleb anda. Rom. 13, 5. 6. 7.

Sepärrast maenitsen minna keige-essite, et peab
tehtama palkumissi, palwesid, pallumissi teiste
eest, ja tännamissi keikide innimeste eest, kunningat-
te ja keikide eest, kellel keigeüllem melewald on, et
meie rahholist ja tassast ello woiksime ellada kei-
ge Jummalakartusse ja ausa ello sees; sest se on
hea ja armas Jummalala meie õnnisteggia melest.
1 Tim. 2, 1. 2. 3.

Tulleta nende mele, et nemmad würstide ja
üllematte wasto allandikkud on, nende sanna
wõtwad, ja keige hea teule walmis on. Tit. 3, 1.

Heitke ennast keige innimeste seadmisse alla,
Jesanda pärrast, olgo kunninga kui üllema alla,
ellik pealikutte, kui nende alla, kes temmast on
lakkitud, kuriateggiattele kül nuhtlusseks, agga
beateggiattele kitusseks. 1 Peetr. 2, 13. 14.

Abb'ello-rahwa kohhus.

Teie mehhed, ellage omma naestega targaste, ja tehke selle naeste-rahwale kui nõdramate astjale au, nenda kui neile, kes ka armo ello päriad on, et teie palwestid ärra ei feelta. 1 Petr. 3, 7.

Mehhed, armastage ommad naesed, ja ärge sage wihsaseks nende wasto. Kolos. 3, 19.

Naesed, kuulge omma meeste sanna kui JSfanda sanna, nenda kui Sara Abraami sanna wõrtis kuulda, ja hüdis tedda isfandaks, kelle lapsiks teie ollete sanud, kui teie head tete ja ühtegi hirmo ei kardada. Ewes. 5, 22. 1 Peet. 3, 1. 6.

Wannematte kohhus.

Teie issad, ärge ärritage omma lapsi wihsale, et nemmad meelt ärra ei heida, waid kaswatage neid karristamisses ja JSfanda maenitsemisses. Ewes. 6, 4. Kolos. 3, 21.

Laste kohhus.

Lapsed, kuulge omma wannematte sanna JSfanda sees, sest se on õige. Muusta omma issa ja emma: (se on esimenne kässo-sanna ühhe tootusega:) et sinno kässo woiks hästi kääia, ja sinna woiksid kawa ellada Ma peäl. Ewes. 6, 1. 2. 3.

Perre-wannematte kohhus.

JSfandad, tehke sedda sullastele, mis õige ja kohhus on, ja jätke ahwardamist mahha,

ja teädke, et ka teil ennestel Issand taewas on, ja temma ei pea ennam luggu ühhest kui teifest. Ewes. 6, 9. Kolos. 4, 1.

Sullaste / ümmardajatte / Päälste ja Teoliste kõhhus.

Teie sullased, kuulge nende sanna, kes teie isandad on lihha polest, kartusse ja wärristusaga omma süddame waggadusses, nenda kui Kristusse sanna; ei mitte silmakirjaks tenides kui need, kes innimeste mele pärrast püüwad olla, waid kui Kristusse sullased, kes Jummal tahtmist süddamest tewad, kes heal meel Issandat teniwad, ja mitte innimesti, ja teädke, et, mis head tegi ial saab teinud, temma sedda saab Issanda kääst, olgo sullane ehk wabbat innimenne. Ewes. 6, 5. 6. 7. 8. Kolos. 3, 22.

Nore Rahwa kõhhus.

Teie nored, olge wannematte wasto allandikud, agga keik olge teine teise wasto allandikkud, ja ehhitage ennast seestpidi allandikko melega; sest Jummal panneb sureliste wasto, agga allandikuile annab temma omma armo. Siis allandage ennast nüüd Jummal wäggewa kää alla, et temma teid woiks üllendada bigel ajal. 1 Peetr. 5, 5. 6.

Peskede. Naeste kõhhus.

Kes tõeste lesknaene on, ja üksi järrele jänud, se lodab Jummal peäle, ja jääb kindlaste pallumiste ja palwette sisse õdd ja päwad: agga kes lihha himmus ellab, se on ellawalt surnud. 1 Tim. 5, 5. 6.

Iggäühhe Kristi-innimese lohus?

Sinna pead omma liggimest armastama kulisse-ennast. Sellesinnatse sanna sisse on keik kässud ühtepandud. Rom. 13, 9.

Tehke pallumissi keikide innimeste eest.
1 Tim. 2, 1.

Kui iggäühhe teeb omma tööd /
Siis on keik asjad majas hääd.

Onsa Lutterusse Küssmiste ja Kostmiste Sannad.

1. Kas sa ushud, et sa pattune olled?
Jah minna ussun, ma ollen pattune.

2. Kust sinna sedda tead?
Jummalala künneest kässust, neid ei olle minna mitte piddanud.

3. Kas sinna kahhetset vimmad pattud?
Jah minna kahhetsen, ja se teeb mulle wägga haiget, et minna Jummalala wasto ollen efsinud.

4. Mis olled sinna omma pattudega teninud?
Jummalala wihha, aialikke surma, ja iggä-
west hukkatust.

5. Kas ja usjad õnsaks sada?

Jah minna ussun sedda kindlaste.

6. Kelle peäle pead süna lootma?

Minno armsa Jõsanda JEsusse Kristusse peäle.

7. Kes on Kristus?

Jummala Poeg, tõssine Jummal ja tõssine innimenne.

8. Dns ennam kui üks Jummal?

Üks ainus Jummal on, agga kolm temma aino ollemisse sees, Jõsa, Poeg ja pühha Waim, ja need kolm on üks. 1 Joan. 5, 7.

9. Mis on Kristus süno eest teinud / et sa temma peäle lodad?

Temma on minno eest surnud, ja on omma werre risti sambas minno eest ärrawallanud patude andeks-andmisseks.

10. Dns Jõsa ka süno eest surnud?

Ei olle, sest Jõsa on Jummal ja pühha Waim ka; agga Poeg on tõssine Jummal ja tõssine innimenne, kes minno eest on surnud, ja omma werre minno eest ärrawallanud.

11. Kust sa sedda tead?

Pühhas armõ-õppetussest ja neist saakramenti sannadest, ja temma ihust ja werrest, mis mulle saakramentis on pandiks antud.

12. Ütle mulle need sannad?

Meie Jõsand Jesus Kristus sel õsel n.t.s.

13. Kas sinna siis usfud, et saakramentis Kristusse
tõssine ihho ja werri on?

Jah minna usfun sedda.

14. Mikspärrast usfud sa sedda?

Kristusse sannade pärrast: Wõrke, sõge, se on
minno ihho; joge keik seält seest, se on minno
werri.

15. Mis peame meie teggema / kui meie temma ihho sõme,
ja temma werre jome, ja nenda sedda panti
wõttame?

Meie peame temma surma ja werre-ärra-
wallamist kulutama ja se peäle mõtlema, kuidas
temma meid on õppetanud: Sedda tehke, ni
mitto kord, kui teie sedda tete, minno mälles
tussete.

16. Mikspärrast peame meie temma surma mälletama
ja sedda kulutama?

Et meie õppime usfima, et ükski loom ei olle woi-
nud meie pattud leppitada, kuid üks päinis Jesus
Kristus tõssine Jummal ja innimenne, ja et
meie õige hirms tunneme omma pattude pärrast,
ja neid raskeks arwame, ja üks päinis Kristus-
sest ennast rõmustame, ja nenda sesamma usfo
lääbi õnsaks same.

17. Mis sundis Kristust finno pattude eest surrema
ja neid leppitama?

Temma suur armastus omma Jõsa, minno,
ja keikide pattuste wasto, nenda kui kirjotud
on Joan. 14, 31. Rom. 5, 6-8. Kalat. 2, 20.
Ewef. 5, 25.

18. Mikspärrast tabhad sinna Jummalala laua
järe miina?

Et minna õppin uskma, et Kristus surest armust minno pattude pärrast on surnud, kui õõldud on, ja et minna temmast ka õppin Jummalat ja omma liggimest armastama.

19. Mis peab ristilinnimesi sundima saggedaste Altari
Saakramenti mõtma?

Jummalala polest peab tedda sundima Kristusese kääst ja tootus, pärrast ka temma omma hädda, mis tedda waewab, mis pärrast nisuggune käästminne, kutsimine ja toostamine sünnib.

20. Mis peab linnimenne teggema, kui temma nisuggust
hädda ei tunne, egga liggatse se Saakramenti
järele?

Sel ei olle parremat nou, kui et temma (1)
omma süddant läbbikatsub, welaks temmal pat-
tust lihha ja werd on, ja ussub, mis pühha kirri
kuluat Kalat. 5, 16. 17. Rom. 7, 18.

(2) Et temma tähhele panneb, welaks temma
süin ilma sees on, ja mõtleb, et temmal patto
ja hädda ei pudu, nenda kui se kirri ütleb Joan.
15, 18-20. 16, 8-20. I Joan. 2, 15. 16.
5, 4. 5.

(3) Siis leiab temma ka kurratit ennese ümbert/
kes walle- ja tapnissega õõd ja päwad sest- ja
wähjaspiddi tedda rahhule ei jätta, nenda kui
se kirri tunnistab Joan. 8, 44.
I Peetr. 5, 8.

Gesusse Himmel ning auuks!

I. Küsiminne.

• Mis peab meie teige surem nurre ollema
ni kuu kui meie ellame?

Kostminne.

S meie woiksime Jummalat öiete tunda
ja tenida. Euf. I, 74. 75.

• II. Kuida woime meie Jummalat öiete
tunda ja tenida?

Dige usso läbbi, pühha ja jummalakartlikko
ello sees.

III. Kas neil / kes Jummalat tahtwad
tunda ja tenida / lubba on nenda ella-
da / kui nende kurri lihha ja werri
tahhab?

Ei olle mitte, waid nemmad peawad ellama
nenda kui Jummal tahhab. I Peetr. 4, 1. 2.

• IV. Kust õppime meie Jummalat ja
temma pühha tahtmist tundma?

Jummalasannast ehk pühhasst kirjast.

V. Kenne läbbi on Jummal omma
sanna aunud?

Pühha Prohweride ja Apostlide läbbi, sest
need

needfinaatjed pühhad Jummalala mehhed on väski-
nud, aetud pühhasi Wainust. 2 Peet. 1, 21.

VI. Kes peab Jummalala sanna kuulma
ja õppima?

Keif need innimesed, kes püüdwad õnseks sada.

VII. Kas meie woime Jummalala sannast
teit õppida / mis meie õnnistusese
tarwis lähhab?

Jah woime. 2 Tim. 3, 15. Et sinna lapsesi
sadi pühhad kirjad tunned: need worwad
sind targaks tehha õnnistusese usso lähbi,
mis Kristusese Jesusese sees on, ning 17. salm.
Joan. 5, 39.

VIII. Kuida peame meie Jummalala sanna
kuulma ja õppima / et meie sest woit-
sime kasso sada?

(1) Peame meie Jummalala kääst pühha Wai-
mo aboi palluma, sest et meie ilma temmata üh-
tegi diete ei moista. Luf. 11, 13. 2 Kor. 1, 22.
Ewes. 1, 17. 18.

(2) Peame meie Jummalala sanna hästi tähhele
pannema ja meles piddama. Apost. tegg. 6,
13. Luf. 8, 15.

(3) Peab meil se kindel nou ollema, et meie
keigest wäest tahhame Jummalala tahmist õppida,
ja selle järrele ellada. Joan. 7, 17. 14. p. 21. s.
Jaf. 1, 22.

(4) Peame meie Jummalala sanna wenda kuul-
ma ja luggema, kui olleks se ükspäinis meile an-
tud ja käästud. Rom. 15, 4. 1 Kor. 10, 6. 11.

IX. Kuida hütasse siis pühha kirri ehk Jummala sanna ühhe jannaga?

Piibli ramatuks.

X. Mitto tütki on Piibli Ramato sees?

Kaks tütki, teine on wanna Testament ehk wanna seädusse sanna; teine on uus Testament ehk ue seädusse sanna.

XI. Mis õppetab pühha wanna seädusse sanna?

Se õppetab need käsud, mis Jummal Israeli rahwale on annud, ja kulutab enne, et Kristus piddi tulles, ja mis õnnistust ja head usklikkud siis piddid sama.

XII. Mis õppetab pühha ue seädusse sanna?

Se õppetab, et Kristus Jummala Poeg meie õnnisteggia jo on tulnud seie ilma sisse, ja et meie temma sisse peame uskma ja ello sama temma nimme sees. Joan. 20, 31.

* **XIII.** Kust meie kiamme sedda lähhidelt/ mis pühha kirja sees latewalt õpetasse?

Katekismusse õpetusse peatükide sees.

XIV. Mis on üks veatü?

Se on üks pea-õpetus, mis meile meie hinge õnnistusseks wägga tarwis lähhäb moista ja uskuda,

* **XV.** Mitto veatükki on meie Katekismusse ramat sees?

Wiis, (1) Jummala kümme käsko, (2) Pühha usso õpetus, (3) Issa meie palwe, (4) Pühha ristminne, (5) Pühha altari saakrament.

Esimenne Peatuf /

eht

Oppetus Jummalta künneft
Käsust.

I. Käs.

* Kes on need künne käsfo annud?

Köstm.

S Kolm-ainus Jummal, kes keif asjad on lonud, kes keifide Jssand on, kellel ka õige meelewaid ja õigus on käsud anda.

* II. Kelle läbbi on temma neid annud?

Mosesse läbbi. Joan. 1, 17.

* III. Kes olli Moses?

Se olli üks wagga Prohwet ja Israeli rahwa üllem pealik.

* IV. Mil ajal andis Jummal need käsud?

Sel ajal, kui Jummal Israeli rahwast sai wäg-gewal kombel Egiptusse-maalt peästnud ja ärra-winud, ja se olli Nellipühhi esimesesl päwal.

* V. Kus pallas andis Jummal neid?

Kõrbes Sinai mäe peäl. Wata 2 Mos. 19.

* VI. Mil wiisil andis Jummal neid?

Koue mürristamise, walgoldõmisse, ja tullele-gega; paks suits tousis Sinai mäe peält otsega ahjust, ja keif se mäggi wärrises.

* VII. Mikspärrast andis Jummal need künne käsfo ni hirmsaste?

Sepärrast, et innimesesd Jummalta sure au pidid tundma, ja temma kange wiha patto peäle; sest et pat iggawesse tulle wäärt on.

VIII.

* VIII. Mis peäle kirjotas Jummal need künne käsfo ?

Rahhe kiwvi-laua peäle; ja sega tähendas Jummal, et meie südda ni korwa on kui kiwvi.

Sepärrast ei woi ükski Jummal käsfo ommast wäest piddada ja armastada; agga Jummal tahhab ja woib sedda korwa kiwvist süddant meie seest ärrawötta, wagga süddant meile jälle anda, ja ommad käsfo senna sisse kirjotada. Esek. II, 19. 20. 36. p. 26. 27. s. Jer. 31, 33.

* IX. Kellele on Jummal need künne käsfo annud ?

Keifile innimestele.

X. Mikspärrast on Jummal need künne käsfo annud ?

Sepärrast et innimesed neist piddid öppima omma patto hädda ja kurjust diete moistma, ja omma hinge Arsti Jeesuse jurest abbi otsima patto wasto.

XI. Kut nñiid innimenne saab Jummal pole pöörnud / kas temmale siis weel need künne käsfo tarwis lähäwad ?

Jah lähäwad tarwis, sest Jummal käsfo on waggadele kaunis öppetus, et nemmad woivad neist moista, mis hea ja mis kurri on, ja nenda öma ello se järrele aiada. Rom. 6, 11. n. t. f.

XII. Mis öppetawad Jummal künne käsfo ?

Nemmad öppetawad, et se ei olle ükspäinis hea ehk kurri, mis innimesed armawad hea ehk kurja ollewad, waid nemmad katswad süddame peäle,

peäle, ja õppetawad, et ka kurjad sallaja him-
mud ja mõtted pattud on, ja et waggad ka nen-
de wasto peawad pannema. Rom. 7, 7.

XIII. Mis peame meie iggaühhe kässo
jures tãhhele pannema?

Kui Zummal ühhe kässo sees kurja kelab, siis
kãssib temma se jures head, ja kui temma head
kãssib, siis kelab temma se jures kurja. Menda,
kui Zummal neljandamas kãssus kãssib wanne-
mad auustada, siis kelab temma, et meie neid ei
pea põlgama egga wihhastama.

XIV. Mitme laua peäle kirjotas Zummal
need kümme kãsko?

Kõhhe kirmu-laua peäle. 2 Mos. 31, 18.

* XV. Mitto kãsko on esimese laua peäl?
Kolm esimest.

* XVI. Mitto kãsko on teise laua peäl?
Seitse wimist.

* XVII. Mis õppetawad need kolm esimest
kãsko?

Et meie peame Zummalat armastama.

* XVIII. Mis õppetawad need seitse wimist
kãsko?

Et meie peame omma liggimest armastama.

XIX. Mis pãrrast on Zummal ommad
kãssud kahhe laua peäle kirjotanud?

Sepãrrast, et meil kahhega on teggemist; es-
site: Zummalaga, teiseks: liggimessega.

XX. Mis on meie Zummalaga teggemist?

Temma on meie õige Issand, kedda meie pea-
me ülle keige asjade kartma ja armastama.

* XXI.

• XXI. Kuida peame meie Jummalat armastama?

Keigest süddamest, keigest hingest, keigest melest ja keigest wäest. Mark. 12, 30.

• XXII. Kuida peame meie omma liggimist armastama?

Kui isse-ennast. Matt. 22, 39. 40.

• XXIII. Kes on meie liggimenne?

Keif innimesed, olgo tutwad ehk wõbrad, olgo sõbrad ehk waenlased. Euf. 10, 29-37.

XXIV. Kas innimenne wõib Jummalat armastada ja omma liggimist wihkuda?

Ei wõi mitte, sest kes Jummalat süddamest armastab, se peab ka omma liggimest süddamest armastama, ja kes omma liggimest wihkab, se wihkab ka Jummalat, kelle käsud nifuggune põlgab. 1 Joan. 4, 7. 8. 20.

Esfimenne Käst.

Sul ei pea mitte teisi jummalaid ollema minno kõrwas.

* I. Käst. Mis telab suur Jummal esfimesse kässo sees?

Et meil ei pea mitte teisi wõbraid jummalaid ollema temma kõrwas. 2 Mos. 20, 1-6.

* II. Mis on wõbras jummal?

Keif se on wõbras jummal, mis innimenne ennam kardab ja armastab, kui suurt Jummalat, ja mis peäle ta onnam lodab, kui elawa

lawa Jummalala peäle ; nenda, kui kegi innimeste nähhes ennast hoiab kurja teggemast, agga kui temma on ükspäinis, ehk omma kurja seltsiga kous, siis temma ei karda polegi kurja tööd tehhes, et kül keigewäggewam Jummal temma jures on, kes keikis paikus on, keik asjad teab ja näab.

III. Mitmesuggune on woõra jummalatenistus ?

Kahhesuggune, teine on arwalik, teine sallaja woõra jummalatenistus.

IV. Mis on arwalik woõra jummalatenistus ?

Kui meie sedda, mis ei olle jummal, kui Jummalat kummardame. Kal. 4, 8.

Nenda kui kegi (1) päilikko ette, ku, taewa-tähte, metsade ja muu paiga ette kummardab, nelle ohwirib ja neist abbi otab.

(2) Kui temma kuiud, mis on puust ehk kivist tehtud ehk malitud, pallub kui Jummalat. Rom. 1, 23. 1 Korint. 12, 2.

(3) Kui ta täht-päwad peab, nelja päwa, Karuse-Euleristi-Jürri-ja muud päwad, mis ei sünni piddada, kui ka keiksuggused ebba-usso wisid ja lombed, mis Jummal ei olle käsknud.

(4) Kui inimenne isse on noid, ehk noidade, lausiätte, ja sola-puhhujatte jurest abbi otsib.

(5) Kui kegi arwalikko pattude sees kurratit teenib, ja lodab süski õnsaks sada. Rom. 6, 16.

V. Mis on sallaja woõra jummalatenistus ?

Kui meie isse-ennast ja muud lodud asjad enam kurdame, ja armastame kui Jummalat

Pojat ja Issandat. Nenda kui kegi 1) Innimeste mele heaks kurja teeb Jummalä kässo wasto.

2) Kui temma püab omma ennese auuks ja kässoks keik tehha, ja mitte ükspäinis Jummalä auuks hea melega ellada. Kol. 3, 5. Wil. 3, 19.

3) Kui temma omma rikkusse, au, hea põlwe, tarkusse ja suurte issandatte peäle ennami lodab kui ellawa Jummalä peäle. Jer. 9, 23. 24.

VI. Kui inimenne heal meel omma rummalusse ja pattude sisse jääb / kes on siis temma woõras jummal?

Kurrat, kedda pühhas kirjas hütakse Maailma jummalaks, kes nende uskmatra rahwa meled söggedaks teeb, et nemmad Jummalat ei pea õppima diete tundma. 2 Kor. 4, 4.

* VII. Mis käsib Jummal esfimesse kässo sees?

Et meie tedda ükspäinis ille keigte asjade peame kartma, armastama, ja temma peäle lootma.

VIII. Kuida peame meie Jummalat kartma?

Ei mitte nenda kui kurjad lapsed, waid nenda kui waggad lapsed ommad wannemad kartwad.

IX. Kuida siis kurjad lapsed kartwad?

Need kartwad ükspäinis wannematte hirno ja witsa; ni pea, kui nemmad ei nä hirno, lähhawad nemmad wallatumaks.

X. Mis sugused inimessed kartwad

Jummalat nenda / kui kurjad lapsed ommad wannemad kartwad?

Keik need, kes siis püawad waggad olla, kui Jum-

Jummal omma witsa ehk suurt hädda ja willetsust nende peäle läkkitab ; agga kui Jummal omma witsa nattu ke kõrwale panneb, lähhawad nemmad kurjemaks.

XI. Kuida kartwad waggad lapsed ommad wannemat ?

Need ei jätta wallatust mahha witsa egga hirmo parrast, waid waggast süddamest ja selgest armust omma wannematte wasto, kedda nemmad heal meel ei tahha wallatussega wihhastada.

XII. Mis saggused inimesjed kartwad Jummalat waggade laste wisi järrele ?

Keik need, kes pattust pödrwad, ja pannewad keige kurja tö wasto, ei mitte Jummalat raske nuhtluse ja hirmo parrast, waid separrast, et nemmad omma armolist taewast Issa ei tahha wihhastada, sest et temma ni wägga heide ja arisoliime on.

XIII. Kuida peame meie Jummalat weel kartma ?

Ülle keige asjade, keik ülle inimeste ja kurratide. Luuk. 12, 4. 5.

XIV. Mis se on: Jummalat armastama ?

Se on heal meel temma peäle mõtlema, ja keigest süddamest temma järrele iggatsema.

XV. Kuida peame meie Jummalat armastama ?

Ülle keige asjade, ülle keigekallima jaarmsama asjade Ma peäl ja taewas. Luuk. 14, 26. 27.

XVI. Mis parrast peame meie Jummalat kartma ?

Separrast, et temma on õige ja pühha, ja

ja keigewäggetam , kes patto ei jätta nuhtlematta.

XVII. Mikspärrast peame meie Jummalat armastama?

Sepärrast , et temma on üpris wägga helde ja armolinne, kes weite ihho ja hinge polest wägga paljo head on teinud , ja weel teeb.

XVIII. Kust tunnusse / et tegi Jummalat süddamest kardab ja armastab?

Kui inimenne süddamest kiusab , keik furja tödd mahhajätta , ja head tehha , ja tännab Jummalat ka siis , kui Jummal hädda ja willetsust temma peäle läkkitab. I Joan. 2, 3-6.

XIX. Kelle peäle peame meie lootma?

Sure Jummal peäle. I Peetr. 1, 13. 21.

XX. Kuida peame meie Jummal peäle lootma?

Ille keige asjade , ennam kui ühhegi inimesse ehk warrandusse peäle. Luf. 12, 15. 21.

XXI. Mis se on: Jummal peäle lootma?

Se on , süddamest Jummal jurest abbi otsima , ja kindlaste uskma , et Jummal tahhab ja woib aidata. Ebr. 11, 1. 6. Rom. 4, 20. 21.

XXII. Kas inimenne woib ennese wäest Jummalat ille keige asjade karta / armastada / ja temma peäle lota?

Ei woi mitte , sepärrast peame meie Jummalalt allati pühha Waimo abbi palluma.

XXIII. Mis selsele lähhab tarwis / kes Jummalat püab karta / armastada ja temma peäle lota?

Se peab õppima Jummalat ja temma pühha tahtmist õiete tundma. Kol. 1, 9-12.

XXIV. Kust õppime meie Jummalat tundma?

Jummala pühhas sannast. 2 Peet. 1, 19.

XXV. Kuida õppime meie Jummalat õiete tundma?

Kui meie Jumjala sanna heal meel kuleme, ja kiusame keigest wäest se jäcrele ellada. Joan. 7, 17. Luk. 11, 18. Ap. 5, 16, 17. Mat. 11, 27.

XXVI. Kas siis se, kes rünnalus'e ja patto sisse jääb / ei woi Jummalat õiete tunda?

Ei woi mitte. 1 Joan. 2, 4. Joan. 3, 20.

Teine Käst.

Sinna ei pea mitte Jumjala omma Jhsanda nimme ilma-asjata suhho wõtma; sest Jhsand ei jätta tedda nuhtlematta / kes temma nimme kurjaste prugib

* Käst. Mis telab Jummal teise Kästo sees?

Et meie ei pea mitte Jumjala nimme asjata suhho wõtma eht kurjaste prukima.

*II. Mis on Jummal nimmi?

Jummal isse, temma pühha sanna, pühhad saakramentid, ja keiz, kust tedda tunnukse, otsego innimenne ommast nimmest tunnukse.

*III. Kuida wõttab innimenne Jummal nimme ilma-asiata sühho?

Kui innimenne Jummal nimme jures neab, wañmub, lausub, walletab ja pettab.

IV. Kuida wõttab innimenne weel Jummal nimme asiata sühho?

Kui innimenne keige tühja asiata jures õppib Jummal nimme kurja wiisi pärrast nimmetama, ja ütleb: Issa! Poioke! pühha ristike! Jesus Kristus hoidko ja keelgo! kes Jummal sedda teab? minne Jummal kätte! n. t. s.

V. Mis se on? Jummal nimme jures needma?

Se on, kui innimesed isse-ennaste ehk teiste peäle kurja palluwad, üteldes; nuhhelgo mind Jummal; Jummal nähko ja maksko temma kätte. Jak. 3, 9. 10. 5. p. 9. s. 1 Peetr. 3, 10.

VI. Mikspärrast on needimenne kurri?

Sepärrast, et Jummal ei tahha meie egga ligigimesse nuhtlust; waid et meie isse-õnnese, keikide innimeste, ja ka omma waenlaste eest peame palluma. Mat. 5, 44. 45. 1 Peetr. 3, 8. 9.

VII. Kelle sarnane on se innimenne / kes omma ligigimesse peäle kurja pallub?

Temma on selle sarnane, kes teistele auko laewab, ja isse sisse langeb. Estr. 7, 10.

VIII. Mis se on: Jummalat nimine jures wandina?

Se on, kui inimenne Jummalat kutsus tunnistajaks keige tühja asja jures, ja ütleb: se on Jummaleest ehk Jummal aita, tõssi. Jaal. 5, 12.

IX. Mis meie Issand Kristus sest õppetab?

Mat. 5, 37. Teie kõnne olgo jah, jah; ei mitte, ei mitte, agga mis ülle sedda on, se on sest rüggedast.

X. Kas siis tal ei sünni wanduda?

Jah sünnib, kui inimenne wainnub Jummalat auuks ja liggimesse heaks, ja kohtowannemad temma peale pannerwad, et ta peab wanduma.

XI. Mis se on: Jummalat nimine jures lausuma?

Kui inimenne Jummalat sanna, Issa meie ehk mu palwe läbbi tahhad hawo ehk haigust parandada, ja ärrakaddunud asjad jälle leida.

XII. Mis pärrast nimmetakse sedda lausumiseks?

Sepärrast, et Jummalat sedda omma sanna sees ep olle käsknud, egga tootanud sel wiisil aidata.

XIII. Mis se on: Jummalat nimine jures wassetama ja petma?

1) Kui inimenne Jummalat sanna kurjaste ja teist wiisi ärraselletab, kui kohhus on, ja sedda ussub ja õppetab, mis Jummalat sanna ei õppeta. 2 Kor. 2, 17. 1 Tim. 6, 3-5.

2) Kui inimenne kuleb Jummalat sanna, ja ei te se järrele. Jaal. 1, 22-26. Luuk. 8, 14.

3) Kui temma ka käib Jummalat sannale ja pallub Jummalat, agga jääb ommeti omma patuse

tuse ja rummala ello sisse, tootab ikka omma ello parrandada, ja ei kiusa ommeti se järrele mitte tehha. Mat. 7, 21. 22. 23.

XIV. Redda pettab jähhärdune inimenne?

Temma pettab isse-ennast ja keik, kes temma sanna wõtwad kuulda. Jak. 1, 22. 23. 24. 25.

XV. Ons se siis wägga raste pat : Jum- mala nimme ilma asjata sühho wõtmas?

Jah on, sest Jummal ähwardab tedda mitte nuhtlematta jätta, kes temma nimme kurjaste prugib. 2 Mos. 20, 7. Mat. 12, 36. 37.

XVI. Mis käsib Jummal sin teise kässe sees?

Et meie tedda keige hädda sees peame appi hüüdma, palluma, kiitma ja tännama.

XVII. Mis on ühhe wagga inimesse keigesurein hädda?

Patto hädda; sepärrast pallub temma Jummalat allati, et Jummal tahhaks tedda pattust peasta. Jesa. 59, 2. Rom. 7, 23. 24. Ebr. 12, 1.

XVIII. Kas Jummal tahhab meid pattust peasta?

Jah temma tahhab ja woib meid pattust peasta. 1 Joan. 3, 8. Sels on Jummal Poeg ilmunud, et temma kurrati tööd piddi ärra rikkuma.

XIX. Kuida peastob Jummal neid pat- tust / kes tedda süddamest palluwad?

Temma annab neile woimust patto peäle, et nemmad ikka patto wasto pannewad. 1 Joan 5, 4.

XX. Kas siis lei'ksid inimeste palwed /
 Kristus ja tänno on Jummalale mele
 pärrast?

Ei olle mitte, waid ükspäinis nende palwed
 on Jummalale mele pärrast, kes pattust pöördwad
 ja Jummalale sanna kuulwad. Jesa. 1, 15.

XXI. Kelle palwed ep olle mitte Jum-
 malle mele pärrast?

Nende palwed ei olle Jummalale mele pärrast,
 kes omma patto ja rummalusse sisse jäwad.
 Joan. 9, 31. Meie teame, et Jummal pat-
 tust ei kule, waid kui kegi Jummalakartlik
 on, ja teeb temma tahtmist, sedda kuleb tem-
 ma. Jak. 4, 3. Mat. 6, 7.

Kolmas Käst.

Sinna pead pühhapäwa püh-
 hitsema.

* I. Küsf. Mis käsib Jummal kolman-
 dala käsio sees?

Et meie peame pühhapäwa pühhitsema.

II. Mis suguse päwa on Jummal pühha-
 päwaks s' ädnud?

Kui Jummal kae päwaga keif asjad sai lonud,
 hingas temma seitsmet päwal, ja käsib seits-
 me päwa pühhitsema somisse tö mällestusseks. 2.
 Mos. 20, 8. 9. 10. II. Ebr. 4, 1-11.

III. Kas siis meie pühhapäaw weel
 on se seitsmes päaw?

Ei olle mitte. Sest kui meie Issand JEsus
 Kris-

Kristus omma kalli surmaga meid sai lunnastanud, ja kolmandamal päeval ülestoušnud, seadis pühha risti-koggodus näddala esimesse päwa pühhapäwaks, meie Issanda JEsusse Kristusse kalli lunnastamisse ja ülestoušmissse mällestusfeks; ja se on nüüd näddala esimesenne päaw, mis meie pühhapäwaks hüame. Mark. 16, 2.

IV. Ous siis weel teisi pühhapäivi?

Jah on, Nellipühhi - Joulo - Ülestoušmissse ja muid teisi pühhasid. Ap. T. 2, 1. Luč. 2, 10. 11. 2 Tim. 2, 8.

V. Mikspärrast on need teised pühhad seätud?

Sepärrast, et meie neil päiwil koggodusse sees teine teisega peame ennaste mele tulletama sedda, mis Jummal meile, ja teistele on head teinud.

VI. Mis se on: pühhapäwa pühhitsema?

Se on, keik muud argipäwa tööd mahhajätma, jutlust ja Jummal sanna pühhaks pidada heal meel kuulma ja õppima, ja Jummal arms läbbi omma ello se järrele parrandama. Luč. 6, 46-49. Rom. 12, 1. 2.

VII. Kas siis se / kes omma ello süddamest ei parranda / pühhapäwa pühhitseb?

Ei pühhitse mitte, waid temma koggub Jummal nuhtlust ennese peäle, et temma kuleb Jummal sanna, ja ei hoki sest mitte. Jak. 1, 26.

VIII. Kas siis meie ei pea muil päiwil ka Jummal sanna tähhele panema?

Jah kowwaste peame liggapäaw Jummal sanna

sanna tähhele pannema, meles piddama, ja omma ello allati parrandama. Kol. 3, 16.

IX. Mitspärrast kâst. Ete siis / et meie peame pühhapäwa pühhitsema?

Sepärrast et meil argi päwal ka muud on tegemist; siis on Jummal heidest armust meie wasto keige pühhapäwa seadnud meie hinge heaks, et meie sel päwal woime õppida, mis keigel nõddalal meie parrandamisseks tarwis on.

X. Ets siis sest ja kül / kuit innumenne Jummal saanna kõrwadega kuleb?

Ei mitte; waid sepärrast peab iggäuks, kes püab hinge õnne, Jummal saanna kuulma, et temma omma ello woiks parrandada. Mat. 7, 26. 27.

XI. Kuida woib innumenne omma ello Jummal saanna järrele parrandada?

Kui temma Jummal sannast õiete õppib omma patto hädda, ja mis ial kurri on, tundma ja ommast Jeesandast Jeesusest abbi otsima.

XII. Mitspärrast peab innumenne Jeesuse juurest abbi otsima?

Sepärrast, et temma tahhab ja woib patto peäle woimust sata keikile, kes süddamest tedda palluwad.

*XIII. Mis kelab Jummal kolmandama kâsso sees?

Et meie ei'pea mitte jutlust ja Jummal saanna põlgma. Luf. 10, 16.

*XIV. Kes põlgab Jummal saanna?

1) Kes Jummal sannast ei holi, ja ei tahha fedda kuulda, ei õppida egga se järrele ellada.

2) Kes tullewad jutlust ja Jummal saanna kuul-

Kuulma; agga nemad witawad omma aega tühja juttudega, lobbisewad, maggawad ehk tewad muud wallatumat tööd, kui Jummalasanna kulutakse.

3) Kes küll hästi sedda loewad ja kuulwad, agga warsti unnustawad, lähhawad kõrtsi ehk muu paika, lakkuma, riidlema ehk muud kurja tööd teggema. Luf. 8, 14.

XV. Kas siis need ka põlgwad Jummalasanna / kes sedda õppiwad ja moistwad sest palju lobbiseda?

Jah need põlgwad ka Jummalasanna, kes palju sest moistwad lobbiseda, agga omma ello ei wõtta se järrele aiada. Rom. 2, 17-24.

XVI. Mis keeltakse wael pühapäwal?

1) Keik tööd, mis argipäwal tehakse, ja keik muu tööd, mis kelab, et innimenne Jummalasannast ei woi diget kassu sada. Luf. 10, 40. 42.

2) Keik patto tööd, kombid ja kõnned, kui on: liaste joma, ehk teistele andma liaste jua, taplema, riidlema, ja muud sellesuggused kurjad wäsi. Ewef. 5, 18. 19. Kol. 3, 8.

XVII. Kas siis patto tööd ei keelta argipäwal?

Jah kowwaste keeltakse patto tööd iggal aial, sest et se, kes patto teeb, on kurratist. 1. Joan. 3, 8.

XVIII. Ons siis pattud pühapäwal surema nuhtluse wäärt?

Jah on, sepärrast et se pääw on meie hinge õpetusseks ja parrandamisseks seätud, ja üks wallato innimenne pruugib sedda päwa omma hinge hukatusseks. Joan. 12, 48. Luf. 12, 47.

XIX. Kas siis keif tööd teeltakse?
Ei keelta mitte.

XX. Mis tööd ei keelta mitte pühapäeval?

Keif sedda tööd ei keelta, mis tehakse Jummalala sanna ja kässo järrele. Luf. 6, 9.

XXI. Mis tööd tehakse Jummalala kässo järrele?

Keif tööd, mis tehakse meie tarvidusseks, ja liggimesse abbiks, kui on: roga teggema ei mitte liaks, waid nipaljo, kui ihho toidusseks tarwis lähhäb, haigid katsma, tulle kahjo, wee-hädäda, ja keige mu hädda sees liggimest aitma, n.t. s. Mat. 12, 1-3. 10. 11. Luf. 13, 10-16.

Nelias Käsk.

Sinna pead omma isä ja omma emma auustama / et sinno käsö si hästi käib / ja sinna laua ellad Ma peäl.

* I. Mis käsöib Jummal neljandama kässo sees?

Et meie peame omma isä ja omma emma auustama.

* II. Kes on meie isä ja emma?

Meie lihhased wannemad ja keifsuggused wannemad, kes isä ja emma asemel on; sest Jummal ei arwa ükspäinis neid meie wannemaks, kes meid sunnitawad ja kaswatawad; waid isä ja emma asemel on keifsuggused wanne

nemad, kunningad, koftu-wannemad, moisa-
ja leiva-wannemad, õppetajad, ja kes meid kõi-
lis õppetawad. Ebr. 12, 9. Kalat. 4, 19.

III. Mis on se wannemad auustama?

Se on: wannematte sanna kuulma, neid
armsaste ja kalliste piddama, ja nende me-
le pärrast teggema. Ewes. 6, 1. 2. 3.

IV. Mispärrast peame meie wannemad
auustama?

Sepärrast et wannemad Jummalast on seätud,
ja Jummalassemel on, ja et se Jummalas auuks
sunnib, kui meie neid auustame. Rom. 13, 1.

V. Kuida peame meie wannemad
auustama?

Ommas süddames peame meie neid armsaste
ja kalliste piddama, ja omma sanna ja teoga
nende mele pärrast teggema. Cir. 3, 9-15.

VI. Kas peame ka need wannemad auus-
tama/ kes waljud on?

Jah peame. I Peetr. 2, 18.

VII. Kui wannemad peaksid käästma/ mis-
kurri on/ kas meie siis peame nende
sanna kuulma?

Ei pea mitte. Siis peame meie Jummalas sanna
ennam kuulma, kui inimeste sanna. Apost:
Tegg. 5, 29. Mat. 10, 37. I Peetr. 1, 18.

VIII. Mispärrast peame meie wanne-
matte sanna kuulma?

Sepärrast et Jummalas sedda tahhab ja kääs-
sib; kes nüüd hea melega ja Jummalas sanna
pärrast wõttas wannematte sanna kuulda, tedda
armas

arwab Jummal ommaks sullaseks, ümmardajaks ja lapsesks. Ebr. 13, 17. Ewes. 6, 6.

*IX. Mis tootab Jummal neile / kes
sanna kulelihtud on?

Jummal tootab, et nende käsfi peab hästi käima, ja et nemmad kua peawad ellama Ma peäl. Ewes. 6, 2. 3.

X. Kas siis teikide sanna tuuljatte käsfi
käib hästi?

Jah käib hästi Jummal tahtmissse, et küt mitte teikide innimeste mõtte järrel. Rom. 8, 28.

XI. Kelle käsfi käib siin hästi innimeste
arwates?

Nende käsfi käib hästi innimeste arwates, kes rikkad ja sure au sees on, ja kellel hea põlli on siin ilmas. 144 Paul. II. 15. s. 1 Joan. 2, 15-17.

XII. Kelle käsfi käib hästi Jummal
tahtmissse järrel?

Nende käsfi käib hästi Jummal tahtmissse järrel, kes rikust, au, ja kurjad himmud põlgwad, kes omma risti iggapäaw ennaste peäle wõtwad, ja Jeesusse mele parrast ellawad. Mark. 10, 29. 30. Rom. 8, 13. Mat. 11, 29.

XIII. Kuida wotb nende käsfi hästi käia /
kes ommad kurjad himmud peawad läm-
matama / ja iggapäaw omma risti
ennaste peäle wotma?

Nenda käib nende käsfi hästi, et teik tulles hin-
ge heaks ja õnneks, kui nemmad järgeste omma
kurja himmude wasto pannewad. Rom. 8, 28.
1 Paul. I. 2. 3. s. 2 Kor. 4, 17. 18.

XIV. Kas siis teie sannakulelikkud laua ellawad Ma peäl?

Ei ella mitte. Eark. 4, 7-14.

XV. Mikspärrast torristab siis Jummal monningad sannakulelikkud warreminne sitt ilmaft ärra?

Sepärrast, et nemmad ei pea ueste kurja patuse seltsi sekka sattuma ja hukka sama.

XVI. Das siis Jummal tootus ilma- asjata?

Ei olle mitte, sest tõssine Jummal teeb ikka tõeks, mis temma tootab. 2 Kor. 1, 20.

XVII. Kui teige sannakulelikkude käsfi sitt ilmaft et käi hästi / ja teie laua ei ella / kuid Jummal tootus saab tõeks?

Jummal tootus saab tõeks ei mitte innimeste, waid Jummal tahtmissse järrele.

XVIII. Kuida siis se tootus saab tõeks Jummal tahtmissse järrele?

Kui temma tunneb omma lastele sedda parrema ollewad, siis annab temma neile aialikko hea põlwe assemel iggawest rõnno, ja hea põlwe hinge polest, ja aialikko pitka ea assemel annab Jummal iggawest ello, ja nenda saab temma tootus ommeti tõeks. Rom. 2, 6. 7.

XIX. Mis kelab Jummal neljandama käsfo sees?

Et meie ei pea omma wannemid ja isanadid põlgma egga wihhastama.

XX. Kes põlgab ommad wannemad?

Se põlgab ommad wannemad, kes neist ei holi,

holi, se, kes kurja kõnne nende peäle tõstab, sõi-
mas ja teotab neid.

XXI. Kes wihhastab wannemad?

Need wihhastawad wannemad, kes kangekael-
sed on, ja ei te mitte, mis kätakse.

* **XXII.** Mis ahwardab Jummal neile/kes
wannemad põlgwad ja wihhastawad?

Salomoni kunninga Dypetusse sañade ramato
30. Peat. 17. salm. dõltakse: Sedda silma mis
isfa irwitab, ja ei tahha emma sanna kuulda,
peawad kaarnad jõe äres wälianõtkima, ja
kotta poiad sedda ärrasõms. 5 Mos. 21, 18-21.

XXIII. Kas siis sesinnane nuhtlus tulleb ka-
kide peäle/ kes wannemad põlgwad?

Ei tulle kül se nuhtlus keikide põlgjatte peäle.

XXIV. Ons siis Jummal ahwardamin-
ne ilma-asjata?

Ei olle mitte; sest tõssine Jummal läkkitab
mondakord ka muud nuhtlust nende sannakuul-
matta laste peäle siin ilmas, ehk pärrast igga-
wesse pina, ja se on weel rassem nuhtlus.

Wies Käst.

Sinna ei pea mitte tapma.

* I. Mis kelab Jummal wiendama
kässo siis?

Et meie ei pea mitte tapma?

* II. Redda meie ei pea mitte tapma?

Ei omma liggimest egga isse-ennast.

III. Kes on meie liggimenne ?

Keif innimesed, olgo turwad ehk woõrad, olgo sõbrad ehk waenlased. Luk. 10, 29-37.

* IV. Mitmesuggune on tapminne ?

Meiasuggune,

(1) Süddamega, kui innimenne tahhab heal meel teisele kurja teha, ja tedda wihtab.

(2) Valle ehk nõoga, kui temma liggimesse peäle wiha parrast woõriti watab, et ka wiha temma pallest tunnukse; ehk kui ta heldeste teise peäle watab, agga kurja ommas süddames temma peäle mõtleb.

(3) Kelega, kui temma tedda sõi mab, teotab, laidab, ja kurja temma peäle pallub.

(4) Käega, kui ta tedda süta ehk sü parrast waeseks pekfab, ja kirwe, mõõga, püsti ehk mu riistaga tedda foggone furnuks löõb. Mat. 5, 21. 22. 4 Mos. 35, 16. 21. Jesa. 59, 3.

V. Kuida tapetakse muil wiil ?

Kui kegi omma liggimest sunnib liaste joma, ehk panneb wägga raske tõ temma peäle, ehk ei aita liggimest hädda sees, n. t. f.

VI. Kus is keif wiha teeltud ?

Keif mu wiha on teeltud; agga se wiha on üspäinis hea, kui kegi on wihtane patto tõ peäle, misga Jummalat wihtastakse. Ewes. 4, 26. 27.

VII. Kas siis kohtowannemad tewad wiendama kasso wasto / kui nemmad käskwad kurjateggiaid nuhheida ehk hukkata ?

Ei te kohtowannemad mitte wiendama kasso wasto, kui nemmad käskwad kurjateggiaid nuhheida

helda ehk hukkata, sest et Jummal isse sedda on
kääknud. Rom. 13. 4. 3 Mos. 24, 17. 19.

* VIII. Mis teeltakse weel wiendama
kääso sees?

Et meie ei pea omma ennese egga omma liggimesse hinge tapma.

IX. Mis pärrast teeltakse ka hinge
tapminne?

Sepärrast et hing paljo kallim on kui ihho.

X. Kuida tappetakse liggimesse hinge?

Kui inimenne Jummal tahtmist ei moista,
ja awwatelleb omma rummala ja pattuse ello läbi
bi ka teisi nenda ellama; sest se peäle tulleb igga-
wenne surm. Mat. 18, 6. 7. 5 Mos. 13, 1-18.

* XI. Mis kääsib Jummal wiendama
kääso sees?

Et meie peame omma liggimest aitma, ja
temmale head teegema teige ihho hädda sees.
Jes. 58, 7. 8. 9. Jak. 2, 15. 16. 1 Joan. 3, 16.

XII. Mis on ihho hädda?

Keifsuggune haigus, wigga ja hädda, mis ial
liggimessele woib sündida, kui temma on allasti,
wangis, tulle ehk wee hädda sees, kui temmal
janno, nälg, ehk muud middagi waia on.

* XIII. Kuida peame meie liggimest
aitma?

Hea melega, ja teigest süddamest.

XIV. Kas siis se ep olle mitte Jummal
mele pärrast / kui tegi pahha melega
aitab?

Kui tegi pahha melega aitab, se ep olle mitte
Jumi

Zummala mele pärrast ; waid Zummal arwab
sedda nenda , kui ep olleks temma liggimest mitte
aitnud. 2 Kor. 8 , 12. 9 peat. 7. salm.

XV. Mis on hinge hädda ?

Hinge hädda on se pat , kui innimenne jääb el-
lama omma patto sees , ja ei pea mitte õiget
murret omma hinge eest. Ewes. 4 , 18. 19.

XVI. Et Zummal ükspäinis ei aita hinge
eht patto-hädda sees ?

Zummal ükspäinis aitab meid pattust eht pat-
to-hädda seest nenda , et temma woimust ja wäg-
ge annab patto peäle , et meie woime patto wasto
panna. Ewes. 3 , 16. 17. I Joan. 5 , 4. Rom. 8 , 13.

XVII. Kuidas woib siis inimenne teine
teist hinge hädda sees aidata ?

Nenda , kui temma esmalt isse süddamest pat-
tust pörab , woib temma omma wagga ello ja
sanna läbbi omma liggimest maenitseda , et temma
ka woiks pattust pöörda. Euf. 22 , 32.

Kues Käst.

Sinna ei pea mitte abbiello är-
rarikkuma.

• 1. Mis kelab Zummal tuendama
käsko sees ?

• Et meie ei pea mitte abbiello är-
rarikkuma.

II. Kas siis Zummal sinu kelab abbiello-
rikmist ükspäinis ?

Ei kela mitte ükspäinis abbiellorikmist ; sest
Zummal watab innimesse süddame sisse ; sepärrast

Kelab temma siin keif sedda, kust üks rop ello ja abbiellorikminne tulleb. Ewes. 5, 3. 4. 5. 6. 7.

* III. Mis siin ülleüldes teeltakse?

(1) Keif roppud himmud, (2) keif roppud kõn-
ned ja laulud, (3) hora-ja pordo-ello, (4) ab-
biellorikminne, (5) laiskus, (6) liigjominne ja
prassiminne, (7) Maailma lust ja rõõm.

IV. Mis sugused on need roppud himmud?

Kui meeste rahwas ihaldab liahimmudega
naeste-rahvast, ehk naeste-rahwas ihaldab ja
jookseb meeste-rahwa järrele. Jer. 5, 7. 8. 9.

V. Mis sugused on need roppud kõn-
ned ja laulud?

Kui innimesed nalja heitwad, roppust ja
hora-tdõst hea melega kõnnelewad ja laulwad.
Ewes. 4, 29. Jer. 3, 9.

VI. Mis on hora-ja pordo-ello?

Kui wallalinne rahwas ühhe roppo ello sees el-
lawad ja tewad omma roppo himmude järrele.

VII. Mis on abbiellorikminne?

Kui naene ihaldab teisi mehhi, ja mees teisi
naesi ehk tüdrukuid, ehk kui abbiellorahwas teine
teisega kurjaste ellawad. Mat. 5, 28. Ebr. 13, 14.

VIII. On siis se ka abbiellorikminne / kui
abbiellorahwas kurjaste ellawad?

Jah se on ka Zummala sees abbiellorikminne,
kui abbiellorahwas taplewad, riidlewad ja teine
teise wasto wiha piddawad. Ewes. 5, 28. 29.

IX. Mis pärrast teeltakse siin laiskust?

Sepärrast et roppud himmud laiskusse läbbi
woimust sawad; sest laiskus on kurrati pea paddi.

X. Mikspärrast keeltakse sinu liajomist ja prassiinist?

Sepärrast, et kurrat liajomisse läbbi wõttab kurjad himmud käsawatada. Ewes. 5, 18.

XI. Mis süggune ma-ilma rõõm on sel mis sinu keeltakse?

Keik se ma-ilma rõõm keeltakse, mis läbbi innimesesed Jummalala käsust ja tahtmissest ärratagganewad, ning omma kurja himmo pärrast kofkotullewad hüppama, kargama, n. t. s.

XII. Mikspärrast keeltakse sinu ma-ilma rõõmo?

Sepärrast, et kurrat se jures need kurjad himmud külwab ja käsawatab. Luk. 6, 25.

XIII. Kas ma-ilma rõõmo selgeste keeltakse Jummalala saama sees?

Jah keeltakse ma ilma rõõmo I Joan. 2, 15. 16. Urge armastage mitte ma-ilma, egga sedda, mis ma-ilmas on; kui keigi ma-ilma armastab, selle sees ei olle mitte Josa armastust. Sest keik, mis ma-ilmas on, lihha himmo, ja silma himmo ja ello kõrkus ei olle mitte Jofast, waid se on ma-ilmast. Ja ma-ilm lähhäb hukka, ja temma himmo; agga kes Jummalala tahtmist teeb, se jääb iggaweste.

* XIV. Mis käsib Jummal kuendama kässo sees?

Et meie käsinaeste ja puhtaste peame elama kõnnette ja teggude sees, ja et iggaüks peab omma abbikasa armastama ja auustama. Rom. 8, 13. 14. I Peetr. 3, 2.

XV. Mis on puhhas ja kasin ello ?

Kui inimenne Jummal arms läbbi ommad roppud himmud tallitab, head himmud armastab, head kõnned rägib, ja hoiab ennast se eest, mis need kurjad himmud woib sata ja kaswatada.

XVI. Mis on nüüd tekkide inimeste lohus kuendama kässo-järrele ?

Et nemmad peawad kasinaste ellama, ja enast hoidma ma ilma rõmo, liajomisse, ja laiskusse eest, sest et nende läbbi roppud himmud woimust sawad. Mat. 5, 8. 4. I Peetr. 4, 3. 4. 5.

XVII. Mis käsatakse siis wallalisse rahwale ?

Et nemmad peawad puhtaste ihho ja hinge polest ellama, ja liahimmude wasto pannema. I Kor. 7, 34. I Peet. 2, 11. 12. 2 Peet. 2, 22.

XVIII. Mis käsatakse siin abbiello-rahwale ?

Et nemmad peawad teine teist armastama, ja auustama, ja omma abbiello sees kasinaste ja puhtaste ellama. Ebr. 13, 4.

Seitsmes Käst.

Sinna ei pea mitte warrastama.

* I. Mis telab Jummal seitsme kässo sees ?

Et meie ei pea mitte warrastama.

* II. Mis on warrastamine ?

Seon, liggimesse omma, rahha ehk warra wõtma, Pawwala kauba ja pettise tõga emesse poie listma.

* III. Mitmesuggune on wargus?

Kahhesuggune, (1) teine awwalik, (2) teine sallaja wargus.

IV. Mis on awwalik wargus?

Se on, mis feik innimesed ka teadwad wargusse ollewad, kui feigi d ehk päwa aial omma liggimesse warrandust ehk muud riisto ärrawõttab ehk tedda risub. Ewes. 4, 28. Ebr. 10, 34.

V. Mis on sallaja wargus?

Se on feik üllekohtune tõ, mis se surem innimeste hulka ei holi, et teisele kahjo sünnib, kui temma isje agga nou pärrast omma kasso woib sada.

VI. Mis sugused innimesed woitwad sallaja warrastada?

Keiksugused innimesed, (1) ma- ja kohtowannemad, (2) perre- ehk leiwa-wannemad, (3) allamad ehk perre, (4) feik mu innimeste suggu.

VII. Kuida ma- ja kohtowannemad warrastawad?

(1) Ma- wannemad ja herrad warrastawad, kui nemmad allamad wägga sure maksoga wae wawad, ehk hakkawad üllekohtusel kombel sõddima, ja tewad nenda ommad allamad waeseks. Jes. 1, 23. 33.

(2) Warrastawad kohto-wannemad, kui nemmad annette pärrast kohhut moistwad, n. t. s. 5. Mos. 16, 19.

VIII. Kuida warrastawad perre- ehk leiwa-wannemad?

(1) Kui wannemad omma perrele ei maksa sedda, mis kohhus on neile maksta. 5 Mos. 24, 14. 15. Gal. 5, 4. Kol. 4, 4.

(2) Kui need, kellele Jummal middagi on antud, ei anna waestele andi, ehk annawad wägga pissut. 1 Tim. 6, 17. 18. Mat. 19, 21.

IX. Kuida warrastawad ollamad?

(1) Kui nemmad hea melega ei tahha maksta omma wannemile, mis nende kohhus on, ja mis nemmad ka joudwad maksta. Rom. 13, 6. 7.

(2) Kui perre on laisk, ei wiitsi tööd teha ja ei teni truiste; kui nemmad ka sest ei holi, et wannemile kahjo sünnib. 2 Tes. 3, 10.

(3) Kui palgalisfed, päilisfed, ja mu tö-rakwas wõtwad täie hinna, ja ei te mitte, mis kohhus on teha, waid on laisad. 2 Tesf. 3, 11. 12.

X. Kuida süs teie mu inimesse süggu warrastab teine teie käest?

(1) Kui nemmad ei te sedda, mis õige on omma tö ja kauba juures. 1 Kor. 6, 7. 8. 9. 10.

(2) Kui nemmad kahhesuggust modto peawad, suremaga wastowõtivad, ja wähhemaga wäljaannawad. 5 Mos. 25, 13-16.

(3) Kui nemmad se peäle, mis nemmad teistele laenawad, wägga sure kasss wõtivad. Esek. 18, 13. 15 Paul. 5. s. Luf. 6, 34.

(4) Kui nemmad waeste käest kasss wõtivad, kellele peaks ilma laenatama. Luf. 6, 34.

(5) Kui nemmad hea kauba kuriaga seggawad, ehk omma kauba eest wägga sure hinna wõtivad, ehk omma wilja märiaks kastiwad. 1 Tesf. 4, 6.

(6) Kui nemmad sedda, mis nende holeks on antud, salgawad, ja taggasi ei anna. 3 Mos. 6, 2. 3. 4.

(7) Kui nemmad omma wõlga ei maksa, et neil kü on joudo. 37 Paul. 21. s.

(8) Kui

(8) Kui nemmad liggimesse omma leidwad ja ei anna sedda mitte temma kätte.

(9) Kui nemmad teädwad, kühho liggimesse warrandus on widud, ja ei juhata tedda mitte fenna jure, n. t. s. Wata, need ja keif nisuggused kumbed on Jummal a ees wargus.

XI. Ons siis se ka wargus / kui innimesed omma warra pillutawad ?

Jah se on ka wargus, kui innimesed omma warra prassimisse, liajomisse ja mu wisiga pillutawad, sest nemmad warrastawad sedda Jummal a ja nende käest, kedda nemmad olleksid woinud sega aidata, mis nemmad wallatumal kumbel raiskawad. Oppet. Sann. 23, 20. 21.

XII. Onse ka wargus / kui innimesed laiskusse pärrast kerjawad ?

Jah se on ka wargus, kui innimesed laiskusse pärrast kerjamisse peäle heitwad, ja ei wiitsi tööd tehha. 2 Tess. 3, 11. 12. Ewes. 4, 28.

XIII. Mikspärrast on se ka wargus ?

Sepärrast et Jummal käsib tööd tehha, et meie sega, mis meie omma töga same, woiksime omma liggimest aidata. Kes nüüd laiskusse pärrast ei woi liggimest aidata hädda sees, se warrastab sedda temma käest, misga temma tedda olleks woinud aidata. Ewes. 4, 28.

XIV. Mis õppetab Jummal a sanna wargussest ?

Jummal a sanna õppetab, et Jummal ei anna wargusse patto mitte andeks, kui warras ei maksa sedda, egga aña taggasi, mis temma on warrastanud. Esek. 18, 10-13. 33, 15. 16. 1 Kor. 6, 9 10.

XV. Eks olle sein kül / kui warras kahhet-
seb omma wargu-se tööd?

Ei olle mitte kül, sest kui se kahhetseminne on di-
ge ja tõssine, siis peab temma ka wargust tag-
gasi maksma ja tassa. 3 Mos. 6, 4.

XVI. Kas meie sedda leiame / et se on
sündinud?

Jah meie leiame Luk. 19, 8. et üks tõlneri ül-
lem, kelle nimmi olli Saffeus, sedda on teinud,
ja peälegi neljawõrra kätte tassinud, mis temma
enne teiste kääst olli ärrapetnud. 2 Mos. 22, 1.

XVII. Aga mis nou on siis / kui need ei ella/
kelle kääst temma on warrastanud?

Se keigeparram nou on, et temma waestele,
kellel tarwis on, sedda annab. Luk. 16, 9.

XVIII. Aga kui temmal ep olle maksta?

Süis peab temma surema hõlega sedda kahhet-
sema, ja Jummalat palluma, et Jummal tah-
haks temmale sedda andeks anda, ja temma as-
semel jälle tassa.

* XIX Mis käsib Jummal seitseme
käsib sees?

Et meie peame aitma omma liggimesse
warra ja peatoidust kaswatada ja hoida.
1 Kor. 10, 14.

XX. Redda peame meie aitma?

Meie peame keif innimesed aitma, kellele meie
abbi-tarwis lähhab, keige-ennamist need waesed,
kes Jummalat süddamest kartwad. 112 Paul.
5-9. s. 41 Paul. 2. 3. 4. s. 1 Tess. 5, 14.

XXI.

XXI. Kuida woime meie omma liggimesse warra ja peatoidust kaswatada ja hoida?

- (1) Kui meie iggaühhele temma omma jättame.
- (2) Kui meie omma liggimessele hädda sees laenane, ehk hea nou temmale annane.
- (3) Kui meie tedda ta omma jure juhhatame, ja kui tegi sedda jälle kätte annab, mis temma pettisest kombel olli ennese pole kisknud.
- (4) Kui meie tööd teme, et meil ep olle tarwis laiskusse pärrast kerjada, ja et meie ka teisi wae sid woiksimme aidata. Ewef. 4,28. Ap. T. 20,34.35.

Kahheksas Käsk.

Sinna ei pea mitte üllekohto tunnistama omma liggimesse wasto.

• I. Mis kelab Jummal kahheksama kääso sees?

Et meie ei pea mitte üllekohto tunnistama omma liggimesse wasto.

• II. Mis on üllekohto tunnistus?

Keik walle, mis liggimesse peäle räkitalkse. 1) Kui tegi kurjaste sedda mõtleb, mis ei olle tõssi, 2) Kui tegi tedda pettab, 3) Keelt peksab, ja kurje kõnnesid temma peäle tõstab.

III. Kuida wassetakse liggimesse peäle?

(1) Kohto ees. (2) Mu seltsi sees.

IV. Kuida räkitalkse wasset ehk üllekohto tunnistust kohto ees?

(1) Kui tunnistusmees ei rāgi sedda, mis

tõssi on, ehk on sest wait, mis temma peaks ülles-
rääkima. Ewes. 4, 25.

(2) Kui teine ilma-asjata teise peäle kaebab.

(3) Kui se, kellel süüd on, sedda salgab.

(4) Kui teine wõttab teise kurja tõ wabbandada.

(5) Kui kohto-wannemad moistwad üllekohhut.

Õppet. sann. 17, 15. Joan. 7, 24.

V. Kuida rääkakse wasset liggimesse peäle mu seltsi sees?

(1) Kui sedda liggimessest rääkakse, mis ei olle
tõssi, ehk mis ei olle diete teada. Joan. 8, 44.

Jlmut. 22, 15. Kol. 3, 9.

(2) Kui liggimesest teiste ees teotakse. Jak. 4, 11.

(3) Kui neid kiderakse, kes kurjad on, teise kah-
juks, kes sedda ussub. Jesa. 5, 20.

VI. Kas siis sünnib sedda kurja üllesrääkida/ mis meie reame tõssi ollewad?

Kui kegi pahhast melest sedda kurja ommast lig-
gimessest räägib, ja laiale lautab, mis tõssi on,
siis on temmal ommeti suur sü Jummalala ees.

VII. Kellele sünnib siis teiste pattud teada anda?

Kui liggimenne meie maenitsussest ei holi, siis
sünnib meile temma hinge heaks temma pattud
teada anda neile, kelle kohhus on tedda maenitse-
da, olgo kohtowannemad, õppetajad, ehk muud
wannemad. 3 Mos. 19, 17. Mat. 18, 15. 16.

VIII. Mis se on? Liggimesest petmine?

Se on, kui kegi pahhast melest sedda ommast
liggimessest üllesräägib, mis temma peaks fallaja
põddama. Teine assi on se petminne, mis Jum-
mal seitsme kasso sees kelab. Öpp. san. 24, 28.

IX. Mis te on : Keelt peetma ?

Se on, kui keegi omma liggimesse peäle kurja tõnnet tõstab ja hea melega teiste ees tedda ärarateotab. Dypet. Sann. 19,5.

X. Mis teeltakse weel kahheksama kässõ sees?

Keik kurjad ja tühjad juttud. Matt. 12,36.

XI. Mitspärrast on ka tühjad juttud keeltud ?

Sepärrast, et tühjad juttud Jummalala ees ep olle muud kui walle, ja et nende läbbi ka paljo kurja liggimessest räkitaakse. 1 Kor. 15,33.

XII. Mis käesib Jummal kahheksama kässõ sees?

Et meie peame omma liggimesse eest kostma, keik head temmast tõnnelema, ja keik asjad heals kädama.

XIII. Kuida peame meie temma eest kostma?

Kui meie middagi kurja temmast kuleme, mis ei olle tõssi, siis peame temma eest kostma, ja ülestunnistama, et temma on ilmasüta.

XIV. Kas peame meie head temmast tõnnelema?

Jah peame hea melega sedda temmast räkima, mis temma head on teinud.

XV. Kas peame siis kurja tõ heals kättma?

Ei pea mitte, waid kui meie isse Jummalat kardame, siis on meie kohhus tedda maenitseda, agga mitte temma tõõd keikile kulutada. Jes. 5,20.

XVI

XVI. Mitspärrast käsib Jummal sedda?
 Sepärrast et Jummal meile meie keelt on an-
 nud sedda räkida, mis õige ja tõesti on. Ewes.
 4, 25. I Peetr. 3, 10. Jak. 3, 8-12.

Ühheksas Käst.

Sinna ei pea mitte himmusta-
 ma omma liggimesse kooda.

Kümnes Käst.

Sinna ei pea mitte himmusta-
 ma omma liggimesse naest / sullast /
 ümmardajat / weiksed / egga muud /
 mis temma pärralt on.

I. Mitspärrast nimmetakse liggimesse kod-
 da / naest / sullast / ümmardajat u. t. s.
 Sedda keik nimmetas Jummal ülles Juda-
 ja Israeli-rahwa ja nende Ma wiisi ja kombe
 pärrast.

II. Mis tõse wiis ja kombe olli neil?

4 Mos. 36, 5. II. käsib Jummal, et igga-
 üks omma ennese sou Ma seest ennesele piddi
 sel si wõtma, ja mitte teisest soust kossima, sepärr-
 ast kelis Jummal: sinna ei pea mitte himmusta-
 ma omma liggimesse kooda, egga temma pärran-
 dust ennese pole kistma, ja sepärrast ei pea sinna
 mitte teisest soust naest wõtma.

III. Mit spärrest keeltasse isse ärranis: sinna ei pea mitte omma liggimesse naest himmustama?

Zummal olli Zuda-rahwale nende süddame kangusse pärrest lubba annud, ommaast naesist ennaast ärralahhutada, ja neile ühhe lahutamisse ramato anda, kui nemmad ei sündind rahho sees teine teifega ellada. Mat. 19, 8.

Et nüüd monningad omma kurja himmude pärrest ommaast naesist ilma-asjata ennaast lahutastid, ja teisi naesi ihaldastid, sepärrest kelab Zummal: sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse naest.

IV. Mit spärrest keeltasse: sinna ei pea mitte himmustama liggimesse jullast / ümmardajat?

2 Mos. 20, 1. olli Zummal käsko annud, et Israeli rahwas igga seitsme aasta takka omma perre, mis nemmad ommaast soust ollid oßnud, pidid lahti lastma. Et nüüd monningad sullased hea melega weel kauemaks tahtsid oma issandatte jure jada; süs kelas Zummal, et teised ei pidand neid ärra-awwatellema: sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse sullastid ehk ümmardajaid, kes omma wannematte jure tahtwad jada.

V. Ous meil ka nende kästudega teggemist?

Zah on, sest needsinnatsed kässud on meile ka antud; et meil küel need Israeli rahwa kumbed ei olle, ommeti kelab Zummal keiz innimesed, et nemmad ei pea omma liggimesse pärrestandust, naest sullast

fullast, ümmardajat himmustamia sedda möda, kui kues ja seitsmes käst. meid õppetab.

VI. Kes arwatelleb omma liggimesse perre?

Se arwatelleb omma liggimesse perre, kes neile enam palka ja parrama põlwe tootab, kui neil onne on olnud, et nemmad agga ommast wannast isсандast ehk perremehhest peawad ärratullema.

VII. Kas arwatelleminne on ni wägga kurri?

Jah se on wägga kurri; sest Jummal käst õppetab ka se kurja oüewad, kui kegi himmustab omma liggimesse perret ärra-arwatelleda, et temma kül neid ei olle weel augutellenud.

* VIII. Mis kelab Jummal ühheksama käeso sees?

Keif kurjad himmud ja mõtred, mis inimenne armastab, kui ta omma liggimesse pärrandust ehk kodda karwalussega püab, ehk õigusse nimmel ennese pole kisuub.

IX. Mis suguseid on need kurjad himmud?

(1) Kaddeus, kui kegi heal meel näab, et liggimessele kurja tehakse, ehk, kui temmal sest on melehaigus, et liggimesse kässi hästi käib.

(2) Rabha-abnus, kui inimenne kiusab rikust ja wärrandust kogguda; ja ei olle sega rahul, mis Jummal temmale annab. I Tim 6, 9. 10.

(3) Au-abnus, kui inimenne surema au püab, kui liggimesel on. Joan. 5, 44. Luuk. 14, 11.

(4) Sea põlwe himmo sein ilmas, kui inimenne himmustab omma kurja tahtmisse järrele ellada. I Joan. 2, 15. 16. 17.

X. On siis rikkas pat?

Rikkus ei ole mitte pat, kui Jummal sedda annab, ja kui inimenne sedda diete prugib Jummalala auuks, ja liggimesse heaks. Mat. 19, 23-26.

XI. Misspärast siis et pea meie mitte rik-
kusi hirmustama?

Sepärast et need rikkusse hirmud, nenda kui keik muud kurjad hirmud, meid keelwad Jummalala sanna kuulmast. 1 Tim. 6, 9. Kes tahwad rikkaks sada, need langewad kiusatuste ja kõi-
sise, ja mitme rummala, ja kahjo-
teggewa hinno sisse, need wa-utawad inimessesed alla hukkasamete ja ärvarikmisse sisse.

XII. Mis käsib Jummal ühbelkama
kässo sees?

Et meie peame keik kurjad hirmud ja mõtted
lammata ja aitma, et liggimenne sedda
omma ennesele woiks piddada. 1 Tim. 6, 11.

XIII. Mis käsib Jummal weel?

(1) Et meie peame omma liggimesest armastama
ja heal meel temmale jätma, mis Jummal tem-
male annab.

(2) Et meie peame sega rahul ollema, mis meil
on, ja mitte ennast iggatsema, kui Jummalala mele
pärast on meie anda. Opp. Saan. 30, 8. 9.

(3) Et meie peame allandust takka noudma, ja
se iärrele iggatsema, mis hea ja Jummalala mele
pärast on. Wilip. 2. 5-9. Joan. 13, 5.

XIV. Kuida wotme mere kurjad him-
mud lammata?

Kui meie palwega Isanda Jeesusse Kristusse
käest nende wasto abbi otsime. Kal. 5, 24.

* XV. Mis kelab Jummal künnema
kässo sees ?

Sodda pärris-himmo ehk pärris-patto, mis in-
nimesse süddames ka meelt wasto touseb. Rom.
7,7.18.20.23. 51 Paul. 7. f. Jaak. 1,14. 15.

* XVI. Mis käsib Jummal künnema
kässo sees ?

Et meie südda keigest kurjast himmust puhhas
peab ollema. Ewes. 4,24. 5, p. 25. 26. 27 f.

* XVII. Kuida nimmetakse ühhe sannaga
sedda / mis Jummal nende künne
kässo sees kelab ?

Keik, mis Jummal künne kässo sees kelab,
nimmetakse patuks. Rom. 7, 23.

XVIII. Mis on pat ?

Pat on keik se, mis Jummalala kässo wasto on.
1 Joan. 3, 4. 8.

* XIX. Mitme suggune on pat ?

Kahhesuggune (1) pärris-pat, mis künnema
kässo sees keeltakse. (2) teggo-pat, mis nende üh-
heksa sees keeltakse.

* XX. Mis on pärris-pat ?

Se on se suur hinge hädda, mis meie ommast
wannemist pärrime, et meie ommast wäest ei kolba
head teggema ; agga ussinad ja walmis olleme
kurja teggema. 1 Mos. 8, 21. Rom. 5, 12.

* XXI. Mis on teggo-pat ?

Keik, mis meie- ja mõtte-, sanna- ja kõnne-,
tõ- ja teggudega Jummalala käskude wasto teh-
hakse. Gal. 5, 19. 20. 21. Rom. 1, 29-31.

XXII. Kas siis üks õige rist-~~innimenne~~ woib
sest pärris-pattust lahti sada siin ilmas?

Ei woi mitte, sest et temma kül patto ei armasta,
ja ei wotta patto himmud kuulda, ommeti jääb
se patto juur alles temma sisse, mis wasto temma
peab söddima ni kaua, kui temma ellab. Kal. 5, 24.

XXIII. Mitspärrast kasib siis Jummal
ilma pattota olla?

Sepärrast, et Jummal sega meile tahhab teä-
da anda, et need himmud, mis ühhe õige risti-
innimesse süddames ka meelt wasto touswad,
Jummala ees hirmsad pattud on, ja Jummal
tullise wiha ja põrgo pina wäärt. Mat. 5, 28.

XXIV. Mitspärrast tahhab Jummal/ et
meie peame tundma/ need kurjad himmud
ni sured pattud ollewad?

Sepärrast, et meie peame sest hirno tundma,
omma Issanda Jesusse pole põrma, ja tem-
mast õige palwega abbi kurja himmude wasto
otsima, et meie woikšime neid wihkada, nende
wasto panna, ja Jesusse wäe läbbi neid läm-
matada. 2 Peetr. 1, 3. 4. 5. 6. 7. 8.

XXV. Mis kasso on sellel / kes wattuste
himmude kurjust tunneb / ja Jesussest
süddamest nende wasto abbi otsib?

Kes Jesussest süddamest abbi otsib, temmal
on se suur kasso, et se suur Jummal temmale need
kurjad himmud, mis temma mele wasto temma
süddames touswad, mitte ennam ei arwa süüks
meie Issanda Jesusse Kristusse kalli lunnasta-
misse pärrast. I Joan. 2, 1. 2.

Rom. 8, 1. Sepärrast ei moie peta nüüd mitte neid hukka, kes Jesuse Kristuse kes on, kes ei käi lihha järrel, waid waimo järrel. w. 9. f.

* Mis ütleb nüüd Jummal leikiu ueist-sunnatsist kaskudest?

Temma ütleb nenda: Minna Jehowa so Jummal ollen üks pühha wihhaga Jummal, kes wannematte üllekohhut nuhtleb laste kätte kolmandamast ja neljandamast põlwest sadik, kes mind wihkawad; Ja kes heldust ülleonnaitab mitme rahhandele neile, kes mind armastawad ja mo kaskud piddawad. 2 Mos. 20, 5. 6. 34 p. 7 f.

* I. Mis õppime meie neist sannust?

Et Jummal tahhab kangeste, ja kowwaste nuhhelda keik, kes tedda wihkawad, ja et ta rootab head tehha neile, kes tedda armastawad. Rom. 2, 6-10. Matt. 25, 34-41.

II. Mis pärrast ütleb Jummal: minna Jehowa sunno Jummal?

Et meie peame õppima, et meie kohhus on Jummalat karta, sest et temma meie õige Issand on. Mal. 1, 6. Joan. 20, 28. Ap. T. 9, 5. 6.

III. Mis pärrast ütleb temma: minna ollen pühha wihhaga Jummal?

Sepärrast, et meie peame temma wihha kartama, ja mitte nisugguste kaskude wasto teggema; sest Jummal on õige ja pühha, kes ei jätta nuhtlematta neid, kes temma sanna põlgwad.

IV. Eks mitte paljo kurje ommeti ella nuhtlematta?

Jah ellawad; agga et kül Jummal mondafor-
da kannatab, siis nuhtleb temma ommeti wimaks
hirmsaste neid, kes omä patto jisse jawad, ja nen-
da Jummalat wihhastawad. 2 Mos. 32, 34.

* V. Kes wihkab Jummalat?

Se wihkab Jummalat, kes temma janna ei
holi, ja armastab omma wanna pattust ello.

**VI. Kas Jumma wannematt pattud
nuhtleb laste ätte?**

Jah nuhtleb siin ilmas, kui lapsed wõtwad
wannematte kurja wisi järrele ellada ja tedda
wihkada. 1 Kunn. 15, 25, 28.

**VII. Agga kui lapsed Jummal sanna
kuulwad/ Kas Jummal siis wannemattie
patto pärrast neid nuhtleb?**

Monne korra läkkitab Jummal ommeti ka nen-
de peäle hädda ja willetsust, et nemmad edda su-
rema holega pattude eest ennast peawad hoidma.

Monne korra, kui Jummal tunneb se parrema
ollewad, hoiab temma waggad lapsed mitme häd-
da eest, mis wannematte pattude pärrast olleks
piddand nende peäle tulles.

* VIII. Kes armastab Jummalat?

Se, kes hea melega temma käsud peab.
1 Joan. 5, 2. 3. Joan. 14, 23. 15. p. 10. f.

**IX. Mis pärrast peame meie Jummalat
armastama?**

Sepärrast, et se helde ja armolinne Jum-
mal meile wägga paljo head teeb, et temma ka

keige hädä sees omma sure wäe läbbi meid tah' hab ja woib aidata. 1 Joan. 4, 19. 10.

X. Mis siis Jummal neile head tootab / kes temma käsud peawad?

Jummal tootab neile armo ja keik head tuhhandest põlwest sadik. 2 Mos. 34, 6. 7.

* XI. Mitspärast on Jummal need kümme käsud annud?

Sepärrast, et nemmad peawad ühhe peegli sarnatsed ollema, et meie neist diete woiksime tunda
1) omma uskmatä süddant, ja selle kurjad kumbed.

2) Jummal pühha tahtmist, kuida meie temma käsud möda pühhaste ja waggaste peame elama. Rom. 7, 7. 3. p. 20. s. Kal. 3, 24.

* XII. Agga kas meie woime ommast wäest Jummal käsud pidada?

Ei woi mitte; neid ep olle ka mitte sepärrast antud, et meie woiksime siin ilmas nende järrele ilma pattota olla. Rom. 3, 20. 4. p. 15. 8. p. 3. s.

* XIII. On siis Jummal käsud sega rahhul / et meie ei woi neid täieste pidada?

Ei olle mitte, waid nemmad juhhatawad meid Jesusse Kristusse jure. Kalat. 3, 10. 23. 24.

Rom. 10, 4. Käsud ots on Kristus, õigusseks iggaühhele, kes usub.

XIV. Mitspärast juhhatawad need käsud meid Kristusse jure?

Sepärrast, et õige usso läbbi Jesusse sisse sünnib se, mis käsud tahhab, mis meie ilma Kristusseta ei woiwad teha. Rom. 3, 31. Kal. 2, 17.

Rom. 8, 3. 4. Sest, et käsud ei woiwad pattust lahri teha, sepärrast et se rammoto olli libha läbbi,

Iäbbi, siis läkkitas Jummal omma Poetga pat-
tuse lihha sarnadusse, ja patto pärrast, ja
moistis sedda patto hukka mis lihha sees.

Et kässo õigus piddi täieste sündima meie
sees, kes meie ei käi lihha järrel, waid wai-
mo järrel.

XV. Kas meie nüüd kässo tühjaks
teme usso läbbi?

Ei mitte, waid meie kinnitame kässo Rom. 3,

* XVI. Ous Kristus siis Jummal kässo
täieste piddanud?

Jah, temma on ilma pattota olnud, ja on
Jummal pühha tahtmist keiki kässo möda täies-
te teinud. Rom. 5, 19. Ebr. 7, 26. 10. p. 7. 10. 14.

* XVII. Mis kässo tulleb meile sest.

Se kässo, et 1) temma omma pühha sanna-
Euulmisse läbbi meid sest kässo needmisest on är-
rapeästnud, 2) et õige usso läbbi temma sisse meie
sees sünnib, mis käst tahhab. Galat. 3, 13. 14.
Rom. 8, 2. 3. 4. Ebr. 8, 10. 1 Joan. 3, 9.

* XVIII. Mis läbbi saad sa nüüd õnneks?

Ei mitte kässo, waid õige usso läbbi Jeesusse
Kristusse sisse. Gal 2, 16. 3. p. 21. 22. f.

XIX. Kus õpime meie sedda?

Teises peatükis pühhas ristis-ussust.

Teine Peatük.

Pühhas Risti-Ussust.

* I. Mis tähendab se sanna uss?

Kaks asia, (1) usso-õppetust, (2) sedda usso
mis süddames on.

* I. Mis on usso-õppetus?

Keif, mis meile Jummal sanna meie hinge õnnistus efs tarwis lähhab õppida ja uskuda.

* III. Mis on se usk / mis süddames on?

Se on sesamma, mis Jummal omma sanna ja pühha Waimo läbbi nende süddame sees sütab, kes temma sanna kuulwad, ja pattust pöörwad.

* IV. Mis teeb meid süs õnsaks?

Ei mitte usso-õppetus, waid se usk, mis süddames on.

* V. Mitmesuggune on se usk?

Rahhesuggune (1) walle usk, (2) se tõssine, õige ehk ellaw usk.

* VI. Mis on se tõssine ja õige usk?

Se on üks kindel lotus Jummal armso peäle, ehk se Jummal wäggi, mis läbbi innimenne, kes omma pattohädda õiete tunneb, JEsussest, kui omma ains õnnisteggiaast abbi otsib, omma patto waewas temma armso peäle lodab, ja temmast ka ükspäinis abbi otab ja saab. Ebr. 11, 1. 2 Kor. 4, 6. Mat. 15, 22. 25. 27. 28.

Selletus.

Est kui sa neist wühhasi kümnest käsust õppinud tundma, et sa üks suur pattune ja sevärrast Jummal needmisse ja iggawesse wiha wäärt olled, ja sinno süddant patto pärrast waewatakse: Siis sa õige usso läbbi, mis pühha Waim armso-õppetusse läbbi sinno süddames sütab, õppid Jesust õiete tundma / ja ommast pattust sel wiisil arwama / et Krist s kui se ilma süta Jummal tal sinno pattud wummaks teinud ja nende süpärrast sinno asemel kannatanud, surnud ning sinno õigeksamisse pärrast surmast üllestõusnud, ja nenda Jummalaga rahho teinud. Wata siis sinno kurb südda tuueb Jummalaga iggawest armso JEsusse sees sinno wastu, wihtab hea melega pattud, iggatseb JEsusse õigusse järrele

järele, lodab temma armo pedle ja leiab temma seeh rahho, rõmo ja diget hingamist omma hingele. Esinnane usk teeb sind **JUMMALA** ees digeks, vühhaks ja waggaks.

VII. Mis on se walle usk?

Se walle usk on 1) walle õppetust. 2) Se tühhi mõtte, kui need innimesed ommast pattust ei pöra, ja ommeti mõtlewad, et nemmad Jummal peäle lootwad ja õnsaks sawad. Jak. 2, 20.

VIII. Mis sadab se õige usk usklikude sees?

Se õige usk sadab (1) Jummal armo, igga west õigust ja pattude andeks- andmist. Rom. 3, 24. 25. 4. p. 5. 7. 8. f. Ap. S. 10, 43.

(2) Pühha Waimo abbi, se pühhaastab süddamed pattust. Apost. Tegg. 15, 9. Kol. 1, 22. 23.

(3) Diget armastust Jummal ja liggimesse wasto. 1 Joan. 4, 7-11. 5. p. 1. 2. 3. f.

(4) Sannakulelikko süddant. Ebr. 11, 8.

(5) Woimust keige pattude peäle. 1 Joan. 5, 4.

IX. Kuida wotime meie õiget usko sada?

Kui meie Jummal sanna ja usso-õppetust hea melega kuleme, wastowõttame, ja allati Jummalalt pühha Waimo pallume. Ebr. 4, 2.

* X Kelle sisse peame meie usina?

Selle kolm-aino Jummal sisse. 1 Joan. 5, 7. 10.

* XI. Onn emman kui üks Jummal?

Üks ainus Jummal on, agga kolm temma ollemisse sees, Issa, Poeg, ja pühha Waim, ja need kolm on üks, sepärrast on se ka üks suur salaja assi. 5 Mos. 6, 4. 1 Joan. 5, 7.

XII. Mis on Jummal?

Jummal on surem, kui et meie nõdder moistus peaks diete moistma, mis ja kui suur Jummal on. Ommeti on Jummal meile ni paljo en-

nefesi teada annud, kui meile meie hinge õnnis-
tusseks tarwis lähhab. Nenda on

* Jummal üks Waim, selge armastus,
pühha ja õige, iggawenne, keigewäggewam,
tõssine, helde ja armolinne, kes keitis pai-
kus on, kes keit asjad naab, ja keit targas-
te seab. Joan. 4, 24. 1 Joan 4, 16.

XIII Mis õppetab niud teine peatük?

Se õppetab sedda lühhidelt, mis meil tarwis
on teada ja uskuda Jumjala ollemisest ja
teggudest.

* XIV. Mitto õppetust õppetab teine
peatük?

Kolm, (1) Lomissest. (2) Ürralunnastamis-
sest. (3) Pühhitsemisest.

Esimenne õppetus: Lomissest.

Minna ussun Jumjala se Jõ-
sa / keigewäggewama taewa ja
Ma Loja sisse.

1. Küsim.

Mis on te lominne?

Se on Jumjala rõ, kui Jummal keit lot
ja teggi, mis enne es olle olnud.

* II. Kes on keit asjad lonud?

Se suur Jummal, Jõsa, Poeg, ja pühha
Waim. 33 Paul. 6. s. 1 Kor. 8, 6.

* III. Mis asjast on Jummal keit lonud?

Ei ühheftki asjast. Ebr. II, 3. 2 Kor. 4, 6.

.IV.

* IV. Mitme päwaga on Jummal
keik lonud ?

Kue päwaga ; Esimesesl päwal loi Jummal se walgusse : teisel se taewa ; kolmandamal lahutas Jummal se Ma merrest ärra, ja loi Ma peäl keiksuggust rohto ja puud ; neljandal se päwa, ku, ja need tähhed ; wiendamal, keiksuggused kallad ja linnud ; kuendamal keiksuggused lojuksed, ussid, ja ma-ud, ja wimaks se innimeze. 1 Mos. 1.

V. Mikspärrast on Jummal keik lonud ?

Et temma sega tahtis teäda anda omma suurt jummalikke au, wägge, tarkust ja heldust.

VI. Ous Jummal suurt waewa se lomisse
tõ jures näinud ?

Ei mitte, waid temma on keik asjad lonud omma tahtmisse ja sanna läbbi, kui enne sedda ühtegi ei olnud. 33 Paul. 6. s. Joan. 1, 3.

* VII. Mitmesuggused eu need lomad ?

Kahhesuggused, (1) näggematta, (2) need nähtawad lomad. Kol. 1, 16.

* VIII. Kes on need üllemad neist näggematta lomades ?

Need Inglid.

I.

Neist Ingliseft.

I. Mis tähhendab se sanna Ingel ?

Se on ni paljo meie kele, kui üks Käst, kedda läkkitakse sannumid-wima, ehk muid asjo aiama.

* Mis on need Inglid ?

Nemmad on waimud Jummalast lodud.

* II Mitmesuggused on need Inglid?

Rahhesuggused, teised head, teised kurjad Inglid.

IV. Mis suggused on need head Inglid?

Need head Inglid on waimud, targad, wäg-
gewad, pühhad ja õnsad. Need on üks arma-
matta hulk, ja nende seas on üks kaunis wallitsus,
monni on suremia, monni wähhema au sees. Kol.
1, 16. 17. Matt. 25, 31. 18. p. 10. f.

* V. Mis tewad need head Inglid?

(1) Riitwad nemmad Jummalat, ja tewad
temma tahtmist. (2) Raitwad ja hoidwad
nemmad neid innimesi, keigeennamiste neid
waggasid. (3) On nemmad rõõmsad, kui kegi
pattust põrab. (4) Wiwad nemmad waggade
hinged iggawesse rõõms paika. Jesa. 6, 2. 3,
103 Paul. 20. f. 34 Paul. 8. f. Ebr. 1, 14.

VI. Mis on sepärrast meie kobbus?

Meie kobbus on Jummalat Inglise kaitsemis-
se eest süddamest tännada, ja sedda nouda, et
meie süddamelikke pattustpõõrmissegaga neid woif-
sime rõmustada, ja nenda Jummalat tahtmist
tehha Ma peäl, kui sedda tehakse neist Inglisest
taewas. Ilm. 19, 10. Luf. 15, 10. Matt. 4, 11.

* VII. On Jummal ta need kurjad
Inglid lonud?

Jah on lonud, agga mitte kurjaks, waid he-
aks ja ilmapattota. Juda. 6. salm. Joan. 8, 44.

* VIII. Rust nemmad siis kurjaks sanud?

Nemmad on Jummalast ärratagganenud, pat-
to teinud ja nenda omma ennestesü läbbi kur-
jaks ja pattaseks sanud, sepärrast hütakse neid
kur-

Kurjaks waimuks, kurratiks, n. t. s. 2 Peetr. 2, 4. Jud. Kam. 6. salm.

IX. Mis sugused on need kurjad Inglid ehk kurratid?

Need kurjad Inglid on ka waimud, wäggewad, karmwalad, petrifised, rojased, wallelikud; aaga se jures Jummalal õnnest lahti, ja wimmesdusse ahelattega kinniseitud iggawesseks hukatusseks. Neid on ka üpris palju, neil on isse wallitus, et teine on surem teist. Luf. 11, 15.

* X. Mis tewad need kurjad Inglid?

Nemmad pannerwad allati Jummalal wasto, ja puawad innimesi hukka sata, neid kurje innimesi nende rummalusse sees kinnipiddada, neid waggasid ueste Jummalast ärrauguteleeda.

XI. Mis on se wärrast meie kohhus?

Meie kohhus on (1) Jummalat süddamest tänada, et temma omma Poia on läkkitanud meie lunnastajaks ja õnnisteggiaks, et temma ka kurrati tööd meie süddames pididi ärrarikkuma. (2) On meie kohhus, et meie keigest wäest kurrati melewallast selle sure Jummalal pole pörame. 1 Joau. 3, 8. 1 Peetr. 5, 8. 9. Ebr. 2, 14. 15.

II.

Neist nähtawast lomadest.

* I. Mis sugused on need nähtawad lomad?

Keik mis meie filmaga woime näha.

* II. Kes on need illemad neist nähtawast lomadest?

Need innimesed. 1 Mos. 1, 27. 28. Ap. T. 17, 28.

* III.

*III. Kas ja ussüd / et Jummal ka sind on lonud?

Jah minna ussun, et Jummal mind ja keik lomad on lonud. 139 Paul. 14-16. s.

*IV. Kust on Jummal esimesse innimesse ihho lonud?

Ühhest mulla tükkist. 1 Mos. 2, 7.

*V. Kust temma hinge sat?

Jummal puhhus temma ninnasse ühhe ellawa hinge. 1 Kor. 15, 45.

*VI. Kuida on Jummal inimesse lonud ihho polest?

Jummal on temmale annud silmad, kõrwad ja keik liikmed, ja enne kui innimenne patto sisse langes, olli ka se ihho keige liikmettega ilma pattota ja waewata.

*VII. Mis ta hinge sees lonud?

Moistust ja keik meled. 94 Paul. 9-11. s.

VIII. Mis on se moistus?

Moistus on se, et innimenne woib middagi õppida, tähhele panna ja meles piddada.

IX. Mitto meest on Jummal lonud?

Wiis, (1) on kuulminne, (2) näggeminne, (3) haistminne, (4) maitsminne, (5) tundminne.

*X. Mis esimesse innimesse nimmi olli?
Adam.

*XI. Mis temma naese nimmi olli?

Ewa. 1 Mos. 3, 20.

*XII. Kust Jummal Ewat lot?

Adama külje-luust. 1 Mos. 2, 21.

* XIII. Kelle sarnatseks on Jummal innt-
mest lonud hinga dolest?

Jummal on innimest ennese sarnatseks lonud,
nenda, et temma olli pühha, õige ja õnnis.

* XIV. Ons innimenne Jumjala sarnat-
seks jänud?

Ei olle mitte jänud. I Mos. 3, 1-7.

* XV. Misparrast mitte?

Sest et temma kurrati pettusse ja kawwa-
lusse läbbi Jumjala käsust ärratagganes, ja
sõi sest ärrateeldud puust. Rom. 5, 12.

* XVI. Kelle sarnatseks on temma siis
sanud?

Kurrati sarnatseks. Kal. 5, 19-21. Ewes. 2, 2.

* XVII. Ons siis Adama patto läbbi keif
innimesed kurrati sarnatseks sanud /

Jah, on sanud, Jummal parrago! ja se läbbi
se keige surema hädda ja waewa sisse sattund.

Rom. 5, 12. Eanf. 2, 23. 24.

XVIII. Kuida on innimenne kurrati
sarnane?

Nenda on innimenne kurrati sarnane, et tem-
ma ommast wäest ei kolba ühtegi head teggema,
agga wägga ussin ja walmis on kurja teggema.

Rom. 3, 10-18. I Mos. 8, 21. Jer. 4, 22.

XIX. Misugguse hädda sisse on innimen-
ne patto läbbi sanud?

Se sure hädda sisse, et temma on üks wiha
ja surma laps, se on, Jumjala wiha ja ig-
gawesse põrgo pina wäärt. Ewes. 2, 3.

* XX.

* XX. Kas Jummal siis meid tahhab
jätta kurrati sarnatseks?

Ei tahha mitte; sest Jummalal ep olle hea meel
pattuse surmast, waid et temma peaks pattust
peästetudja õnsaks sama. 1 Tim 2, 4.

* XXI. Ugga kes hoiab ja toidab
tuntumest?

Se Jummal, kes tedda on lonud.

* XXII. Kuida ta toidab neid?

Temma annab peäleegi rided, kingad, sõ-
misse ja jomisse, kodda ja maia, naese ja
lapse, põllo, weiksid ja keik wilja, keik ihho
ja ello tarwidust ja toidust, rohkest ja igga-
päaw. Ap. T. 14, 17. Dse. 2, 8.

* XXIII. Kas Jummal weel ennani head
meile teeb?

Jah teeb, temma hoiab ja kaitseb meid
keige hädda ja kurja eest. 91 Paul. 9. 10. f.

XXIV. Kas Jummal murretseb kurjade
innimeste eest?

Jah murretseb, teeb neile palju head, ja
hoiab neid, muido tappaks kurrat neid keik üh-
he hobiga. Matt. 5, 45. Rom. 2, 4.

XXV. Kas Jummal ennani waggade
eest murretseb?

Jah Jummal murretseb ennani waggade eest,
ja kaitseb neid. 1 Tim. 4, 10.

XXVI. Kas siis waggad sedda wäärt on/
et Jummal neid peab kaitsuma?

Ei olle mitte waggadke sedda wäärt, palju
wähhem need kurjad. 1 Mos. 32, 11.

*XXVII. Mitspärrast kaitseb ja hoiab Jummal neid?

Sedda keik teeb temma isalikkust, jummalikkust armust ja heldussest.

*XXVIII. Mis on sepärrast meie kõhhus?

Seeest on meie kõhhus Jummalat kita, tänanada, tenida ja temma sanna kuulda.

*XXIX. Kas sinna ussid / sedda keik tõesti ollewad?

Ja se on tõeste tõesti.

XXX. Kas siis Jummal need teised lomad ka hoiab ja nende eest murretseb?

Ja temma hoiab keik, mis temma on lonud, ka need keigealwemad lojuksed. Matt. 10, 29, 30. ütleb Jeesus, et ilma Jummal tahtmata ei lange warblane Ma peäle. 147 Paul. 9. s. õppetakse, et Jummal weistele toidust annab, ka neile nore kaarnaike, kui nemmad tedda appi hüüdwad ehk nõlja pärvast küssendawad. 104 Paul. 21. s.

XXXI. Mis õppline meie sest?

Et keik innimeste murred ilma on, ja et meie sepärrast Jumala pole süddamest peame pöördma, ja keik liad peatoidusse murred mahhajätma, sest et Jummal isse tahhab murretseda. 55 Paul. 23. s.

*XXXII. Ons Jummal meile wael suremat head teinud?

Jah on teinud, sest temma on meile omma ainsündinud Poia läkkitanud Eunnastajaks ja õnnisteggiaks, kes meie patto läbbi kurratilapsiks ollime sanud. Rom. 8, 32.

*XXXIII.

* X X XIII. Kust örpine meie sedda?

Pühha Ewangeliummi ehk armo-öppetusfest; ja lühhidelt teise peatükki teisest öppetusfest, fest Arvalunnastamisest.

Teine Öppetus:

Lunnastamisest.

Minna ussun JEsusse Kristusse Jummalana aino Poia meie JEsu fanda sisse / kes on sadud pühhas Waimust / ilmale todud neitsist Mariast / kannatanud Wontsusse Bilatusse al / ristil peäle podud / surnud ning mahhamaetud / alla läinud põrgo-hauda / kolmanda mal päwal jälle ülestõusnud surnust / üleslänud taewa / istub Jummalana omma teigewäggewama JEsu parramal kael / seält temma tulleb kobbut moistma ellawatte ning surnutte peäle.

• I. Kes on meid innimesi lunnastanud?

Jesus Kristus, Jummalana Poeg, tõsine Jummal ning tõsine inimenne.

II. Mis

* II. Mis on Jummal Boia nimmi?
JESUS KRISTUS. Wil. 2, 11.

* III. Mis on JESUS meie teie?
Üks ärrapeastia ja õnnisteggia. Matt. 1, 21.

* IV. Mis on KRISTUS meie teie?
Üks salwitud ehk woitud. 45 Paul 8. s.

* V. Misga on Kristus woitud?

Kui ennemuiste üllemad preestrid, kuningad ja prohwetid woiti õlliga; nenda on Kristus ka woitud pühha Waimoga, ja on seatud meie üllemaks Preestriks, Kuningaks ja Prohwetiks.

* VI. Kuida on temma tõsine Jummal?
Et temma Jummalast ommast Isast on sündinud iggaweste. 2 Paul. 7. Mik. 5, 1.

* VII. Kuida on temma tõsine inimene?
Et temma sel aial, mis Jummal olli seadnud, neitsist Mariast on ilmale todud. Kal. 4, 4.

* VIII. Ons Jesu sel Kristusel ka tesa lihha polest?

Elolle mitte, sest temma on pühhas Waimust sadud, ehk walmistud pühha neitsi Maria ihho sees. Luk. 1, 35. Ebr. 7, 3.

* IX. Misparrast piddi Jesus Krietus tõsine Jummal ja tõsine inimene ollema?

Et temma piddi meie Isand ollema, kes meid ärrakaddunud ja hukkamoistetud inimessi piddi peastma ja lunnastama.

* X. Kelle läest piddi temma meid peastma ja lunnastama?

Reikist pattust, surmast ja kurrati wäest.

* XI. Misga on temma meid lunnastanud ?
 Ei mitte kulla ehk hõbedaga, waid om-
 ma pühha Kalli werrega, ja omma ilmasüta
 Kannatamisega ja surmaga. 1 Peetr. 1, 18. 19.

* XII. On JESUS Kristus siis kannas-
 tanud ?

Jah on kannatanud ihho ja hinge polest.

* XIII. Keene al on temma kannatanud ?
 Pontsiusse Pilatusse al, kes sel aial Juda-
 rahwa wallitseja olli. Matt. 27, 2. 26.

XIV. Mis kannatas JESUS hinge polest ?
 Jummal kange wihha patto peäle waewas ted-
 da hirmsaste, ja keik patto wallo ja nuhtlusfed
 tundis temma, sepärrast higgistas temma werd
 aedas, ja küssendas : minno Jummal, minno
 Jummal, miis sa mind olled mahhajatnud ?
 Luf. 22, 44. Matt. 27, 46. Joan. 12, 27.

XV. Mis kannatas JESUS ihho polest ?

Juda ja paggana - rahwas tullid temma kui
 ihhe rõõwli peäle moõkade ja nuiadega, siidusid
 tedda ja wiisid kohto kotta, süllitasid temma sil-
 mi, löid tedda ruskikaga ja kāmlega kõrwa äre,
 ja kui nemmad tedda kül said teotanud, löid
 nemmad tedda risti, ja naersid siiski weel tedda.
 Mat. 26, 55. 67. Luf. 23, 32. 33. 35. n.t.s.

XVI. On JESUS Kristus ka surnud ?

Jah on surnud. Mark. 15, 37. 39.

* XVII. Mis surma temma surri ?
 Tedda lödi risti.

* XVIII. Miis ta risti surmapiddi surrema ?
 Et temma meid piddi lunnastama kāsso need-
 missest

missesst ja Jummalal wihhast. Kalat. 3, 13.

* XIX. Kas jäi ta risti?

Ei jäänud mitte, waid tedda maeti mahha.

* XX. Ons temma bauer sisse jäänud?

Ei olle mitte, waid temma on üllesteusnud sur-
nust kolmandamal päwal. Luf. 24, 5. 6.

* XXI. Ons ta ta põrgo läinud?

Jah on põrgo läinud kulutama neile, kes
põrgus ollid, et temma se õige õnnisteggia, kedda
nemmad ei tahtnud omma ello aial wastowõtta,
ja et ta patto, kurrati ja surma peäle olli woimust
sanud. 1 Peet. 3, 19. 4 p. 6. f. Ewef. 4, 9. 10.

* XXII. Kubho läks temma parrast
üllesteusmisse?

Kui temma nelikümmend päwa sai nähtawal
kombelma peäl olnud, läks ta taewa, seal istub
temma Jummalal omma Peigewäggewama
Josa parramal kael, pallub meie eest, ja an-
nab pühha Baimo neile, kes süddamest Jumma-
lat palluwad. Ebr. 7, 25. Joan. 14, 16. 18.

XXIII. Läks temma siis kaugele meist ärra?

Ei mitte, waid et temma isse suur Jummal on,
siis on temma meie jures ma- ilma otsani, agga
mitte nähtawal kombel. Matt. 18, 20. 28 p. 20. f.

XXIV. On Jummalal siis lullimid / et
Jesust õõstakse Josa parramal kael
istuwad?

Jummalal ei olle mitte lullimid, egga istet tarwis.

* XXV. Mis on siis Jummalal parram
kääsi?

Se on Jummalal üpris wägga suur au, wäg-
gi ja melewald taewa sees ja Ma peäl.

• XXVI. Mis se on / et Jesus istub omma
Jõsa parramal tael?

Se on, et meie Jõsand Jesus sesamma jummalikke au ja wäega wallitseb, kui taewane Jõso, ja teikis paikus on. Ewef. 1, 19-23.

• XXVII. Kui temma teikis paikus on /
miks parrast meie tedda ei nä?

Separrast, et temmal üks ärraselletud ihho on; agga wiimisel päwal peawad meie silmad tedda näggema. Ap. T. 1, 11. Jim. 1, 7.

• XXVIII. Miks parrast tulleb temma jälle
wiimisel päwal nähtawal kombel?

Et ta tahhab kõhhus moista ellawatte ja surnutte peäle. 2 Kor. 5, 10. Ap. T. 17, 30. 31.

XXIX. Mis sugused on need ellawad
ja surnud?

Need ellawad on, kes siis Ma peäl ellawad, kui Jesus tulleb. Need surnud on, kes enne on ärrasurnud, ja siis peawad hüllestouma.

• XXX. Mil ajal tulleb wiimne pääw?

Sedda ei tea meie mitte, egga Inglise taewas, waid Jummal üks. Matt. 24, 36. 42.

XXXI. Miks parrast on wiimae pääw
meie teadmatta?

Separrast, et meie iggapäaw peame sedda ootama, ja se wasto ennast walmistama. Euf. 21, 36.

XXXII. Kuida moistab Jesus Kristus
kõhnut?

Temma moistab sedda mõda, kui iggaüks siin ilmas on ellanud.

2 Kor. 5, 10. Seit meie peame teit arwa-
litu²s sama Kristusse k²hto-j²arre ees, et
iggai²s peab sedda r²dda sama, kui temma
ihhus on teinud, olgo hea ehk kurri.

**XXXIII. Kuida moistab Jesus n²ud koh-
hut waggade peäle?**

Et nemmad sin pattude andeks-andmist ja woi-
must teige patto peäle on sanud Jesusse Kristus-
se omma Isanda l²bbi, ja temma sanna kuul-
nud, sep²rrast moistab temma neid lahti teigest
waewast, hukatussest ja nuhtlussest, ja sadab
neid iggawesse hingamisse ja ilmal²pmatta r²mo
paika. Matt. 25, 34-40. Joan. 5, 24. Jlm. 7, 14-17.

**XXXIV. Mis kohhut moistab Jesus kur-
jade ja nende sanna kuulmatta peäle?**

Et nemmad sin ei tahnud Jesusse sanna kuulda
egga temma rigi sees ellada; sep²rrast moistab
temma neid hukka ja annab neid waewajatte ja
pinajatte k²tte. Rom. 2, 8. 9. Matt. 25, 41-46.

**XXXV. Eks Jesus meie Isand teiki in-
nimesse ep olle iggawessest hukatus-
sest pe²stnud?**

Jesus on teik pe²stnud ja omma kalli wer-
rega lunnastanud, agga mitte sep²rrast, et nem-
mad omma pattuse ello sisse piddid j²ma ja siiski
insals sama. 2 Kor. 5, 15. Rom. 14, 7. 8. 9.

*** XXXVI. Mi² sep²rrast on siis Jesus
meid lunnastanud?**

Et meie temma ommad piddime ollema,
ja

ja temma rikis temma al ellama, ja tedda tenima. Kol. 1, 13. 14. Luf. 1, 74. 75.

XXXVII. Eks siis kurdad inimessed ep olle JEsusse ommad?

Ei olle mitte, waid nemmad on kurrati ommad, kurni nemmad kurrati sanna kuulwad ja patto tööd armastawad. Joan. 8, 44. i Joan. 3, 8.

XXXVIII. Eks kurdad ka eiella JEsusse rikis?

Ei ella mitte, waid nemmad ellawad kurrati rigi sees, sest et kurrat kui üks kunningas nende süddames wallitseb, pattused himmud neile käsib, ja nemmad ka kui truid allamad temma sanna kuulwad, ja temma tahtmissse järrele tewad. Ewes. 2, 2. Tit. 3, 3. Ilmut. 22, 15.

XXXIX. Kes on siis JEsusse ommad?

Need on JEsusse ommad, kes siin ilmas temma rikis temma al ellawad ja tedda teniwad. Tit. 2, 14. Joan. 12, 26. i Kor. 7, 23.

XL. Kes ellawad temma rikis temma al?

Need ellawad temma rikis temma al, kes kui truid allamad JEsusse sanna hea melega wõtwad kuulda, kelle süddames meie JEsand JEsus Kristus kui üks kunningas wallitseb. Kol. 2, 19. 20.

* XLI. Kuida peame meie tedda tenima?

Iggawesse õigusse, waggadusse ja õnnistusse sees, nenda kui temma on ällestousnud surrust, ellab ja wallitseb iggaweste.

XLII. Kelle läest tulles iggawenne õigus/waggadus ja õnnistus?

Ei mitte meie läest ehk wäest, waid ükspäinis meie JEsanda JEsusse läest. Temma üksi on woinud meid lunnastada ja meile iggawest õigust

gust sata. Temma üksi teeb meid viete waggaks,
kui meie omma patto hädda tunneme, ja südda-
mest õige usso läbbi temmast abbi otsime. Rom.
5, 17. 21. Wil. 3, 8. 9. 10. 11. 12.

**XLIII. Kauaks peawad need / kes pattust
pöörwad / Jesust tenima?**

Ei mitte üks ehk kaks päwa, ehk näddalat, waid
allati omma ello aia peawad nemmad kurrati ja
patto wasto pannema, senni kui meie Jesand Je-
sus neid keigest pattust, häddast ja waewast saab
peästnud; otse nenda kui temma on ülleetousnud
surnust, ja ei surre mitte ennam, waid ellab
ja wallitseb iggaweste. Ebr. 10, 35-39.

* **XLIV. Kas sinna ussüd sedda keil tõesti
oslewad?**

Jah, se on tõeste tõesti. Ap. T. 24, 14-16.

* **XLV. Agga kas meie wotme ommast
wäest Jesust nenda tenida?**

Ei woi mitte, waid pühha Waimo wäe ja
abbi läbbi. Wil. 4, 13. 2 Kor. 3, 5.

XLVI. Kest õppime meie sedda?

Teise peatükki kolmandamast õppetusest, püh-
hitsemisest.

Kolmas Õppetus:

Pühhitsemisest.

Minna ussun pühha Waimo
sisse / üht pühha risti-kogodust /
pühhade ossasamist / pattude an-

deks=andmist / lihya üllestoustmist
ja iggawest ello / Amen.

* I. Mis se on : pühitsema?

Se on: pühaks, puhtaks, ja waggaks teggema.

* II. Kes teeb inimesses pühaks?

Suur Jummal; keige-ennamiste õppetakse pühahas kirjas, sedda pühha Waimo tõ ollewad, et temma pühitseb. Esek. 36, 26. 27. Rom. 15, 16.

* III. Mis läbbi pühitseb temma?

Jummal sanna ja Saakramentide läbbi.

* IV. Mis on pühha Waim?

Pühha Waim on kolmas selle aino Jummal ollemisse sees, üks ainus tõssine Jummal, Jõsa ja Poiaga. Apost. T. 5, 3. 4.

* V. Mikspärrast nimmetakse tedda pühaks?

Sepärrast, et temma isse pühha on, ja neid, kes Jummal sanna wõtiwad kuulda, pühaks ja waggaks teeb. 1 Kor. 6, 11. Joan. 16, 13.

* VI. Kas inimenne ei woi mitte ommaist wäest Jesu:se sisse uskuda egga waggaks sada?

Ei woi mitte: sest ükski inimenne ei woi ommaist melest ja wäest Jesusse Kristusse omma Jõsanda sisse uskuda, egga temma jure sada. 1 Kor. 2, 14. Joan. 3, 6.

VII. On siis inimenne nenda foggone ärrarikkutud?

Inimenne on nenda ärrarikkutud, et ühtegi head temma sees ei olle, et temma ei woi, egga tahha

tahha isse-ennesest möttelda, råkida ja tehha, mis õige ja hea on. 1 Kor. 2, 14. Ewes. 4, 18.

* VIII. Kuida sawad siis inimesesed
Ise ise jure?

Kui pühha Waim neid Ewangeliiummi ehk armo-õppetuse läbbi kutsub, omma annetega walgustab, ja õige usso sees pühhitseb ja hoiab. Ap. T. 26, 18.

IX. Mis on Ewangeliium ehk armo-õppetus?

Se on need rõõmsad sannumed, et Jumal omma Poia keikile inimesetele, kes kurrati melowalla al, on läkkitanud lunnastajaks ja õnnisteggiaks.

X. Kas siis kelle inimesesed wõtivad ewangeliiummi sanna wasto?

Ei wõtta mitte. Rom. 10, 16. Surem hull põlgab sedda, ja ei tahha keigest pattust pöörda.

XI. On neil / kes sanna ei tule / Ewangeliiummi jannast kasso?

Neil ep olle ühtegi kasso, sepärrast et nemmad omma pattuse ja rummala ello sisse tahtwad jada; agga neil on surem kahjo, sest et nemmad omma Issanda tahtmist teadwad, ja ei te sedda mitte. Luf. 12, 47. 2 Kor. 2, 16. Ebr. 4, 2.

XII. Kas Jummal tunneb neid / kes ewangeliiummi sanna wastowõtivad?

Jummal tunneb neid iggawesest aiaast, ja on neid enne ma-ilma algmist ärrawallitsenud. Rom. 8, 29. 2 Tim. 2, 19. Ewes. 1, 4.

XIII. Mis kasso on neil / kes ewangeliummi sanna wotwad kuulda ?

Kes ewangeliummi sanna wotwad kuulda, neil on se suur kasso, et pühha Waim neid omma annetega walgustab ja dige usso sees pühhitseb ja hoiab. Rom. 15, 16. 1 p. 16. s. Tit. 2, 11. 12.

XIV. Mis sugused ou need sinna sed, pühha Waimo annid ?

Dige usk, dige armastus Jummal ja innimeste wasto, kannatlik ja tasane meel, ja keik muud head kombed, mis Jummal omma kassude sees kassib. Gal. 5, 22. Ewes. 5, 9.

XV. Kuida walgustab pühha Waim sanna naituselikkud omma annetega ?

Kui temma nende süddame rummalust ja pimmedust ärrawõttab, ja pühha tarkust neile jälle annab, et nemmad diete moistwad sedda kurja ollowad, mis nemmad enne ei usknud kurja ollowad: ja et nemmad sedda ka diete uskwad, omma hinge õnneks tarwis minnewad, mis nemmad enne nenda ei moistnud egga usknud. Ewes. 1, 17. 18. 19.

XVI. Mis pärrast õõldakse: temma walgustab ?

Se innimenne, kes rummalust armastab, ja ei tahha heal meel Jummal sanna diete kuulda ja õppida, se ellab sure pimmedusse sees. Kui nüüd pühha Waim ewangeliummi sanna läbbi tedda kutsus, ja temma kuleb ja ussub Jummal sanna, siis peäseb temma sest surest waimolikkust pimmedussest, ja saab targemaks, ehk tulleb walgusse ette; sepärrast õõldakse: pühha Waim wal-

walgustab, se on, wiib pimmedusfest walgusse ette. 119 Saul. 104-105. s. 1 Peetr. 2, 9.

XVII. Kutda peastab pühha Wain rummalusfest?

Kui temma neid, kes JEsusse sanna wõtwad kuulda, ueste sünnitab, et nemmad woiwad omma patto hädda tunda, kahhetseda, ja dige usso läbbi omma pattust ello parrandada. Tit. 3, 5. 6. 7.

XVIII. Mis on uusündimine?

Se on, kui Jummal omma sanna läbbi dige usso walgust innimesse sees sütab, temma kowwa süddant rummaks teeb, et temma woib ülestousta waimolik^o surma seest, ja ue ello sees ellada, sest et temmal uus meel, mõtte ja wiisid on.

XIX. Mis on patto kahhetseminne?

Kui inimenne omma patto pärrast süddamest kurb on ja wihtab pattud. 2 Kor. 7, 10.

XX. Kutda pühhitseb eht parrandab pühha Wain usklikud?

Kes omma patto kahhetsewad, ja ueste on sündinud, neid pühhitseb pühha Wain nenda, et temma nende süddamed dige usso läbbi pääw päwalt waggamaks ja puhtamaks teeb walle-usust, ebba-usust, wihhast, kawwalusfest, wallest, ning keigest kuriast himmust, et waggad neid ei armasta, waid kowwaste nende wasto pannewad. Apost. Tegg. 15, 9. Ebr. 12, 7-11. Rom. 6, 12.

XXI. Misjugguse usso läbbi pühhitseb pühha Wain?

Dige usso läbbi; sest walle-ust teeb innimesed wallatumaks ja kurjemaks. Wata 2 Peat. 6. Rõõsim. 78. lehhe küljes. 2 Peetr. 1, 5-8.

XXII. Kes hoiab waggad õige usso sees?

Pühha Waim, kes neile õiget usso on annud, se hoiab ka õige usso sees otsani keik, kes wallatumal kombel ei põlga Jummal armsa sanna.

XXIII. Kuida nimmetakse neid hõpis / kudda pühha Waim kutsus / koggus / walgustab / n. t. s.

Neid nimmetakse pühha risti-koggodusseks ehk pühhaks.

II.

Pühhas risti-koggodussest / ja pühhadest õsfasamisest?

*1. Mis on pühha risti-koggodus?

Keik pühhad risti-ainimesed siin Ma peäl, mis pühha Waim Ewangeliummi ehk armsõ-õppetusse läbbi kutsus, koggus, walgustab, pühhitseb, ja Jesusse Kristusse jures õige ja aino usso sees hoiab 1 Peet. 2, 9.

II. On üks ainus koggodus?

Jah, on üks ainus, kellel on üks Jummal, üks Kristus, üks Waim, üks õppetus, ühhesugused Saakramentid ja üks iggawenne ello. Ewef. 4, 3-6. 1 Kor. 12, 4-13.

III. Eks oll: mitto risti-koggodust siin Ma peäl?

Et käl mitmes paikas Jumala lapsed on, siis-ki on nemmad keik ühhes kous Jummal ees üks ainus koggodus, kelle pea Jesus Kristus on; otsego üks ainus ihho on, ja selle küljes on mitto liikmet. Rom. 12, 4. 5. 6. Ewef. 4, 15. 16.

IV.

IV. Mis pärrast ööldakse : pühha koggodus?

Sepärrast, et pühha Waim sedda pühhitseb ja puhastab pattust. Ewes. 5, 26. 2. p. 19. s. n. t. f.

V. Mis pärrast ööldakse: risti-koggodus?

Kristusse pärrast, kelle õppetust pühha koggodus wõttab kuulda, ja Kristusse risti kanda kannatlikko süddamega. Matt. 16, 24.

* VI. Kus tunnukse pühha risti-kogodusse ossewad?

Seäl, kus 1) Jummal sanna selgeste ja puhtaste õppetakse, 2) pühhad saakramentid Kristusse seadmisse järrele wäljajaetakse, ja et kül mitte keik, ommeti monningad kui Jummalalapsed sedda möda ellawad. Joan. 8, 31. 32.

VII. Kus mis keik pühha risti-kogodus/kes Jummal sanna kuulwad tõrwadega?

Ei õlle mitte keik pühha risti-kogodus; juremhulk on jummalakartmatta, kes omma hinge pärrast mitte ei kanna murret nenda, kui Jummal sanna õppetab. Matt. 7, 13. 21. 15 p. 8. s.

* VIII. Mis on pühhade ossa-saminne?

Kui waggad innimesed pühha Waimo läbbi teine teisega Jummalast, ja teine teise kääst isse-keskis ossa ja kasso sawad. 1 Peet. 4, 10. 11.

IX. Kes on need pühhad?

Keik waggad pühha risti-kogodusse lapsed, sedda pühha Waim walgustab ja pühhitseb.

X. Kuida sawad nemmad teine teisega ühhesugguse ossa?

Nenda, et mis ühhe pühha innimesse pärrast

on, se on ka teise pärrast; Kui üks pallub, siis teisele tulleb sest kasso: kui üks kannatab, siis teised kannatavad ka: kui Jummal ühhe wagga rõmustab, siis teised on ka rõõmsad. Se läbbi nüüd, et üks Jummal Waim keikide süddames wallitseb, sepärrast tulleb keikide heaks, mis head ial teisele Jummalast antakse. Se on nüüd pühhade ossa-saminne. I Kor. 12, 20-27. Ewes. 4/3-7.

III.

Pattude Andeks-andmisest.

* I. Kas sa ussud pattude andeks-andmist?

Jah, minna ussun, et pattud andeks antakse. Ewes. 1, 7. Luk. 24, 46. 47.

* II. Kes annab pattud andeks?

Kolm-ainus Jummal, kes omma fullastele ka on meelwalda annud pattud andeks anda reile, kes omnast pattust süddamest pöörwad. Esek. 18, 21. 22. Mark. 2, 7. Joan. 20, 23.

III. Mis pattud annab Jummal andeks?

Keik pattud, agga mitte sedda patto, mis pühha Waimo wasto tehakse Matt. 12, 31. 32.

IV. Mis on se pat pühha Waimo wasto?

Sedda nimetakse pattuks pühha Waimo wasto, kui innimenne, kes Jummal sanna wägge ommas süddames on tunnud, pärrast sedda walatumal kombel põlgab, teotab, ja ütleb sedda kurati tõ ollwad, mis Jummal tõ on, ja jääb sefinnatsse omia kurjusse sisse otsani. Mark. 3, 22-30.

V. Kes siis Jummal ei woi ka sedda patto andeks anda?

Kül Jummal tahaks ja woiks sedda andeks anda, kui nisuggune tigge innimenne wõttaks õmmast kangekaelussest pöördä; agga et nisuggune ei pöra mitte, sepärrast ei woi Jummal temmale sedda andeks anda. Lut. 12, 19. Ebr. 6, 4. 6. 1 Joan. 5, 16.

* VI. Kellele antakse pattud andeks?

Neile, kes ommad pattud diete tundwad, süddamest kahhetsewad, ja õige usfoga Jესusse käest abbi otsiwad. Esek. 18, 21. 22. Rom. 4, 5.

* VII. Kellele ei anta pattud andeks?

Neile, kes tahtwad omma rummalusse ja patto sisse jada. Joan. 8, 24. Ap. T. 8, 20-23.

* VIII. Kas need / kennele pattud andeks antud / patto kiufatussest ka loogone lahti on?

Ei olle mitte. Ebr. 12, 1.

* IX. Millal sawad nemmad sest lahti?

Kui nemmad surrewad. Rom. 8, 22. 23. 24

IV.

Lihha ülestõusmisest.

* I. Kas keik innimesed peawad surrema?

Jah peawad. Rom. 5, 12. 6 p. 23. f.

II. Kes on surma innimesse peäle saatnud?

Ei mitte Jummal, waid kurrat, kelle kaddeusse ja pettusse läbbi keik innimesed patto ja surma sisse sattunud. 1 Mos. 3, 3. 4. 5. 13. 19. Rom. 5, 12.

III. Kuida tulleb surm innimeste peäle?

Wonne wiisiga: Teised surrewad wannusse, teised

teised haigusse läbbi, teisi tappetakse wäggise; teised lühhendawad omnia ello aega, ja surewad enne aega liajomisse, prassimisse, liajulgusse ja sure kurwastusse läbbi. 2 Kor. 7, 10.

• IV. Mis on sepärrast meie kohhus õppida?

(1) On meie kohhus õppida ja moista, mis hirmus asiti pat on, mis pärrast innimesed peawad surema. Rom. 6, 23. 7. p. 24. s.

(2) Peame allati ennaste mele tulletama, et meie surelikud olleme. 90 Paul. 11. 12. s.

(3) Peame meie õige pattuspeõdrimisse ja õige usso läbbi iggapäwa ennast walmistama omnia surma wasto. Mat. 24, 42. 44. 2 Peet. 3, 11-12.

V. Mis lasso on neil / kes sedda süddamest õppiwad?

(1) Et neil ep olle tarwis surma karta, sepärrast et Kristus omnia surma läbbi surma ülle woi must sanud. (2) Et surm neil ep olle mitte üks Jumala nuhtlus, waid keige hädda lõppetus.

VI. Eks siis innimesed ei jä surma sisse?
Ei jä mitte. 1. Imut. 20, 13.

• VII. Kas nemmad siis surmast peawad üllestouma?

Jah, peawad üllestouma. Joan. 5, 28. 29.

• VIII. Mil aial?

Wiimisel päwal. 1. Jan. 12, 2. 3. Joan. 6, 39.

• IX. Mis peab üllestouma?

Ei mitte hing, sest hing ei sure; waid lihha ehk meie ihho, mis mullaks lainud, peab üllestouma.

• X.

* X. Kas siis sesamma ihho ja lihha / mis
meil nüüd on / peab ülestouma?

Sesamma ihho ja lihha peab ülestouma,
agga mitte ennam pattune, tõbbine ehk surrelik,
waid wainolikko kumbedega. Job. 19, 26. 27.

* XI. Kes ärratab surnud üles?

Kolm-ainus Jummal. 2 Kor. 4, 14. Joan. 5,
25. 26. Rom. 8, 11. Luk. 7, 14.

* XII. Mis saggused innimesed ärratab
Jummal üles?

Keif innimesed, pühhad ja kurjad.

XIII. Mis kasso on pühhadel sest üles-
tousmisest?

Et nemmad iggawesse ello ja rõms sisse sa-
wad. Matt 25, 34. 46. I Peetr. 1, 7. 8. 9.

XIV. Mis kasso on kurjadel?

Ühtegi kasso; waid suur kahjo ja hārda saab
neile, sest nemmad peawad ülestouma iggawes-
seks hukatusseks ja teotusseks. Jes. 66, 24.

Jlmut. 21, 8. Matt. 25, 41. 46.

XV. Kas siis pühhadel ja kurjadel saab
ühhesuggune ihho ollema?

Ei mitte: pühhade ihhud peawad paisima kui
päikse-omma taewase Jssa au rigi sees; agga kur-
jade ihhudel saab hirmus nāggo ollema. Matt.
13, 43. Jes. 66, 24. Jlmut. 21, 8.

XVI. Mis pārrast peawad need sammad
ihhud / mis siin ilmas on olud /
ülestouma?

Et iggaweks peab sama palka sedda mōda, ku
temma ihhus on teinud, olgo hea ehk kurri. Se

ihho, mis siin on hädada ja risti kannatanud, ja JEsusse sanna kuulnud, peab sama rõmus-
tud, ja se ihho, mis siin saab wallatust teinud,
peab sama waewatud. 2 Tessal. 1, 6. 7. 8. 9. 10.

**XVII. Agga kutuda woiwad need ihhud/mis
aminogi on põrmuks läinud / ehk mui-
do laiale sanud / üllestousta ?**

Et meie kül ei woi sedda moista ; õmmeti tah-
hab ja woiw Jummal tehha ülle sedda, mis
meie moistame, nenda kui temma on sedda isse
tootanud ja kulutanud. Joan. 5, 28. 29.

* **XVIII. Mis tulleb siis / kui surnud
on üllestouenud ?**

Suur kõhus ja ma-ilma ots. Jlm. 20, 12.

XIX. Kes moistab siis kõhnut ?

Kolm-ainus Jummal ; keige = ennamiste meie
Jesand JEsus Kristus, kes on seätud kõhtomoist-
jaks, ja tulleb nähtawal kombel keikide pühha
Inglide ja mitme tuhhande pühhadega kõhnut
moistma. Ap. Teg. 17, 31. 10 p. 42. s. 2 Tim. 4, 1.
Rom. 2, 16. Matt. 25, 31. 32.

XX. Kelle peäle moistab temma kõhnut ?

(1) Kurrati ja keikide kurja Inglise peäle.
2 Peetr. 2, 4. (2) Keikide inimeste peäle.

* **XXI. Kas keif peawad kõhto ette tullesma ?**

Jah peawad. 2 Kor. 5, 10.

XXII. Kuida moistetakse kõhnut ?

Jummal sanna järrele moistab JEsus Kris-
tus kõhnut, ei mitte ükspäinis amwalikko pattude,
waid ka süddame mõttede ja nouude peäle, et
iggauks peab sama sedda mõda, kui temma on el-
lanud. Joan. 12, 48. 1 Kor. 4, 5. 2 Kor. 5, 10.

XXIII.

XXIII. Kas siis tulleb ma-ilmä ots?

Jah tulleb, nenda kui Apostel Peetrus on kuulutanud 2 Peet. 3, 10. ja maenitseb sepärrast II. ja 14. salmis. Matt. 24, 35.

* XXIV. Kubho siis sawad pühhad?

Iggawesse ellusse.

* XXV. Kubho sawad kuriad?

Iggawesse hukatusse sisse. Matt. 25, 46.

V.

Iggawesfest ellust.

I. Mis on iggawenne ello?

Iggawenne ello on se kallis Jummalä au ja rõmo riik, ja se õnnis põlli, mis keik waggad ja pühhad sawad, kes pühhast Waimust on kutsutud, walgustud, ja pühhitsetud, et nemmad Jummalat pallest pallesse näwad, ja iggaweste ellawad ühhe ilmalõpmatta rõmo sees, mis meie siin ilmas ei woi moista. I Kor. 13, 12. I Peetr. 1, 3. 4. 5. Jlm. 21, 3. 4.

II. Kes saab iggaweste ello sisse?

Keik need, kes tõeste Jeesusse Kristusse sisse uskwad, temma sanna kuulwad, ja pühha Waimo läbbi ennast lassewad pühhtiseda.

III. Kas keikide rõõm saab ühhesuggune ollema?

Sedda suremat murret keigi siin ilmas on pidanud omma hinge eest, ja sedda ennam waewa keigi saab näinud, sedda surem saab temma au ja rõõm ollema. I Kor. 15, 41. 42. 43. 49.

IV. Mis peab siis meie teigesurem murre ollema / kui meie iggawesse ello sisse tahham: jada?

Et meie peame aegsaste sedda kitsast ello teed armastama, ja wihtama sedda laia patto teed, mis hukatusse sisse satab, nenda kui meie Jõsand JEsus Kristus õppetab. Matt. 7, 13. 14.

VI.

Iggawesselt hukatuselt.

I. Mis on iggawenne hukatus?

Se on se wägga hirmus ja kurri põlli, mis Jummalä sanna sees nimmetakse tulle- ja weewliga põllewaks järweks. Jlm. 19, 20. 20 p. 10. s.

II. Kes saab iggawesse hukatusse sisse?

(1) Keif, kes rummalusse ja awwalikko patude sees jäwad ellama. Jlm. 21, 8.

(2) Kes omma ihho ja ilmalikko asjade eest ennam murret kandwad, kui omma hinge parrandamisse eest, kes ma-ilma rikkust, au ja himud takka noudwad ja armastawad.

III. Kas keitide wallo ja piin saab ühhesuggune ollema?

Ei mitte; waid sedda ennam kegi wallatus ja patto teinud, sedda ennam kegi Jummalä sanna põlgnud; sedda surem saab temma wallo ja piin ollema. Matt. 11, 20. 24. 23 p. 14. s.

IV. Mis peab sepärrast meie teigesurem murre ollema?

Et meie omma JEsusse armo-õppetust heal meel kuleme ja wastowõtame. Joan. 5, 24. Keige-
enna

nnamiste, et meie ka hästi tähhele panneme, mis
 Jeesus maenitseb Luf. 21, 36. Walwage ja pal-
 luge iggal aial!

* V. Kust õppine meie sedda õppetust
 palwest?

Meie Katekismusse ramato kolmandamast pea-
 tükist.

Kolmas Peatük.

Jäsa meie Palwest.

* I. Mis läbbi same meie Jummalala käest
 õiget Usko ja teiksuggused muud
 annid?

Süddamelikke palwe läbbi. Jak. 1, 5. 6.

* II. Ous Jummal ka käsknuud palluda?
 Jah on käsknuud, Matt. 7, 7. 8.

* III. Kelle kohhus on palwet tehha?
 Keikide innimeste kohhus, agga keik ei kolba
 palwele. Öpp. san. 28, 9. Joan. 9, 31.

* IV. Kes ei kolba palwele?

Se ei kolba palwele, kes melega omma rum-
 malusse ja patto sees jääb ellama. Jes. 1, 15. 16.

* V. Kes woib siis Jummalala mele pärrast
 palluda?

Se pallub Jummalala mele pärrast, kes omma
 patto hädda tunneb, ommast rummalussest ja
 pattust pörab, ja Jeesusse Kristusse käest abbi
 otsib. Joan. 9, 31. 145 Paul. 18. 19. f.

* VI. Kuida peab temma palluma?

Waimus ja tões. Joan. 4, 24.

VII. Kust saab tuntuenne wägge ja tar-
kust Jummalat palluda?

Jummala Waimo ja sanna läbbi tulles õige tarkus Jummalat palluda.

* VIII. Mis peame meie palluma?

Keif, mis meie ja meie liggimesse ihho ja hinge heaks tarwis lähhab. Rom. 8, 26.

* IX. Kenne nimmel peame meie palluma?

Jesuse nimmel. Joan. 16, 23.

* X. Kelle eest peame meie palluma?

Jõse-enneste, keifide innimeste, ka meie waenlaste eest; keige ennamiste keige waggade Jum-
mala laste eest. I Tim. 2, 1-4. Mat. 5, 44. Ewes. 6, 18.

* XI. Mil aial peame meie palluma?

Jggal aial, nenda kui meie Jõsand JEsus Kristus omma sanna sees käsib. Luk. 18, 1. 21, 36. I Tessal. 5, 17. Ewes. 6, 18.

* XII. Kus paikas peame meie palwet
teagama?

Keifis paikus. I Tim. 2, 8. Joan. 4, 21.

* XIII. Mis on teigeparras palwe?

Jõsa meie palwe, mis meie Jõsand JEsus meid on õppetanud. Matt. 6, 9-13.

XIV. Kas meie ei pea teiste sannadega pal-
luma / kui Jõsa meie palwes on?

Jah peame sedda mõda, kui meie hinge ja ih-
ho hädda meid õppetab. Uga keif, mis meie laie-
malt peame palluma omma hädda sees, sedda on
meie Jõsand JEsus meid lühhidelt Jõsa meie
palwe sees õppetanud. Joan. 17. Ewes. 6, 18.

Oppetus Jēsa meie Palwest.

* Ütle ülles Jēsa meie Palwe esimesed sammad:

Jēsa meie / eht meie Jēsa / kes sa olled taewas.

Mis se on?

Jummal tahhab meid se läbbi armolikkulo Kutsuda, n. t. s.

* I. Kes on se Jēsa / tedda meie peame palluma?

Kolm-ainus Jummal. Matt. 4, 10.

* II. Miksperrast nimmetame meie tedda Jēsa's / ja mitte sureks Runningals?

Sepärrast, et armolinne Jummal Jēsa nimmege meid tahhab armolikkulo Kutsuda, et meie peame uskma, tedda meie õige Jēsa --- issa palluwad. Gal. 4, 6. Rom. 8, 14.

III. Mikspärrast nõudakse: meie Jēsa?

Sepärrast et meie kohhus on, ei mitte üksipäinis ennaste eest, waid keikide innimeste eest paluda, sest et Jummal keikide Jēsa on. Ewef. 4, 6.

IV. Mikspärrast nõudakse: Kes sinna olled taewas?

Sega tunnistame meie Jummalala sure au, et temma ep õlle üks surrelik issa, waid üks wäggen iggawenne Jēsa, kes ellades ei surre.

V. Mis on se: kes sinna olled Taewas?

Se on: kes sinna olled keigewäggenam, ilmaotsata sure au sees, helde ja armolinne, kes kei-

eis paikus on, heal meel tahhab, ja kes woib
aidata keik, kes ilma kawwalusseta temmast
abbi otsiwad. Jer. 23, 23. 24. Zan. 4, 31. 32. 34.

VI. Mis peame meie weel siin tãhheie pannema?

Meie peame ka hãsti ommad sũddamed lãbbi-
katsuma, kas meie ka tõeste Jummalalapsed ol-
leme, kes selle helde taewase Issa sanna wõtwad
kuulda. Sest kes omma rummalusse sisse tah-
hab iãda, ja Jummalalaps sanna põlgab, se on kur-
rari laps, ja ei woi julgeste Jummalat ommaks
Issaks hũda. I Joan. 3, 9. 21. 22. 24.

Esimenne Palwe.

Põhhitsetud sago sinno nimmi.

* I. Mis on Jummalalaps nimmi?

Jummal' isse, remma pũhha sanna, pũhhad
saakramentid, ja keik, kust tedda tunnukse.

* II. Els Jummalalaps nimmi olle pũhha ilma
meie palweta?

Jummalalaps nimmi on kũl isse - enneses pũh-
ha -- pũhhitsetud. 72 Saul. 17. 18. 19. f.

* III. Kuidas pũhhi-õpetakse Jummalalaps nimmi?

(1) Kui Jummalalaps sanna selgeste ja puh-
taste õppetakse, ja (2) meie ka pũhhaaste kũl
Jummalalaps sedda mõda ellame.

IV. Kas meie ommast wãest jouame sel-
geste Jummalalaps sanna õppetada / ja
pũhhaaste ellada?

Ei joua mitte. Sepãrrast on meie kõhus
sũddamest palluda: Sedda, aita meid, armas
taewane Issa. Jerem. 15, 16.

*V. Kes ei pühhitse mitte Jummalanimme?

Kes teist wisi õppetab ja ellab kui Jummalanimme õppetab, se ei pühhitse mitte meie seas Jummalanimme. Esek. 36, 22. 23.

VI. Kes õppetab teist wisi/ kui Jummalanimme õppetab?

Se, kes õppetab, et innimenne ommeti woib õnsaks sada, ehk temma kül omma rummalusse sisse jääb, ja ussub ja peab need kumbed, mis Jummaljal ep olle kasknud. Matt. 23, 23.

VII. Kes ellab teist wisi/ kui Jummalanimme õppetab?

Kes ei lasse mitte pühha Waimo läbbi omma süddant parrandada, ja lodab ommeti õnsaks sada, et temma kül sedda tööd armastab, mis Jummaljal omma sanna sees on keelnud.

VIII. Kas meie isie ennast walle-õppetusse ja karja ello eest woime hoida?

Ei woi mitte. Sepärrast peame meie Jummalat süddamest palluma: Se eest hoia meid, armas taewane Jsa. Joan. 17, 15. 17.

Teine Pälwe.

Tulgo meile sinno riik.

*I. Mitmesuggune on Jummalariik?

Kolmesuggune, (1) Wäe-riik. (2) Armo-riik. (3) Au-riik.

*II. Mis on Jummalariik?

Keik sefennane maailm, kus Jummal keik üle lomade wallitseb. 1 Aia r. 29, 10-13.

* III. Mis on armo riik?

Pühha risti = koggodus, ja iggaühhe Jum-
mala lapse südda, kus ta omma armo ja san-
na läbbi wallitseb, ja nenda omma pühha risti-
koggodust hoiab ja omma armo andidega täi-
dab. Rom. 14, 17. Euf. 17, 20. 21.

* V. Mis on au riik?

Iggawenne ello. 2 Tim. 4, 18. Euf. 22, 28. 29.

* V. Mis sagguse rigi pärrast pallume
mete siin?

Ei mitte wäe-rigi pärrast, mis sees meie jo el-
lame; waid meie pallume armo = ja au-rigi pär-
rast. 2 Tes. 1, 11. 12. Rom. 8, 17. 22. 23.

* VI. Ees Jummalala riik tulles ilma meie
palweta?

Jummalala riik tulles kül ilma meie palweta
isse ennesest, --- meie jure tulleks.

* VII. Kuida tulles Jummalala armo-riik
meie süddamesse?

Kui taewane Jesa omma pähha Waimo
-- ning seäl iggaweste.

* VIII. Kes saab au-riiki?

Kes pühha Waimo armo läbbi Jummalala san-
na saab usknud, ja Jummalala mele pärrast el-
lanud omma ello otsani. Jlm. 2, 25-28.

IX. Kes paaneb Jummalala rigi wasto?

Kurrati riik. Kurrat nimmetakse sepärrast ma-
ilma jummalaks, kes pimmedusse sees wallitseb.
Ewef. 6, 12. Jlm. 12, 7. 9. 2 Kor. 4, 4.

X. Mis on kurrati riik?

Se on patto riik, seäl sees ellatakse Jummalala
ja temma pühha sanna wasto. 2 Kor. 4, 4.

XI. Kes ellab kurrati rigi sees ;

Kes patto ja rummalusse sisse tahhab jada, ja armastab sedda, mis Jummal on keelnud, se ellab kurrati rigi sees. Rom. 6, 16.

XII. Kes ellab Jummalat rigi sees ?

Kes omma kalli Õnnisteggia JEsusse sanna armastab, ja sedda wõttab kuulda, se ellab Jummalat rigi sees, ja Jummalat riik on selle süddames. Joan. 17, 8. 24. Ebr. 12, 28.

Kolmas Palwe.

Sinno tahtminne sündko kui taewas / nenda ka Ma peal.

* I. Mis palluine meie sünn ?

Et Jummalat tahtminne peab sündima.

* II. Eks Jummalat tahtminne ei sünni ilma meie palweta ?

Jummalat hea armolinne tahtminne sünnib kül -- jures sünniks.

* III. Mis tahhab Jummal ?

Et meie omma patto hädda peame tundma, JEsusse omma õnnisteggia sisse uskma, pühhaste ellama, ja nenda iggaweste õnsaks sama.

* IV. Ons Jummalat tahtminne ikka hea ?

Jah, on hea ; ka süis, kui temma nuhtleb, et kül meie sedda ei moista. 135 Paul. 6. Jes. 45, 7.

V. Kes peab Jummalat tahtmist teggema ?

Junnimesed keif peaksid Jummalat tahtmist teggema, agga waggad ükspäinis moiwad sedda teha pühha Waimo abbi läbbi. Rom. 8, 14.

* VI.

* VI. Kuida peab Jummalala tahtminne
Ma peäl sündima?

Nenda kui taewas Inglid ja õnsad innimeses-
sed sedda teggenwad. 103 Laui. 20. 21. f.

VII. Kas siis Jummalala tahtminne nenda
woib sündida Ma peäl kui taewas?

Et Jummalala tahtminne kül usklikkuist ei tehta
ni täieste ja ilma pattota, kui taewas; omme-
ti kiusawad waggad pühha Wainio armo läbbi
Jummalala tahtmist teha keigest süddamest, rõmo-
ga ja ilma karmwalusseta. Ebr. 13, 20. 21.

* VIII. Kes julgeb Jummalala tahtmisse
wasto panna?

Need kolm hinge waenlast: Kurrat, ma-ilm
ja meie lihha tahtminne.

IX. Mis siis kurrat tahhab?

Temna tahhab, et innimesesed ei pea mitte
Jummalala sanna kuulma, mitte uskma, mitte pat-
tust pöörma egga õnsaks sama. Luf. 8, 12.

X. Mis on ma-ilm?

Ma-ilm on keik kurjad innimesesed, kes isse
kurja armastawad, ja teisi wõtwad eksitada.

XI. Mis siis ma-ilm tahhab?

Ma-ilm tahhab, et need Jummalala lapsed, kes
dige usso läbbi kurradi käest peäsnud, peawad
nende kumbed ja wiisid heaks kiitma, ja nende
nou järrele ellama. 1 Tess. 2, 15. 16.

XII. Mis on lihha?

Lihha tähhendab siin meie kurja pattuse südda-
ms. 1 Peetr. 2, 11.

XIII. Mis on siis lihha tahtmine?

Eihha tahtminne on keik kurrjad himmud ja nouud, mis süddames toustwad, sepärrast on meie lihha kurrati ja ma-ilmä surem söbber, ja wõttab heal meel sedda kurrja nou wasto, mis kurrat ja ma-ilmä annab. Kal. 5, 16. 17. 18.

* XIV. Mis nou on siis neil kolmekeste?

Nemmad ei tahha lasta meid Jummalä nimme pühitseda, egga Jummalä riiki meie jure tulla. 2 Kor. 4, 4.

* XV. Kes tahhab meile nendesunnaste hingge waenlaste wasto appi tulla?

Armolinne taewane Jessa tahhab isse keige nende kurrja nou ja tahtmise riikkuda ja keelda. Rom. 16, 20. 1 Joan. 3, 8.

* XVI. Mis on siis temma armolinne ja hea tahtminne?

Et temma meid kinnitab ja hoiab kindlaste omma fanna ja usso sees meie otsani.

XVII. Kas Jummal tahhab sedda ta tehha?

Jah temma tahhab sedda tdest tehha, sest se on temma armolinne ja hea tahtminne.

Neljas Palwe.

Meie iggapäwast leiba anna meile tännapääw.

* I. Mis pallume meie siin?

Keik sedda, mis meie waese ihho toidusseks ja üllespidamissek tarwis lähhäb.

II. Keik

II. Kelle kääst same meie iggapääwast leiba?

Omnia taewase Jõsa kääst, kes meid on lonud, hoidnud, ja toidust tootanud. 132 Paul. 15. 6.

* III. Kelle eest pallume meie iggapääwast leiba?

Enneste ja keikide eest, waggade ja kurjade eest. Matt. 5, 45. I Tim. 2, 1.

* IV. Kas Jummal annab ka kurjadele iggapääwast leiba?

Jah Jummal annab iggapääwast leiba kül ilma meie palweta ka keikile kurja innimesele, et temma se läbbi neile tahhab omma rohke armo teada anda, kas nemmad wõtaksid targemaks sada ja pattust pöörda. Rom. 2, 4.

* V. Mikspärrast pallume meie siis?

Meie pallume sesinnatse palwe sees, et temma meile annaks sedda moista ning tännoga wastowõtta meie iggapääwase leiwa.

* VI. Kas siis waggad ja kurjad omma iggapääwast leiba wastowõtward ühel wiisil?

Ei mitte, waid waggad wõtward omma leiba tännoga wasto; agga kurjad tännamatta süddamega I Tim. 4, 3. 4. 5. Sir. 50, 24. 25. 26.

VII. Kuida wõtward siis waggad omma iggapääwast leiba tännoga wasto?

Nenda et nemmad moistwad sedda diete, et nemmad middagi wäärt ep olle, sepärrast ei raiska nemmad. Ka mitte Jummal wilja pattuks, waid prugiwad sedda omma enneste tarwidusseks, toiwad waesed ja kütwad Jummalat.

VIII. Kuida wõtivad kurtjad omma igga-
pääwast leiba tännamatta süddanega
wasto?

Nenda et nemmiad prugiwad Jummal wilja
kuriaste ja ahnussoga, hajomisse, prašsimisse
ja kõrkussoga sedda raiskawad ja pillawad. Jer.
5, 23. 24. 2 Peet. 2, 12. 13.

IX. Mil wiisil on Jummal tootanud ig-
gapääwast leiba anda?

Tõ ja waewa läbbi. 1 Mos. Kam. 3, 19.
Omna palle higgsi sees pead sinna leiba sö-
ma. 2 Tess. 3, 8. 10-12.

X. Kes nüüd lais on / ja ei te ühhelegi
head / ellab ommast surest warrandusselt /
ehk kerjab teiste kääst / kas se sööb om-
ma leiba tännoga?

Ei mitte; waid nisuggused innimesed on war-
gad, kes omma toidust Jummal ja innimeste
kääst warrastawad. Euf. 12, 19 = 21.

* XI. Mikspärrast pallume meie igga-
pääwast leiba?

Et meie ei pea mitte tullesa aasta ette murret-
sema, waid rahhul ollema sega, mis meile igga-
pääw tarwis lähhäb. 1 Tim. 6, 8. Opp. san. 30, 8. 9.

* XII. Mis on iggapääwane leib?

Keik mis meie ihho toidusselt ning ülles-
piddamisselt tarwis lähhäb, sõminne, jo-
minne, rided, kingad, kodda, maia, põld,
weiksed, rahha, warra, wagga abbikasa,
waggad lapsed, wagga perre, waggad ning
truid üllemad, hea wallitsus, hea ihm, rah-
ho,

ho, terwis, aus ello, head söbrad, truid naabred, ja muud nisuggused asiad.

* XIII. Mis pärrast nimmetakse sedda keik leiwaiks?

Sepärrast et need asiad keik siin ilmas meile ni tarwis lähäwad, kui iggapäwane leib.

Wies Palwe.

Ja anna meile andeks meie wõlad / kui meie andeks anname omma wõlglastele.

* I. Mis suggused wõllad on need?

Keik pattud, olgo teädawad ehk teadmatta.

II. Kelle eest pallume meie siin?

Issse-enneste ja keikide innimeste eest.

III. Kas meie peame ka kurjade innimeste eest palluma?

Jah peame, kui meie isse essite olleme pattust pöörnud, ka teiste kurjade innimeste eest palluma, et Jummal tahhaks neid pattust peästa ja parrandada, et nemmad nenda woiksid pattude andeks andmist sada. Luk. 23, 34. Ap. T. 7, 60.

* IV. Kes annab pattud andeks?

Taewane Josa.

* V. Kuida meie temma kiest andeks-andmist pallume?

Et temma ei tehaks wadata meie pattude peäle, etga nende pärrast meile sedda keelda, mis meie pallume. 51. Paul. 11. s.

* VI.

* VI. Kas meie sedda wäärt olleme?
 Meie ep olle sedda mitte wäärt, mis meie
 pallume ---- tenime. Zan. 9, 18.

VII. Es Jummal posse öppetajattele mele-
 walda annud pattud andeks anda?
 Jah on annud. Nenda ütleb Kristus Joan.
 20, 22. 23. Matt. 18, 18. Luk. 10, 16.

*VII. Kessele antakse pattud andeks?
 Neile, kes omma patto hädda öiete tundwad,
 sedda süddamest kahhetsemad, ja öige usfoga
 Jესusse käest abbi otšivad. Luk. 7, 37. 47. 48.

IX. Es siis felt/ kes pihkil käitwad/ ei sa
 pattude andeks- andmist?

Ei sa mitte. Need, kes pattust süddamest pöör-
 nud, Kristusse sisse usfuvad, patto tö wihtawad,
 ja selle wasto pannewad, nende pattud on an-
 deks antud; agga nende pattud, kes patto ja
 rummalusse sisse ma-ilma wisi järrele tahtwad jä-
 da, ei anta mitte Jummalast andeks..

X. Kas siis Waggad on pattude andeks
 andmise wäärt?

Ei olle mitte wäärt; waid armust Kristusse
 pärrast antakse pattud andeks neile, kes Jესusse
 sisse usfuvad, ja temma sanna wötwad kuulda.

XI. Kas siis waggad tewad melega
 paljo patto?

Eite mitte, waid omma nõdrusse läbbi efsi-
 wad nemad koggematta; ja sedda arwawad nem-
 mad ka raskeks pattuks, et kül Jummal Kristusse

se pärrast neile sedda keik süüks ei arma. Rom. 7, 17-25. 19 Paul. 13. f. 1 Joan. 1, 9. 2 p. 1. 2. f.

• XII. Mis tootawad need waggad
Jummalale?

Et nemmad tahtwad ka süddamest andeks anda, ja heal meel head tehha neile, kes nende wasto eksiwad. Matt. 18, 21. 22.

XIII. Kelle pattud tootawad waggad
andeks anda?

Nende pattud, kes waggade enneste wasto on kurja teinud. Matt. 6, 14. 15.

• XIV. Kuida andwad nüüd waggad omma
wamlastele pattud andeks?

Nenda et nemmiad ei tahhagi se peäle möttelda; waid tahtwad weel peälegi omma kurjateggiattele head tehha, kui se tarwis lähhäb. Kol. 3, 13.

XV. Ous need ka waggad/ kes sallaja
wihha omma ligimäesse wasto
piddawad?

Ei olle mitte waggad, waid tiggedad, kes ütleswad, et nemmad tahtwad andeks anda, agga nemmad ei leppi mitte süddamest. 3 Mos. 19, 17. 18. Sir. 28, 1-11. f. Matt. 26, 49.

XVI. Kas nisuggused woiwad ka Jesa
mele palwe öiete palluda?

Ei woi mitte, waid nemmiad palluwad isseen-
neste wasto. Matt. 5, 23. 24.

XVII. Mis teeb Jummal nisugguste
wihhapiddajattega?

Wata Matt. 18, 32-35. salmist sadik.

Kues Palwe.

Urta sata meid mitte kiusatusse
sisse.

* I. Mitmesuggune on kiusatus?

Kahhesuggune, teine hea, se on Jummalast; teine kurri, se on kurratist.

* II. Kas siis Jummal ei kiusa kurjaste?
Jummal ei kiusa keddagi kurjaste.

* III. Kuida Jummal siis kiusab?

Temma kiusab innimeste heaks (1) heateggemistega, (2) käskudega, (3) waeste häddaliste innimestega, (4) pattuste kurjade innimestega, (5) kelgesugguse risti ja willetsussega. 1 Peetr. 4, 12. Rom. 2, 4. Luf. 16, 20. Jak. 1, 12.

IV. Kuida kiusab Jummal heateggemistega?

Menda, et temma teeb innimestele paljo head ihho ja hinge polest, ja katus, kas innimesed tannoga sedda moikwad, ja Jummal sanna kuulwad. 2 Mos. 16, 4. 5 Mos. 7, 2. 3.

V. Kuida kiusab Jummal käskudega?

Temma kiusab, kas innimenne temma sanna tahhab kuulda ehk mitte. 1 Mos. 22, 2. n. t. f.

VI. Kuida Jummal kiusab waeste häddaliste innimestega?

Jummal lasseb sepärrast waesed ellada nende seas, kelles ennam warrandust on, et Jummal
katus,

fatfub, kas nisuggused omma waese liggimessele head tewad ehk mitte. 5 Mos. 15, 11.

VII. Kuida kiusab Jummal pattuste kurtjade inimestega?

Jummal lasseb ommad lapsed sepärrast kurtjade hulka ellada, et temma kiusab, kas temma lapsed ka kowwaste nende teiste kurtja tööd wihkawad. 5 Mos. 13, 3. 4. Kohtom. 2, 21. 22.

VIII. Mitspärrast kiusab Jummal risti ja willetsusega?

Et innimesed peawad pattust pöörma, patto wihkama, kannatlikkud ollema, waggamaks ja wimaks õnsaks sama. 1 Petr. 1, 6. 7. 4. p. 12. s. Sak. 13, 9. Ebr. 12, 5 - 11.

IX. Mitspärrast kiusab Jummal nenda inimessed/ els Jummal eane ei tead/ misuggused nemmad on?

Jummal teab küll, misuggused innimesed on: agga temma kiusab neid sepärrast, et innimestele peab teada sama, misuggused nemmad on ehk ollematta. 2 Maa r. 32, 31. Joan. 6, 5. 6.

*X. Kes kiusab meid kurtjaste?

Need kolm hinge waenlast, kurrat, ma-ilm, ja meie lihha.

XI. Kuida kiusab kurrat?

Kurrat kiusab ja awwatelleb innimest kurtja teggema, kui temma kurtjad mõtted ja himmud innimesse süddamesse külwab. Joan. 13, 2. 1 Kunn. 22, 22. 1 Maa r. 21, 1.

XII. Kuida ma-ilm kiusab?

Ma-ilm ehk kurjad innimesed kiusavad, kui nemmad omma jummalafartmatta ello ja kõnne-
ga teisi püüavad patto sisse sata. 1 Kor. 15, 33.
1 Joan. 2, 15. Opp. san. 1, 10. 2 Tim. 3, 13.

XIII. Kuida lihha kiusab?

Meie lihha ehk meie kurri südda kiusab meid, kui
temma tahhad omma ennese kurja himmude, kur-
rati ja ma-ilma kurja nou järrele tehha. Gal. 1, 14. 15.

*XIV. Kes neist kolmest teeb meie teige- suremat kahjo?

Meie ennese lihha ehk kurri südda teeb meie tei-
gesuremat kahjo; sest temmata ei woi kurrat egga
ma-ilm meid patto sisse sata. Mark. 7, 21. 23.

XV. Mis on kurrati/ ma- ilma ja meie lihha nou?

Se on nende nou, et nemmad tahwad
meid sata ebba- usso, kaksipiddimõtlemisse,
ja monne mu sure patto ja häbbi sisse,

XVI. Mis on ebba- uss?

Ebba-uss on, kui innimenne sedda ussub, mis
Jummal ep olle kasknud uskuda egga piddada.

XVII. Mis on kaksipiddimõtleminne?

Kaksipiddimõtleminne on se, kui innimenne kur-
rati, ma- ilma ja omma lihha sanna ja nou
ennam ussub, kui Jummal sanna ja õppetust.

XVIII. Mis sugused on need sured pattud ja häbbi?

Keif, mis Jummal omma pühha sanna ja
kaskude sees on keelnud. Galat. 5, 19. 21.

XIX. Misfugguse kiusatusse wasto peame
meie abbi oisina?

Ei mitte Jummal kiusatusse wasto, sest se tul-
leb meie hinge heaks; waid kurja kiusatusse was-
to. Jak. 1, 12. 13. 14. Ewes. 6, 11. 12.

XX. Kas meie peame palluma / et üksti
kurri kiusatus ei pea meie peäle
tullesma?

Sedda ei woi meie palluda; sest Jummal on
käsitud, et meie peame omma hinge waenlaste
wasto pannema ja wõitlema. Ewes. 6, 13. I
Kor. 10, 13. Joan. 17, 15. Kal. 5, 17.

XXI. Mis meie nüüd pallume jehunatse
Palwe sees?

Meie pallume, et Jummal tahhaks meid
hoida ja üllespidada, kui meid sega peaks
kiusatama, et meie kummatagi wiimsele ärra-
woidame ja woimust same.

Seitsmes Palwe.

Peästa meid ärra sest kurjast!

*I. Mis meie pallume siin?

Et Jummal tahhaks meid ükskord kurjast kog-
gone peästa. 2 Tim. 4, 18.

II. Kelle läbbi tulles keif kurri?

Kurrati ja patto läbbi tulleswad keif kurjad
nuhtlused, hädda ja waew. Rom. 5, 12.

*III. Mitnesfuggune on se kurri ehk kahjo?

Meljasfuggune, (1) hinge. (2) ihho. (3) warran-
dusse ja (4) au-kahjo. Mat. 26, 38. 27 p. 26, 30. f.

IV.

IV. Mis on hinge kahjo?

Hinge kahjo on teik pattud, Purjad kiusatusjed, kangekaelus, ja iggawenne surm.

V. Mis on ihho kahjo?

Saigus, wallo, wiggadus, janno, nälg, alastus, wanq-pölli n. t. s. 2 Kor. 11, 23, 27.

VI. Mis on warrandusse kahjo?

Kui meie omma ärrarisutakse, ärrawarrastakse, ehl teist wisi hukka saab. Ebr. 10, 33. 34.

VII. Mis on au kahjo?

Kui innimest ilmaüta põlgtakse, naertakse, teotakse, n. t. s. Lul. 6, 21. 22. 23.

VIII. Mis pärrast lasjed Jummal meid lapsesit sadiē ni paljo häddaga wacwata?

Sedda teeb Jummal teik omma targa nou läb-
bi meie hinge heaks, et meie peame õppima patto
wihkama, mis läbbi teik hädda tulnud; ja
Jummal sanna armastama, Jummalat südda-
mest palluma, et temma tahhaks meid õige usso,
armo, tarkusse ja kannatussega ehhitada ja
kinnitada. Ebr. 12, 11. Jak. 1, 12. Rom. 5, 3. 4. 5.

IX. Kas siis se hädda ja kahjo on
Jummal nuhtlus?

Kes Jummal sanna ja omma hinge pärrast
suurt ei holi, ja jäwad omma rummalusse si-
se, neil on teik hädda ja kahjo üks raske nuht-
lus: Agga kes omma rummalussest Jesusse pole
süddamest pöörwad ja temma sanna wõtwad
kuulda, neil ei olle nende hädda mitte üks nuhtlus,
waid üks hea rist, mis hinge kassuks tulleb.

X. Kas siis nißuggune hädda waggadele ilma Jummalata tahtimatta woib juhtuda?

Ei woib mitte. Matt. 10, 29. 30.

XI. Kas sünnib waggadele palluda/et ühã tegi hädda nende peäle ei tulles?

Ei sünni mitte, waid se sünnib neile palluda, et Jummal ommal aial neid tahhaks hoida ja õrrapeästa sest häddast ja waewast, mis nende kõhhus on siin ilmas kannatada. Joan. 17, 15.

* XII. Kuida peästab Jummal waggad?

1) Kui temma nende risti wähhendab, ja omma Waimoga neid rõmustab, 2) kui temma õnna otsa neile annab, ja armoga sestõnnatust sest hädda orrust enne jure taewa wõttab. 2 Kor. 1, 10. 2 Tim. 4, 18.

XIII. Kas sünnib surma Jummalast palluda?

Nenda kui need inimessed surma himmustawad, kelle kässt ei käi nende kurtja himmo ja tahtmissõ järrel, ei sünni mitte waggadele surma palluda; sest waggad ihaldawad surma sepärast, et nemmad patto koorrast tahhaksid lahti sada, ja omma õnnisteggiat pallest pallessõ näha. 2 Kor. 5, 1-9. Wil. 1, 22. 23.

* XIV. Misõuggused on Jõsa meie palwe wiitused sannad?

Sest sinno pärrale on se riik, ja se wäggä, ja se au iggaweste, amen.

* XV.

* XV. Mis õppetavvad need sannad ?

Need sannad kinnitavad nende waggade usko, et nemmad peawad kindlaste uskma, et Jummal tahhab nende palwet kuulda. Jes. 65, 24.

* XVI. Kas Jummal peab siis nende palwet kuulma ?

Jah peab, sest temma pärralt on se riik, ja meie olleme temma rigi lapsed. 27 Paul. 8. s.

* XVII. Kas ta woib palwet kuulda ?

Jah woib, sest temma pärralt on se wäggi.

* XVIII. Kas ta tahhab palwet kuulda ?

Jah tahhab, sest temma pärralt on se au, ja keik sünaib temma pühha nimme auuks. 1 Maa r. 29, 10-14. 22 Paul. 5. 6. s. 1 Joan. 5, 14.

* XIX. Mis se on: Amen ?

Se on: et minna pean kindlaste uskma, et taewane Jesa meie palwe heldeste on wastowõtnud ----- sündima.

* XX. Kas Jummal keikide palwet kuleb ?

Ei kule mitte nende palwet, kes melega omma rummalusse ja wallatusse sisse tahtwad jada. wata 2 Kõsk. 20, ja 21, Kõskim:

* XXI. Kust woime meie nüüd sedda kindlaste uskuda/ et Jummal meie palwet kuleb ?

Sest, et Jummal isse 1) on meid kasknud nenda palluda, ja 2) tootanud, et temma meid tahhab kuulda. Joan. 16, 23.

* XXII. Kas sinna ka ussüd sedda kindlaste ?

Amen, Amen, se on, jah, jah, se peab tõeste nenda sündima. 145 Paul. 18. 19. s.

• XXIII. Kust tulles misõggune üst?

Jummala sannast, ja pühhaißt Saakramentidest. I Joan. 5, 8-10.

Oppetus Saakramentidest.

• I. Mis on ües Saakrament?

Saakrament on ües nähtaw assi, mis läbbi Jummal omma näggematta armo ja annid pak- kub ja annab, ja sega ommad tootused ja meie usko kinnitab.

II. Mitto Saakramenti ollid wanna Seäduese aial?

Kaks, (1) ümberleikamisse = (2) Wasa-talle sakrament. I Mos. 17, 7-13. 2 Mos. 12, 3-27.

• III Mitto saakramenti on ue Seäduese aial?

Kaks, (1) Kristimisse =, (2) Altari-ehk pühha dhto-sõmaia saakrament.

• IV. Mitto asja tulleswad ühhe sakramenti jures tähhele panna?

Kolm, (1) ües nähtaw assi, (2) ües näggematta assi, (3) Jummal käft ja tootus.

Reis

Reijas Beatus.

Pühast Ristmissest.

* I. Mis on Ristminne.

Ristminne ep olle mitte paljas wessi ---
--- ühtepandud.

* II. On siis pühha Ristminne üks Sakrament?

Zah on, sedda tunnukse sest, et ristmises on
üks nähtaw ja üks näggematta assi, ja Jum-
mala käsk ja tootus.

* III. Mis on nähtaw assi ristmiseses? Wessi.

* IV. Mis on näggematta assi?

Näggematta assi on Jummal Jsssa, Poeg,
ja pühha Waim omma armo andidega

V. On Jummal ka ristmisesse seadnud ja käsknud?

Zah on seadnud; sest ristminne ei olle pal-
jas wessi, waid üks nisuggune wessi, mis
Jummala käskus on seadud, ja Jummal
sannaga ühtepandud. Luf. 3, 2. 3.

* VI. Mis on se Jummal käsk-sanna?

Kui meie Jssand JEsus Kristus ütleb: Mat-
teuse ramato wiimses peatükkis (28, 19.)
Minge ja õppetage keit --- nimmel.

* VII. Mis on se tootusse sanna?

Kui meie Jssand JEsus Kristus ütleb: Mat-
teuse ramato wiimses peatükkis (16, 16.) Rea-
usub

usub ja kedda ristitakse ---- hukka moiste-
terama.

* VIII. Mis annab ehk satab ristminne?

Temma satab pattude ja andeks = andmist-
kulutawad. I Peetr. 3, 21.

IX. Eks meile Jeesand Jeesus meile keif
sedda head ei teinud?

Jah temma on omma sanna kuulmisse, kanna-
tamisse ja surma läbbi ükspäinis meid lunnas-
tanud pattust, surmast ja kurratist, ja on keif
õnnistust meile saatnud. Rom. 5, 8-11.

X. Kuida siis ristminne meile keif sedda
satab?

Se Jeesand, kes meile keif sedda head on saat-
nud, se Jeesand on ka ristmisse seadnud, ja too-
tanud ristmisse läbbi keifile usklikeudele sedda õn-
nistust anda.

XI. Kas siis keif/ kes ristitud on/ sawad
sedda õnnistust?

Ni kaua kui nemmad õige usso läbbi omma õn-
nisteggia sanna kuulwad, on keif õnnistus nende
pääralt; agga kes wallatumal kombel kurrati ja
patto sanna wõtwad kuulda, need kautawad keif
sedda õnnistust ärra, mis armas Jeesus neile olli
annud. I Peetr. 1, 5. 2 Peetr. 1, 3-9.

*XII. Kuida woib wessi ni, sured asjad
teha?

Wessi ei te sedda tõeste mitte, waid Jum-
mala sanna, --- pühha Waimo läbbi.

*XIII.

* XIII. Mis õppetab pühha Paulus
sestinnatsest asjast?

Paulus ütleb Titusse ramato kolmandamas
peatükis: Jummal on meid õnats teinud
uesündimise ---- se on tõeste tõsi.

* XIV. Mis tähendab nisuggune wee-
ristimine?

Se tähendab, et wanna Adam peab ig-
gapäwase kahhetsemise ---- iggaweste
ellama. 1 Peet. 3, 20. 21.

* XV. Mis on wanna Adam?

Se on meie kurri pattune südda ehk pärris-pat
keikide kurja hirmudega, mis meie om ma wanne-
matte läbbi esimesest Adamast olieme pärrinud.
Rom. 5, 12. Ewef. 4, 22.

* XVI. Mis läbbi peab temma sama
ärä- upputud?

Iggapäwase kahhetsemise ja pattust-
pöörmise läbbi. Kol. 2, 11. 14.

XVII. Mis on iggapäwane kahhetse-
minne ja pattust pöörminne?

Se on, kui üks wagga risti-innimenne tunneb
diete, et patto tõ hirmus on, ja otsib se wasto
JEsusest abbi, ja kahhetseb ehk on kurb igga-
päw selle pärrast, mis temma tunneb ennese süd-
dames Jummalala tahtmise wasto ollewad, ja
ei kule patto ihhaldamist, waid JEsusse sanna.

XVIII. Kuida surretakse se läbbi
pärris- pat

Pärris-pat surretakse ehk upputakse ärä, se on,
temma käest woetakse woimust nenda, et pärris-
pat

pat keige mu patto ja kurja himmudega üht
wagga innimest ei woi sundida patto mele pärrast
teggema. 2 Kor. 7, 9-11. Rom. 8, 13.

**XIX. Kus Jummal sanna sedda ka
nenda õppetab?**

Jah õppetab Rom. 6, 12. ärgo wallitsego
pat mitte kui kunningas teie surrelitko ih-
ho sees, et teie wõtraksite temma sanna kuul-
da temma himmude sees.

**XX. Mikspärrast kästakse wanna
Adamat npputada?**

Se kõnne sünnib ühte se wanna wisiga, kui
uslikud homiko-ja louna-made sees allasti pid-
did jõe astuma, kolm kord wee alla minnema
ja jälle ettetullema. Matt. 3, 16.

**XXI. Mis siis se upputamine oiete
tähhendas?**

Et üks wagga Jummal laps JEsusse läbbi
tlla piddi patto wasto pannema ja sedda alla-
wautama, ja patto peale woinust sama. Gal.
5, 24. 2 p. 19. 20. 21. s. Rom. 6, 6.

* **XXII. Mis peab ettetullema?**

Uus inimenne 2 Kor. 4, 16.

* **XXIII. Mis on uus inimenne?**

Se on uus südda ja meel, mis Jummal nei-
le annab, kes JEsusse Kristusse sisse süddamest
uskwad. Efel. 3, 26. Kol. 3, 10.

* **XXIV. Kuidas peab uus inimenne
ettetullema?**

Nenda, et temma usso walgus peab ennast ja
ennast

ennam paistma keiksugguste hea teggude sees.
Mat. 5, 16. 1 Kor. 15, 58. 1 Tess. 4, 1.

XXV. Kuida peab uus inimenne ülestouma?

Temma ei pea mitte patto hädda ja furratt
kiusamisse pärrast meelt ärraheitma, egga wägga
arraks minnema, waid iggapääw julgeste JEsuse
se armo läbbi patto wasto pannema.

* XXVI. Kuida peab uus inimenne ellama?

Temma peab õiguse ja puhastuse sees
Jummala ees iggaweste ellama. Luk. 1, 74..75.

XXVII. Mis se on: õiguse ja puhas- tuse sees ellama?

Se on JEsuse armust ja õigussest ükspäi-
nis abbi otsima, Jummala ja waggade inni-
meste mele pärrast teggema, ennast mitte teäd-
wa pattoga rojastama. Rom. 8, 1. 2. 2 Kor. 7,
1. Ebr. 12, 14. 15. 16. Joan. 15, 5.

XXVII!. Kelle ees peab uus inimenne nenda ellama?

Ei mitte ükspäinis silmakirjaks inimeste näh-
hes; waid Jummala ees, kes meie süddame
pohja ja mõtted läbbikatsub. 1 Mos. 17, 1.

* XXIX. Kus on se kirjotud/ et ristminne sedda keik tähhendab?

Pühha Paulus ütleb ommas ramatus Roma-
rahmale kirjotud kuendamis peatükkis: Meie
olleme Kristussega ---udes ellus täima.

XXX. Kuida olleme meie Kristussega mahhamaetud?

Et Kristus meie ašsemel on surnud ja mahhamaetud, sepärrast arwab Jummal sedda kei-
Eide kassuks, kes on ristitud, ja süddamest usk-
wad, otsego olleksid nemmad isse omma pattude
pärrast surnud ja mahhamaetud. 2 Kor. 5, 15.

*XXXI. Mis pärrast olleme meie Kristussega mahhamaetud surma sisse?

Et meie iggapääw pattused himmud süddames
peame surretama, ja otsego hana sisse jätma,
ja keik risti ja surma hea melega kannatama.
Rom. 6, 11. 12. 13. Luk. 14, 26. 27.

*XXXII. On Kristus hana sisse- jänud?

Ei olle mitte; waid temma on üllesärratud
surmast Jsa au, se on Jummal wäe läbbi.

*XXXIII. Mis pärrast on Kristus ülles- ärratud?

Et meie peame udes ellus kätma. Rom. 6, 3, 11.

XXXIV. Mis on uus ello ja waimolik üllestoumine?

Kui inimenne enne omma kurja himmude jär-
rele on ellanud, ja omma au, kasso, ja taht-
mist taškandnud; ogga pärrast Kristusse läbbi
hakkab omma ello sees teggema Jummal taht-
misse järrele, ja liggimesse heaks.

XXXV. Kas meie ommast wäest woime ue ello sees läia?

Ei woi mitte, waid Jsa au ehk wäe läbbi, kes
Kristust on üllesärratanud; sepärrast testawad
ja

ja põlgwad need Jummalala wägge ; sest ennast ei arwa woiwad ue ello sees kãia. Ewes. I, 19. 20.

XXXVI. Kas siis sünnib lapsi ristida ?

Jah sünnib, otsego manna seãdusie aial lapsokesi ümberleifati. Ap. Teg. 2, 39. Matt. 19, 14.

XXXVII. Kas siis lapsed woiwad ka uskuda ?

Jah woiwad Jummalala armo ja abbi läbbi, sest nende pãrralt õõldakse Jummalala rigi ollewad, agga Jummalala riki ei sa ütski ilma usfota. Matt. 18, 3. 6. 8 Paul. 3. s.

XXXVIII. Kust teame meie/ et Jummalala riki lapsokeste pãrralt on ?

Meie Isand JEsus Kristus ütleb Mark. 10, 14. 15. Laste need lapsokesed minne juure tulla ja ärge keelge neid mitte, sest nisugguste pãrralt on Jummalala riki. Eest minna ütlen teile: Kes ial Jummalala riki wasto ei wõtta kui lapsokese ei is mitte senia sisse. Ja temma wõttis neid süllesse, ja panni lãed nende peãle, ja õnnistas neid.

XXXIX. Mis on isja ja emma kohhus ?

Et nemmad omma lapse pãrrast Jummalalat süddamest peawad palluma, ja omma lapse ristimisie juures ei pea warrud pidama liajomisse, prassimisie ja mu ebba-usfoga.

XL. Mis on wadderitte kohhus ?

Et nemmad peawad lapse asemel ärrarandma kurrati tõ, teud, asjad ja kõmbed, lapse eest Jummalalat palluma, ja ni paljo, kui nemmad joudwad, lapse hinge ja ihho eest murretsema.

XLI. Mis sugused peavad õiged wadderid olla?

Nemmad peavad isse Jummalat õige usso läbbi õiete tundma, kartma, ja temma järrele südamest iggatsema, kurrati tõ ja tõmbed ka isse ärrawandma ehk mahhajatma.

XLII. Mis sest wõigga / et wadderid rummalad ja wallatumad pattused on?

Kui wadderid isse rummalad on, ja ligajomist ehk muud pattud armastawad, siis kurrat irwitab neid, et nemmad julgewad laste asemel kurrati tõ ärrawanduda, ja isse jäwad kurrati wõrkude sisse.

Õies Beatus.

Pühast Altari Saakramentist.

* I. Mis on Altari Saakrament.

Se on meie Isanda JEsusse Kristusese tõsine ihho ja werri ----- seätud.

II. Kuida nimmetakse altari saakrament teist wiisi?

Sedda nimmetakse pühhas kirjas Isanda õhtosõmaaiaks, ehk Isanda JEsusse lauaks.

III. Mispärrast nimmetakse sedda saakramentiks?

Sepärrast, et se jures on (1) üks nähtaw assi, (2) üks näggematta assi, (3) JEsusse täsi ja tootus.

* IV.

* IV. Mis on nähtaw aesi altari
Saakramentis?

Leib ja wiin.

* V. Mis on nägematta aesi?

Meie Isanda JEsusse Kristusse ihho ja werri.

* VI. Mis on Jummalala kässe-sanna?

Kui temma ütleb: wõetke ja söge, se on minno ihho; joge keik seält seest, se on minno werri.

* VII. Mis on tootuse sanna?

Kui JEsus Kristus ütleb: mis teie ja mitme eest ärrawallatakse pattude endeks-andmis- seks.

VIII. Mis pärrast nimmetakse sedda
Altari saakramentiks?

Sepärrast, et se altari peäl keigeennamiste wälhajaetakse.

IX. Mis se on: Jummalala armul/cht
Jummalala sannal käima?

Se on otse nipalho, kui JEsusse leua jures käima.

* X. Kes on niind sedda seadnud?

Meie Isand JEsus Kristus.

* XI. M latal?

Sel ösel, mil tedda ärra-anti.

* XII. Kus on se kirjutud?

Nenda kirjutawad pühhad ewangelistid, Matteus, Markus, Lukas ja pühha Paulus. Wat. 19. R. 3sim.

* XIII. Kennete on Kristus sedda seadnud?

Temma on sedda teikile risti-rahvale seadnud; agga õiged woõrad seõmmatse laua jures on õkspäinis tõõsised risti-inimessed.

* XIV. Kes on õks tõõsine risti-inimenne?

Se on tõõsine risti-inimenne, kes JEsusse Kristusse sisse ussub, kelle sees pühha Waim on, kes pattude andeks-andmist sanud, ja ka omma pattuste himmude wasto panneb, ja neid suretab. 2 Korint. 6, 4-10.

* XV. Mis siis Kristus teinud / kui temma se sure sõma-ala seadus?

Temma wõttis Liba, tãnnas, u. urdis ja andis omma Jõngrittele. Sellanunal tõmbel wõttis temma Karrika pãrrast õhto-sõma-aega, tãnnas ja andis omma Jõngrittele.

XVI. Mis ta nelle ütles?

Temma ütles: wõrke, sõge, se on minno ihho; joge teik sealt seest, seõmmane Karrikas on se uus seadus minno werre sees.

* XVII. Mis sa leiwaga õhtlase sõõd?

Jesusse tõõsise ihho.

* XVIII. Mis sa winaga õhtlase jood?

Jesusse tõõsise werre.

* XIX. Kas sinna siis kindlaste uesud / et sa se õnnistud leiwaga JEsusse ihho / ja se õnnistud winaga JEsusse werd saad?

Jah, minna ussun sedda kindlaste JEsusse
ifanna

anna peäle. Matt. 26, 26. 28 Mark. 14, 22. 24.
Luk. 22, 19. 20. I Kor. 10, 16. II. p. 23. 24. 25.

• XX. Mis pärrast on uüüd se õhto-sõma-
arg seätud.

Meie Jssand Jesus ütleb: Luk. 22', 18. Sed-
da tehke minno mälestusseks.

• XXI. Mis peame meie mäletama?

(1) Meie JEsusse suurt armo meie wasto, et
temma tahhab meie jure tulla, ja meie sees el-
lada. Joan. 14, 23. 17. p. 23. f.

(2) Temma kibbedat kannatamist ja sur-
ma, misga temma Jummalala karge wiikka ja
raske nuhtlust meie peält ärrakannud. Luk. 22, 44.

(3) Temma suurt wägge, et ta meie heaks
patto, surma ja kurrati peäle woimust sanud,
et ka meie woime neid ärrawoita, ja surmast
jälle üllestousta. Kol. 2, 12-15.

• XXII. Mis kasso on meil sistsuggusest
sõmissest ja sommissest?

Sedda näitwad meile need sirmatsed sammad:
mis teie eest ärraantakse ja ärrawallatakse
pattude andeks-andmissesks.

• XXIII. Kennel on pattude andeks-
andmine?

Sellel, kes omma patto hädda diete tunneb,
JEsusse sisse ussub, ja õige usso läbbi patto
wasto panneb. Jerem. 3, 12. 13.

• XXIV. Mis kasso tulleb meile pattude
andeks-andminnest?

Kus pattude andeks-andmine on, käl on
ka ello ja õnnistus. Luk. 1, 77.

• XXV. Kuida wõlb ihholik sõminne ja jominne nisuggused sured asjad tehha?

Sõminne ja jominne ei te sedda tõeste mitte ----- pattude andeks-andminne.

XXVI. Kes saab netst sannust kasso?

Kes need sannad, mis meie Issand JEsus ise on õppetanud ja tootanud, süddamest ussub.

XXVII. Eks sest kül ei sa / kui kegi ussub need sannad tõesised ollewad / sest et temma neid katelismusse ramato seest õppib?

Ei sa sest kül, kui kegi neid ja muid JEsuse sanna õppib ja kuleb kui muud juttud, ja ussub neid sepärrast tõesised ollewad, et temma neid ramato seest ehk teiste käest on õppinud; waid senna jure lähhää tarwis, et temma ommas süddames peab tundma Jummalä sanna wägge, kuida se sanna temma süddant ligutab, ja pattust puhhastab. Jak. I, 21. I Peetr. I, 22.

• XXVIII. Kes wõttab ausaste sefinnatse saakramenti wasto?

Paastma ja ihho polest ----- usklikkud süddamed.

XXIX. Mis on se: paastma?

Se on kassinaste ellama sõmisse, jomisse ja feige mu asja polest, mis läbbi kurjad himmud kassawad. Luf. 21, 34.

XXX. Mis on se: ihho polest ennast walmistama?

Se on, kui tegi ennast pesseb, ja tulles puhaste riietega JEsusse laua jure.

XXXI. Kas need asjad meid kõlbawaks tewad JEsusse laua jure minna?

Ei te need asjad meid mitte kõlbawaks, sest et need on wäljaspidised kombes; agga Jummal watab süddame sisse, mis sugune se on. I Sam. 16,7. 2 Kor. 13,5. 5 I Paul. 19.f.

* XXXII. Mis sugused käiwad nüüd kurjaste Jesu^{le} laua jure?

Keif need, kes käsipiddi mõtlewad ja ei ussu õiete mitte.

* XXXIII. Kes mõtleb käsipiddi?

Kes omma õnnisteggia JEsusse sanna ja õppetussi ei ussu, waid jäwad melega ühhe hõletuma, rummala ja pattuse ello sees ellama.

XXXIV. Onn ei ka sest kahjo?

Jah on. I Kor. II, 29. Kes kõlwato sõõb ja joob, se sõõb ja joob isse = ennesele nuhtlust.

* XXXV. Mis sugused käiwad ausaste ja hästi JEsusse laua jure?

Need, kes JEsusse sanna: mis teie eest ärra antakse, süddamest uskwad, käsipiddiste mõtette wasto pannewad, ja omma patto hädda sees omma JEsusse käest kowwaste abbi ootwad.

XXXVI. Mis on sepärast õtgede rist-
innimeste kõhhus?

Et nemmad peavad isse-enneste peäle kõhnut
moistma. I Kor. II, 31.

XXXVII. Kuida peavad nemmad en-
neste peäle kõhnut moistma?

Nemmad peavad omma süddant hästi Jum-
mala saana järrele läbbikatsuma, ja ennast mit-
te senna wasto wabbandama, mis nemmad kuul-
wad Jummalala saana sees keeldud ollewad; waid
nemmad peawad keif pattused himmud, mõtted,
ja muud eksitussed hea melega Jummalala ette
üllestunnistama, ja nende wasto Jeesusse kääst
abbi otsima. I Kor. II, 28.

XXXVIII. Mis taeso tulles sest / kui meie
nenda enneste peäle kõhnut moistame?

I Kor. II, 31. õppetakse: Kui meie isse-en-
neste peäle kõhnut moistame, siis ei moisteta
mitte meie peäle kõhnut.

XXXIX. Mis on ühhe tõssis: Jummalala
lapsi kõhhus / kes hästi Jeesusse laua
jures käinud?

Temma kõhhus on Jummalat temma kalli ar-
mo anni eest kita ja tännada, omma ello pääw
pääwalt Jeesusse abbiga parrandada, pattude eest
ennast hoida, ja nenda ellada, kui wagga rist-
innimesse kõhhus on. I Peetr. I, 14. 15.
I Kor. II, 26.

Katetikismusse D. S.

Lam

Taweti Paulo, Ramato Esienne Paul.

Wägga önnis on se innimenne, kes ei käi dälä:
de nou järrel, egga seisa pattuste tee peäl,
egga istu pilljatte järre peäl;

2. Waid kel hea meel on Jehowa kässo-öppetus-
sest, ja mötleb ta kässo-öppetusse peäle ööd ja
päwad.

3. Siis on temma otsego pu, mis wee-
soonte äre istutud, mis omma wilja annab ommal aial,
ja kelle lehhed ei puddene, ja keif mis ta wöttab
tehha, lähhäb forda.

4. Ägga nenda ep olle need kes däläd, waid
nemmad on kui agganad, mis tuul laiale aiab.

5. Sepärrast ei woi däläd mitte kōhto ees seis-
ta, egga pattused digede kōggodusfes.

6. Sest Jehowa tunneb digede teed, egga dälä-
latte te lähhäb hukka.

LXXIII Paul.

ASawi laul. Jummal on siiski hea Israelile,
neile kes puhtad on süddamest.

2. Ägga minno jallad ollesid pea kōrwale läi-
nud, mo sammud ollesid niokhe libbistand.

3. Sest ma kaetsesin neid kes hullutasid, kui
ma dälätte rehhe-pölwe näggin.

4. Sest nemmad ep olle kimpus omma surma-
ni, waid nende rammo seisab terwe.

5. Nemmad ei ole waewas kui muud waesed in-
nimesed, ja neid ei nuhelta kui teised innimesed.

6. Sepärrast on surustus nende ümber kui keeds
wäggiwald kattab neid kui illusad rided.

7. Sedda näikse nende lihawaist filmist; nemmad tewad ennam pahha, kui inimesse südda woiß ärramöttelda.

8. Nemmad nülgiwad teisi ja rägivad liateggemist kurjast melest; nemmad rägivad ülle rinna.

9. Nemmad panned omma suud taewasse, ja nende keel käib möda maad.

10. Sepärrast põrab nende rahwas seie, ja neile pigistakse rohkeste wet wälja.

11. Ja nemmad ütewad: kuida peaks Jummal sedda teadma? ja kas se Reigeförgem peaks sedda tundma?

12. Wata, need on need dälad, ja neil on waifne asfi siin ilmas, ja kaswatawad warrandust.

13. Ugga ilmaasjata ollen ma puhhastanud omma süddant, ja ilma süta tõga ommad käd pesnud.

14. Ja ollen waewatud olnud iggapääw, ja mind nomitakse igga hommiko.

15. Kui ma olleksin möttelnud: ma tahhan nenda juttustada kui nemmad; wata siis olleksin ma pettust so laste suggu wasto teinud.

16. Sepärrast noudsin ma sedda ärramoista; ugga se olli mo melest waew.

17. Senni kui ma sain Jummalala pühha päika, ja pannin tähhele nende wimist otsa.

18. Sinna panned neid tõest libbeda peäle, sa lassed neto langeda sure ärrahärowitamisse sisse.

19. Kuida härowitakse neid ärra filma pilkmisfel! nemmad sawad otsa, nemmad lõprowad ärra sure hirmo pärrast.

20. Otsogo ka-ub selle unne-näggo, kes üllesär-
kab,

Eab, nenda ei panne sinna, Jesand, mißski nende näggo liinas.

21. Kui mo südda seisib paistetud, ja mind kihwati omma nerude sees;

22. Siis ollin ma totter ja ei moisinud sedda potegi; ma ollin selge lojus sinno ees.

23. Siiski ollen minna ikka so jures; sa pead mo parremast käest finni.

24. Omma nouga juhhatad sa mind, ja wõttad mind wimaks auga wasto.

25. Kes on mulle taewas armsam kui sinna? Kui ma sinno jures ollen, ei himmusta minna ühtegi siin Ma peäl.

26. Kui mo lihha ärralõppeb ja mo südda ka, siis olled sa, Jummal, mo süddame kaljo ja minno ossa iggawest.

27. Sest wata, kes sinnust kaugel ärra on, lähhäwad hukka; sa kautad ärra keik, kes hora wiisil sinnust ärralahkewad.

28. Ugga mulle on se hea, Jummal liggi olles; Jehowat Jesandat pannen ma ommaks warjopaigaks, et ma juttustan keik sinno teggemissed.

CXVII. Paul.

Ritke Jehowa keik pagganad, auustage tedda keik rahwas.

2. Sest temma heldus on meie ülle woimust wõtnud, ja Jehowa tõdde on iggawesseks aiaks.

H A L L E L U J A.

SES

Des Salwe /

Mui sinna Summala sanna
saad õppinud ja kuulnud.

SH! armas taewane Jeesa / minna
tänuks sind / et sinna omma kall
sanna minna waese hinge heas olled an
nud / ja se läbbi mind sedda õiget teed
õppetad ; minna palun sind üddamest /
anna omma saanale / mis minna müüd ol
len kuulnud / ja tähhele pannud / wäg
ge / et minna sedda jargeste woiksin meles
piddada / ja se läbbi pääw päwast õppte
da / mis sinno mele pärrast / ja mis sinno
mela wasto on. Parranda müüd / leitgetwäg
getwan Jummal / omma sama järrele
minno südda ja keil minno tö ja teggo

JESUSSE Kristuse minno kal
li õnnistegga pärrast /
A M E N.

Se üks, ford üks.

üks	1 ford üks	1 on üks	I
Kaks	2 ford Kaks	2 on Nelli	4
Kaks	2 ford Kolm	3 on Ruus	6
Kaks	2 ford Nelli	4 on Rahheksa	8
Kaks	2 ford Wiis	5 on Kümme	10
Kaks	2 ford Ruus	6 on Kakssteistkümme	12
Kaks	2 ford Seitse	7 on Nelliteistkümme	14
Kaks	2 ford Rahheksa	8 on Ruusteistkümme	16
Kaks	2 ford Ühheksa	9 on Rahheksateistkümme	18
Kaks	2 ford Kümme	10 on Kakskümme	20

Kolm	3 ford Kolm	3 on Ühheksa	9
Kolm	3 ford Nelli	4 on Kakssteistkümme	12
Kolm	3 ford Wiis	5 on Wiisteistkümme	15
Kolm	3 ford Ruus	6 on Rahheksateistkümme	18
Kolm	3 ford Seitse	7 on Üskolmatkümme	21
Kolm	3 ford Rahheksa	8 on Nellikolmatkümme	24
Kolm	3 ford Ühheksa	9 on Seitsekolmatkümme	27
Kolm	3 ford Kümme	10 on Kolmkümme	30

Nelli	4 ford Nelli	4 on Ruusteistkümme	16
Nelli	4 ford Wiis	5 on Kakskümme	20
Nelli	4 ford Ruus	6 on Nellikolmat	24
Nelli	4 ford Seitse	7 on Rahheksa kolmat	28
Nelli	4 ford Rahheksa	8 on Kaks neljat kümme	32
Nelli	4 ford Ühheksa	9 on Ruus neljat kümme	36
Nelli	4 ford Kümme	10 on Nellikümme	40

Wiis	5	Ford Wiis	5	on pool Kolmatkummend	25
Wiis	5	Ford Kuus	6	on Kolmkummend	30
Wiis	5	Ford Seitse	7	on pool Neljatkummend	35
Wiis	5	Ford Kahheksa	8	on Nellikummend	40
Wiis	5	Ford Uhheksa	9	on pool Wietkummend	45
Wiis	5	Ford Kümme	10	on wiiskummend	50

Kuus	6	Ford Kuus	6	on Kuus Neljat	36
Kuus	6	Ford Seitse	7	on Kaksiwiet	42
Kuus	6	Ford Kahheksa	8	on Kahheksawiet	48
Kuus	6	Ford Uhheksa	9	on Nellikuetkummend	54
Kuus	6	Ford Kümme	10	on Kuuskummend	60

Seitse	7	Ford Seitse	7	on Uhheksa wiet	49
Seitse	7	Ford Kahheksa	8	on Kuus kuet	56
Seitse	7	Ford Uhheksa	9	on Kolmseltsmetkummend	63
Seitse	7	Ford Kümme	10	on Seitsekummend	70

Kahheksa	8	Ford Kahheksa	8	on Nelliseitsmet	64
Kahheksa	8	Ford Uhheksa	9	on Kaks Kahheksat	72
Kahheksa	8	Ford Kümme	10	on Kahheksakummend	80

Uhheksa	9	Ford uhheksa	9	on üks uhheksat	81
Uhheksa	9	Ford Kümme	10	on uhheksakummend	90

Kümme	10	Ford Kümme	10	on Sadda	100
Kümme	10	Ford Sadda	100	on Tuhhat	1000

БОГЪ ЕСТЬ МИЛОСТИВЪ. МН
 БАЕТСЯ СЕН, ИЖЕ БѢДСТВОВАНІЮ Д
 БОЛѢЗНѢТЪ, ДВНЖЕНІЕ И БОЛ
 СВОЕМЪ ШЦУЩАЕТЪ, ТАКОЖЕ ШТ
 ТЕРИНСКОМЪ СЕРДЦѢ ОБИЧЕ БЫВАТИ
 ТЕН СВОИХЪ НЕТОЧІЮ ВСИМЪ СЕРД
 ПИ И НАДЪ СЛАБОСТІЮ ИХЪ, НАДЪ
 И ПОГРѢШЕНІАМЪ У МИЛОСТИВЛА
 ДѢТЕМЪ СВОИМЪ СОБОЛѢЗНУЮТ
 РѢТИ ЗАДѢТИ СВОИ ИЗВОЛЮТЪ
 ЧУШЫНКА ДАВИДЪ ВОПІАШЕ: А
 МЕ СЫНЪ МОИ, О ДАБЫ АЗЪ Б
 МѢСТО ТЕБЕ. ВСА СІА БОГЪ НАНА
 ГОРАДИ САМЪ СЫНЪ БОЖІИ НАГЪ Р
 И МИЛОСЕРДІЕМЪ СВОИМЪ, ВСА
 МАТЕРИНСКОЕ МИЛОСЕРДІЕ ПРЕЗІИ
 ЛИ МАТИ ЧАДО СВОЕ, ДАБЫ И
 НАДЪ РОЖДЕНІЕМЪ УТРОБИ СВОЕ
 ЗАБУДЕТЪ, АЗЪ НЕЗАБУДУТЪ Г
 ИСАИ. М.Ф., ЕІ. ТАКОКОЕ ШТЕЧ
 ПОДОБНѢ ШПИСУЕТЪ ІЕРЕМ. ЛА.
 БЛЕННЫИ ЕСТЬ МНѢ СЫНЪ ЕФРЕМЪ
 НОСИ ЧАДО; Ш НЕЛИЖЕ БО ГЛ
 ЕГО, ЕЩЕ ПОМИНАА ВОПОМИНА
 ТЕРЗАЕТСЯ УТРОБА МОА РАДИ ЕГ

1711

25

✓

инв. 1777ин.

Б А Н

XVIII век

1757ин

5.